

РОМАН ДИМИТРОВ ДЕЦАТА НА ПЕРУН

chitanka.info

*На Яна, дъщеря ми, която е всичко за мен.
В памет на баща ми Кочо и майка ми Милка,
които ми дадоха всичката си любов.*

ЧАСТ I

ПРЕДЗНАМЕНОВАНИЯ И ПРЕДЧУВСТВИЯ

*Което тук е истина, си е
истина, което не е —
и лъжа не е, та се не бойте,
братя, измама няма...*

ГЛАВА 1

ПЕРУН И ДУДА

Имало едно време момче на име Перо. Галено — Перко. Истинското му име било Перо Перуниката, защото баща му бил нашият стар Бог Перун. Неговото оръжие, копие то му, е светкавицата, а пък нашето цвете перуника прилича на перуновото оръжие и носи името му...

Леля Дуда, майка му на Перо, тайно се любила с бог Перун, тайно се венчала с него. Била от селце в Софийско поле, на връщане от къра с кравите усещала лек полъх, невидимо погалване, знаела го, че е той, спуска се хей от далеч, от пиринските върхове чак, заради нея! Хилела се скришом в шепка с наведена глава, забавяла крачка дружките да я задминат, да е самичка. Навлизала в гората край пътя. Вековна първа гора, от времето на Началата, ех, останали ли са още такива у нас: колкото гора, толкова дворец — огромни възлести-чепати букове, прастари дъбове, малко брези. Дърветата стигали небето, брежите теглели по тях, нависоко, да мярват и те слънце...

Сядала леля Дуда, каква ти леля, мъничка какичка-кокичка била тогава тя, жилава трънка-глогинка, под оня стар, та стар дъб обичала да присяда, храсти наоколо, полянка ведра, ситни горски цветчета, намествала се удобно между коренищата, все едно в трон. От радост, че ей сега ще дойде Перун, тупала с пестничета по ствола на дъба, прегръщала го, докдето можела да обхване. Дъбът я замерял с жълъди. Там си го срещала нейния мъж и бог, какъвто нямало друг на света никъде. Лицето ѝ греело от радостно предвкушване.

Първо се врътвала вихрушка от клонки, цветя, листа, треви, сучела се, ха насам, ха натам, приближавала. Усмивала се, знаела си, че кой друг, ако не той, но не го виждала още, плезела му се напосоки. Наоколо се покривало с роса. Челото ѝ се овлажнявало от капчици,

ставало хладно, влажно, свежо, замирисвало, както казват бабите, на колендро. И идвал Перун при нея...

Притъмнявало. Перун полека се въплъщавал-провиждал пред отсрещните дървета. Огромен, още един млад дъб все едно, тъмен, мрачен, с притворени клепачи. Страшен.

Нашият бог Перун. Царството му е светът ни на тази земя, дворецът му е Пирин.

Кака Дуда припвала при него, духвала му в лицето, той се извърщал, но излез с каква Дуда на глава. Гъделичкала го в носа с тревичка изведнъж, той кихвал, засмивал се, лицето му ставало добродушно и българско. Нашите лица са като неговото: намръщени, а отдолу — добродушни.

Наоколо играело електричество, мятали се сини и жълти чертички-завъртулки, Дуда се забавлявала, но знаела, че могат да убиват. Працяло, святкало, гърмяло, птичките утихвали, но не отлитали, животните кротвали в тревата. Само сурият елен на Перун стоял на стража. Дуда се гушвала в Перун, шепнела му малките тайни на деня си, той я гледал, изпълвал се със спокойното ѝ самочувствие, веселия ѝ смях, черните ѝ очи. Идвало му да хвърля светкавици до края на небесата.

Все я питал не се ли страхува да го прегръща такъв грозен и опушен, а тя се смеела, че ей там между корените на дъба някакво съселче претърчавало понякога — от него я било страх, а от Перун, хее, не, не я било страх! И пак се заливала от смях. И му припявала: „Хем ми носи чак от Пирин благи боровинки, да завиждат в село всички дружки и стринки!“ Той обичал да нарежда край нея горски плодове, планински кристали, парченца самородно злато, перуники, мидички.

Съселче ли?

Замислил се и се начумерил Перун, небето притъмняло, плувнали орли и соколи, западал като камък ястреб, еленът изпръхтял в храстите. Сложил Дуда внимателно на тревата, отишъл да занича из корените на дъба.

Хъм. Нищо не намирал, но сумтял, сини и зелени малки светкавички протекли натам... Дуда го дръпнала да седне до нея, взела грамадната му къдрава глава в скута си, погалила го по гранитното чело.

— Не губи време със съсели, не се чумери — ще трябва скоро да си ходя. — И той кротнал в ръцете ѝ. Пеела му песен тихичко, той гледал нагоре в небето през дъбовите листа, цедял тежко:

— И аз нямам време, Дудо, едно на друго — и ден нямам! Скоро идат крилатите да учат хората на нова спорна вяра. Скоро ще има чудеса тук, чудесата вземат ума на хората, забравят всичко, тревата покрива наред-навред...

— Хич няма и да те забравя, Перчо, не бой се... — Дуда го галела и гъделичкала, кискала се щастливо. — Ние ще пеем заедно дълго още, нали вече детенце ще си имаме! Перо ще е той!

Леле, майко, леле, хора, как Перун скокнал, как грабнал Дуда, как излетял нависоко до върхарите на дъба, че и нататък още, към облаците, към небесата, към началата, пределите, свършеците, как се носел пребожествен гръмовният му глас над световете, каква била радостната му теменужна песен, как плувнали орлите с невидимо движение към тях, небесна свита, как се наярили всички на възбог, на отвъд, ето какъв бил нашият бог Перун!

Надлъж и нашир по земята пробили перуники, божиите цветя, стрелвал се знакът му, на върха извезан с шарени пеперуди.

Съселчето подало муцунка между корените, видяло, че опасността е надалеч, превърнало се в чуден красавец с дълги черни коси, с алени и пурпурни копринени дрехи, богато обшити с бисери, сърма и злато. Да го гледаш, да се чудиш как се е скривал под съселско мустаче...

Бог Влас, златогърлият мъдрец-пастир, съвластник-съперник на Перун. Дето не бил Перун, ето ти го Влас, дето бил Перун, Влас опитвал и той да стъпи също... Че как. Отдавна спорели те. Репчили се като хлапаци понякога.

Хвърчал Перун, прегърнал Дуда, над облаците със стоветрен рев, с хилядократни вихрушки, гърмял с безброй светкавици, гърмовете отеждали на край света. Дуда се смееела щастлива, дърпала назад кичурите коса от главата му, опнати разхвърляно от летежа. Видели небесния дворец на друг бог, той им се усмихвал, излязъл отпред.

— Този ми е побратим — обяснил Перун. За поздрав оня бог метнал светкавица от тук до звездите и другите светове, разпорила ги тя, гръмнала със стохиляден глас тъй, че небесата потреперили и просветнали...

— Хубав бог, силен бог! Сега ще видим друг побратим, един с чукове... И още много има...

— Той хубав този, ама пък ти си ми най-хубав! Ех, Перчо, като тебе няма, вадидушнико!

Както си говорели така и се радвали, както си летели над облаците, изведнъж писнала Дуда: я кравите ѝ тичат по облаците, мучат и вирят опашки!

— Леле, какво стана, кой ми го докара това! — викала-нареждала Дуда.

— Съселче, а? — попитал присмехулно Перун. — Знам кой... — Пък се извърнал, метнал назад светкавица. От такава светкавица светът — морета и суша — изтръпнал възврял-нажежен, хората долу из поля и градове тревожно се взрели в небето, мамутите забавили равномерен ход из равнините, ледовете се попукали в планините, цвъркналата вода се сляла в реки надолу, пчелите застинали, машини, апарати, самолети спрели, духът се сепнал, животът се замислил.

Нашият Перун е това, познавали — но защо се е той така наярил, защо е излетял на възбог, кой е с него, с кого воюва?

Никой не знаел. На най-мъдрите вещици дори — стиските треви, хвърлени в огньовете, пращели синьо и зелено, на мълчан огън, не червено и златно, на пребъден огън.

Светкавицата юрнала към бога с алените дрехи, прорязала седем небеса и три свята, поломявайки всяка твърд, плът, дух, съмнение, съпротива, вяра и омраза — стръвно се носела към него тя и ха да го уцели право в сърцето, тогава точно дъбът отронил жълъд, светкавицата ударила него, отклонила се и не убила бога. Само един косъм от черната му коса побелял завинаги.

Затова му казваме Влас.

ГЛАВА 2

БЛАГОДАТ

Перун полека спуснал Дуда на облаците, че да търчи из тях подир кравки-бивушки^[1]. Събрала ги, издоила ги.

Рукнал благословен дъжд по нашата земя, напоил я, напила се тя до насита, родила много-премного от всичко посадено-посято. Както си е от паметивека, всеки от нас получил изобилно пълно-препълно...

Потекло-преляло издоеното небесно мляко, сквасило се, хората си насипали колкото щат кисело мляко. За дечица и внуци стигало-престигало да кусат до насита, да рипат игри, да скопосват занаяти, да мъдрят магии, да нагласят песни. Спасени са от глад, от мъки, дарени са заради голяма радост някаква — за хубаво, за спомен, за вечното винаги, ама кой да я знае каква е!

Ще чакаме, ще чуем скоро за нея, блага дума далече стига...

Ей така си имаме кисело мляко, сквасва ни се от небесата, без грижа го намираме в съдовете си, славим богиня Додона, която си е била така Дуда...

Нощта вече наливала тъма от големите мехове, смълчаните листа и треви я попивали, кротвали. Нощните божи създания поемали по съдбите си, мярвали се по пътеките: звяр ако бъдел — криел се или дебнел, чародей ли някой — стопявал се в гъсталаци, пещери и вирове.

Перун гледал хората отгоре, гушнал милата си Дуда, докато от очите му текнали големи сълзи. Паднали ли на земята, превръщали се в снажни войни и щом стъпели на краката си, застивали един до друг в боен ред, в заключено мълчание, просветвали на тънката луна сбруи, бронз, стомана на тежки нови оръжия... Погледнал нататък Перун, войските му поели тихо в мрака.

Знаел Перун, знаели неговите воеводи, стотници и хилядници, знаел съперникът му с белия косъм, знаел бойният му елен — къде.

* * *

Такива знаци и знамения имаше, преди да се роди Перо. И още други много.

Както всички, яздех и аз в строя със затворено лице.

*Аз ли да не знам къде отива Перун, яхнал сур елен с войските си!
Че нали Перо ми е племенник, вуйчо съм му!*

*Милата богиня Додона е добрата ми сестричка Дуда! А за каква
и за бате Перун — света бих попилял!*

*Та и аз, Раджиха Руенита Радота, там бях, ядох, пих и се
веселих, по мустака ми тече, в устата ми не втече, че в сърцето ми
пролази буболече, буйната ми кръв се спече, лягайте, дечица, спете
вече!*

[\[1\]](#) Галено от биволица — биволушка. — Б.а. ↑

ГЛАВА 3

ВЛАС ПРАЩА НАВИ

Влас седял на същото място, където преди била седнала Дуда. Той живеел там, понякога се явявал като съсел, друг път като катерица или лалугер. Горе на високото идвал Перун и също оставал да живее. Влас все се опитвал да го надхитри, дори надмогвал понякога, но по-често Перун го побеждавал или посрамвал.

* * *

Този път белият косъм, подарен от дъба наместо смърт, подлуди Влас. И той знаеше къде отива Перун, и все пак намисляше да му отвърне с отмъщение — строго по сан, жестоко по чувство...

Обърна бял камък до себе си, отдолу се дръпна червей. Влас го докосна с пръст, земята хлътна, лъхнаха мраз и смрад. Заизсулваха се тъмни сенки, люшнаха се към края на поляната. Клатушкаха се наоколо без ред и строй, под веждите им леденееше бездънна зимна нощ.

Студено стана, мокро, чуваш мляскане, фъфлене, езика да си глътнеш от страх. Войската на Влас от нави: мъртви родилки, мъртви рожби. Излезеха ли нощем да се тътрят пак по земята, те залитаха, фъфлеха, гъргореха, мамеха, воняха — плът оглозгваха, надежда за живот открадваха.

Приличаха на орлета-голишарчета, носеха се наоколо с мазно фърфолене, с тъп звук като от изсипвани на земята зелки или репи. Знаеха желанието на господаря. Знаеха как. Помъкнаха се надолу към пътя, подлитваха-залитаха край реката, търтиха-затътрузиха се из полето.

Ех, родилки, ех, како Дудо, лошо ви се пише!

ГЛАВА 4

РАДЖИХА РУЕНИТА РАДОТА

Седях на стража пред Дудини край огъня с още юнаци и ведмаци. Бях викнал стар побратим, Страхил Ведмака. Колкото добрини ми е правил приживе, толкова се е опитвал да ми навреди като мъртвец, хее! Ама не успява, по-хитър съм от него! Той и не иска, те са си такива. Като умрат — вършат поразии.

Този път ми пукна хранилката за животните, каменна чутура, стара като света... Появи се в нея и я пръсна за утеха. Но се кротна после, видя, че не ми е до шеги. Хич не искаше да пробва вълшебствата на кривака ми, че си знаеше какво може.

Ведуни дойдоха още, вейницата Друда Билковита, влъхвата Захор, навъзници, обавници, тревници-отровителки.

Чародей Качо беше и той. Покрай него едни втори братовчеди довтасаха, Козьо и Тельо, те малко улави, но винаги готови, освен да се хвалят и надлъгват, работа да вършат...

— Туй навата е нахално същество! Козьо, тебе лъжа, мене истина, ама твоята жена я помним всички, че и преди да я вземе Мора долу, тя пак си беше нава!

— Тельо, да млъкваш, не беше нава тя, ами малко само припряна и скуби свекърва! А твоята жена била по майка житомамница, по баща змеица, тя самата — нощна птица... Те сега хората няма да вземат да лъжат, ако би седяла-прела, както другите и тя женица, а не кръвница... — Тельо мисли, мисли начумерен, пък каже:

— Козьо, мене лъжа, тебе истина, то може и така да е било, ама аз нали тогава улав...

— Стига сега, тогава на младини бяхме и двамата улави, ама аз сега вече съм само умислен...

— Аз съм се умислил дано нави не ни харесат да ни поискат, че ние вдовци, пък те не придирят много, сватове как ще им връщаме — не се знае...

— Тебе и нава да те поиска, то трябва да е някоя много изпаднала горкана, Тельо...

Страхо и чародеите нагласиха нощна стража. Друда Билковита, вейницата, знам я, откак се помня, влезе при Дуда да я пои с билки и за разговорка, скоро се чу смехът им... Все имаха нещо да си кажат, все имаха да се смеят на нещо тайно, ей, не се спираха, да видиш ти! Знаех, че и за мене се кискат, ех, тази вейница, открай време ме подкача, котешко нокътче, сапунче, репей, но защо ми се смее все — не знам.

Първи Страхо се наежи. Качо си придърпа сопите. После всички чухме трополенето и фърфоленето, усетихме воня на вкиснала гнилоч... Идат нави, се познаваше...

Вейницата изскочи от стаята на Дуда, писна:

— Хайде-хайде, не се майте!

— Чакай, вейнице Друдо, знам какво правя... Страхо, вади ги!

— Ей ги сега тука, стари побратиме!

— Пред вратата ги нареди, около къщата...

Бяха довели добитъка от две села. Крави, бикове, овце, кози, биволи, камили... Конете мятаха гриви в сенките нататък, рунтави вълкодави чакаха, пуснали езици. По-близо до гората мамути, крокодили, горили, якове, вълци, слонове, залегнали лъвовете. Качо знаеше как да ги призове. Накаца наоколо ято гарвани. Изгрухтяха глигани. Сиви, бухали въртяха глави с опулени очи. Лъснаха и плъзнаха смоци-пазичи. Движението на животинските тела, миризмите им, сенките, разлюлени от пламъците, напрежението, страха ни да не пропуснем момента — у мен се смесваха в лудост, в рев, в страх. Страшно си беше.

Подскачих от докосване — вейницата Друда:

— Няма да се плашим, Раджиха Радота! Моята магия е силна, виж! — По полето близна огнен пламък, обгори сухите крайпътни листчета. — И твоите чарове са силни!

— Раджиха Радота! Идват! — викнаха отвред...

Чуваше се фърфолене и мърморене, скимтене. Чуваше се, както зрели плодове тупат на земята... Ето ги голишарките, домъкват се.

Навите питат, а родилките нямат сили да не им отвърнат, току смотолевят името на рожбицата... И тия, гуреливи-сополиви, подканят все:

— Ей! Ей! Де сте, брей, родилки-кърмилки, с дечилки-мъчилки!

— Да ви бият качамилки, да ви гонят позорилки!

— Детска рожба да не скача, да не рипа, па да плаче, чума да я спипа, да се спъва, да затъва, да залита, да се вплита в клони и шубраци, в змии и трънаци!

— Да си тегли камъче, да си влачи срамниче!

— На камъче да скокне, от камъче да клокне!

— Де сте, бре?...

— Млък! Да се не обадиш! — крещяха вътре на Дуда...

А тя не може да млъкне, стръвно иска да каже за нейното детенце, за рожбицата Перо, с бяла гушка за целуване, с мекичка кожа за галене, с очички светнали, с дупенце най-сладко... Навите мамят родилките, мъчат ги да похвалят децата си...

Перо си спял кротко с разперени ръчички.

Вейницата Друда със суха котешка стъпка в ръка мина напред, щом тупна на земята първата нава-голишарка, загъргори, зафърфоли, заподскача, завоня, приближи къщата да вика-кряка:

— Ей, казвай се! Де си, брей... Тили-били дън си няма, рожбата ти с мене в блатна яма, казвай име и в Лилавите гори търси ме! — Друда я перна с билката, тя шупна, тупна, стана на пиздра и слюз, на разляна гадна блатна пяна.

Тогава добитъкът и зверовете се разбляха, замучаха, зареваха, зацвилиха, засъскаха, затеглиха нокти по кората на дърветата, раздрусаха маймуните клоните, изпопадаха плодовете, мамутите бутнаха камъни, та се сурнаха по дола надолу, овцете и козите дружно замекаха, врява се вдигна до горните земи... Мучене и мяучене, маймунско кискане, заешко дране, гарвански грак, съсък, лай, грухтене — нищо се не чува на тази наша земя българска, всички крещим, разревах се и аз, колкото можех, да си пръсна гърлото, да заглуша на Дуда гласа, на Перо гукането, ако се измамат да се обадят, преди да ги изтребим ония... Столетни дървета запращяха клони, шумнаха листа. Чародеите лумнаха тъпаните, надуха свирки.

Ако родилка отговори, навите я дърпат на долната земя, нава я правят също като тях.

Тази нощ и да е казала Дуда име, не се е чуло, не можеше. Цялата ни земя кипна-зашумя, да не се чуе на Перо името...

Млатехме, където сварим. С моя кривак ги пуках като насмукани кърлежи. Друда ги пърлеше с пламъци, та припукваха и се сгърчваха. Къто Чародея запокити градушка към навите. Зърна колкото орех

тупаха по гърбините им, мачкаха ги на земята като вонещици... Ето и Страхо почна да мята чирепите на каменната ми чутура по тях. Козьо и Тельо с дългите овчарски геги ги мушкаха и бутаха в урвата.

Една детодавица, най-зловредна и гнусна, достигна все пак вратите на къщата, аха да повика Перо, но внезапно прагът се надигна сякаш, озъбиха се двайсетина перуники, поникнали от камънака му... Вресна навата, тръшна се отземи, котешката стреличка на Друда я стигна и плесна, тя блесна, та тресна, отиде, та се не видя.

Перун си пазеше и той рожбата.

В този миг не можа да удържи Дуда повече, викна, както искаха злите сили на Влас:

— Перо! Перо! Перко ми е детенцето! С най-сладкото дупенце за цункане!

Но сега вече кой да я чуе, кой да ѝ направи магия за отвличане!

А пък всички наши до края на земята чуха, разбраха най-сетне...

— Перо! Перо! — ревахме вече всичките радостно.

— Перо! — Перун отвърна от небето.

— Перо! — вълни тласнаха морята, планините срутиха камъни.

— Перо, Перо! — изтупка всеки със сърцето си.

— Ех-ма, Козьо, я виж докъде са я докарали Перун и така Дуда, догдето се пилеем ние по пасбищата!

— Ти сега се радвай за детенцето, Тельо, с този твой нос ти и с Чума Мория доникъде не мож' я докара, хем тя за любов зажадняла, завалийката!

— Защо бре, побратиме?

— Ще рече тя, че нея хората, каквато е — едвам я траят, пък деца от тебе, ако добие, то ще е всеобща погибел, светът ни го отписвай от рабоша, то страшно!

— Нищо си ми няма на носа!

— Тъй-тъй, то ако си беше у ред, то лани бобрите немаше да се пробват да ти го отмъкнат за бент...

Ей ти щастлива Дуда, засмяна до уши, излиза пред къщи, показва мъничкото детенце на света:

— Перо е това, син на Перун и Дуда, от баща светкавица и майка дъжд!

Светна слънце, бухна дъжд, мечка се зажени в горите свещени с дарове от важни напети елени! Вдигнаха хората глава от работа и от

суета, от дрямка и от радост, от мъка и от болест, от гроб и от път, от кораб и от совалка, от влак и от пързалка — разбраха всички радостта, знаменията, знаците, шумовете над главите им, минаващи-заминаващи, изсипаните щедри дарове:

— Хей, богове, духове, хора, сили, скали, слонове, мишки, риби, поля, острови! Има си наш Перун детенце като ясна звезда, Перо се казва!

Малцина знаеха, как на косъм спасихме божиято дете от вярна гибел, какъв поплак и позор отминахме и загърбихме.

* * *

И аз там бях, ядох пух и се веселих, по мустака ми тече, в устата ми не втече, че в сърцето ми полази буболече...

Спинкайте, дечица, вече!

ГЛАВА 5

ОБРОЧИЩЕ

Бях застанал до къщата на кака Дуда. Наглеждах Перо, играеше си наблизко с катерица от гората — надбягваха се, замеряха се с дъбови жълъди, редуваха се на „Пити-Тали-Буфта-Рафта“. Вкъщи Дуда, Друда Билковита, дружки-вейници, самодиви, омайници вършеха делнична работа: подсиряха сирене, биеха масло, варяха билки, редяха магии, разваляха клетви-заклинания.

Кака ми Дуда излезе навън за нещо, че като ме видя, че като се захласна-заля от смях, сложи ръка на уста, залитна чак... След малко Друда Билковита излезе, видя ме и тя да стърча там, веднага също се засмя с цяло гърло.

Хей! Ама — ей! Какъв юнак съм — знаят всички, какъв чародей съм — пак знаят! — а тези тука ми се смеят, като да съм от кал направен и в корито забравен!

Друда беше тръгнала надолу към поточето. Върви, смее се, кобилицата с ведрата се люшка.

Забих си аз меча в дъба, положих си кривака, свалих си дрехи-доспехи, всичко, гол, както от майка роден, я последвах на брега. Тя се обърна, видя ме, пусна ведрата, доближи, сложи длан на гърдите ми.

— Друдо Билковита, откак се помним, все сме били заедно. Като деца плувахме долу в езерото, изскокна риба със зинала уста, зъбата...

— Помня, Радота. Ти разпра с нож търбуха ѝ и ни спаси. А ти помниш ли тигъра с големите обърнати зъби?

— Помня, отидохме на далечното светилище сами, оттатък езерото, където ни забраняваха — все там ходехме! — ти го омагьоса с едни мънички тревички-билки, той заспа, ние беж! — търтихме към къщи.

— Ти, проклетнико, първо искаше, докато спи, да му изкъртиш зъбите...

— Като се знаем-помним, като се гледаме-слушаме цял живот вече, защо винаги като ме видиш, се смееш все едно съм крива гъба! Ето на, пак се смееш!

Друда спря да се смее и каза:

— Раджиха Радота, който ме спаси и когото спасих, колко си красив! Лицето ти е красиво, ръцете ти са красиви, очите ти са красиви, душата ти е красива, добрината ти е красива! Всичко ти е красиво! И като ми говориш, е красиво... Как да не се смея, като ми се отпуска душата! Олеква ми, радвам ти се! И на себе си се радвам!

В това време се появи Дуда, видя как Друда гол ме подпира с длан, прихна пак, но дойде при нас и каза:

— Ех, братко мой, мъничък на кака, черна моя боровинке, на, гледайте, хем не е висок, а набит, в земята забит, но меч и кривак върти, както никой не може, от магиите му все хубави работи стават! Как ти се радвам, грознико, от бъзовинка-капинка по-черен, ти си ми гордост-радост, горест-младост, че ги няма нашите да те видят как съм те отгледала, да ти се радват... Далече са, братко!

А на Друда каза:

— Билкарке, тази билка ти е за цял живот лек, тази боровинка ти е за цял живот сладост, това борсуче ти е за цял живот галене...

Изворчето до нас току бликна с нова сила, поточето от него преля и пълноводно потече към онова езеро с далечното светилище.

После пък изведнъж, от де се взеха, във въздуха се сбрах парчетата на моята стара каменна чутура — ей я тупна в пясъка да се пълни от извора, да прелива надолу, към далечното езеро. От нея скокнаха пет щуреца. Засвириха тихичко, там са си и досега.

— Хей, две черешки, черни-напращели, ей го, това тук е вашето оброчище, ей го тук вашия балван, тук да идвате за сила, тук да плачете, тук да сънувате, тук да се радвате... — нарече-настави Дуда и топна ръка във водата. — Гореща е станала като вас двамата! Хубаво сте се наярили! — и се разсмя от все сърце!

Събраха се още хора около нас, погледнаха ни, взеха и те да се смеят с цяло гърло!

И Перо с катерицата наближиха. Детето ме замери с жълъд, прегърна крака ми, засмя се, като че ли отсега знаеше какви ще ги вършим след време...

Тъй.

Перо, и той се смееше!

Дуда не спираше да се смее!

Още надойдоха, всички се смееха, та превиваха!

Че и улавите Козьо и Тельо, и те дори, минаваха със стадата, и те на смях го удариха!

Настана смях до бога, сам Перун отвърна със смях!

Влас и той се смееше изпод земята и я разлюля!

Целият свят се смееше, отгоре до долу, чак коремът го заболя, всички бяха доволни, че изби лековита гореща вода, а на мене защо ми се смееха — така и не разбрах!

Този път Друда не се смя, гледаше ме с тия очи.

Стигаше ми.

* * *

После них и се веселих, по мустака ми тече, в устата ми не втече, че в сърцето ми пролази буболече...

Спинкайте, дечица, вече...

ГЛАВА 6

ТЪРКУЛНАТА ПИТКА: ОТ СВЯТ СЕ НЕ БЯГА

Върнах се, облякох се, взех си меча, кривака, някой ме докосна по крака. Гледам: катерицата, приятелката на Перо. Тупна с краче, превърна се в бог Влас.

Вдигнах меча, Влас за миг се стопи, проясни се на друго място, после пак до мен застана. Това и аз се учех да го правя...

— Чакай, Радота, искам да те поздравя!

— Какво правиш близо до Перо!

— Играя с него, Радота. Харесва му, не видя ли...

— Знам, че търсиш да обидиш баща му, това знам, както и всички го знаем! Ама не можеш. На детето ли искаш сила да покажеш?

— Толкова просто ли ти се вижда, Радота? Хайде да поговорим.

— Какво да говорим! — възкликнах аз, но бях любопитен. Искях да знам повече, щом ще трябва да защитавам Перо. Нявга ме водеше Влас на лов, говорехме надълго, учеше ме. Наоколо клечаха вълци, слушаха и те, бухали и сови накацваха по клоните, мигаха... Той ми подари първото стадо биволи по-късно, като възмъжах. Друда тачеше дълбоко. „За много неща си годна!“ — подари й старинния нож от кост на мамут за тъжните дела след смъртоносен удар с меч или копие. Посмъртният нож.

Седнахме под големия дъб двамата. Влас заговори:

— Не е просто, Радота. Виж небето. То е толкова далече от тебе, колкото е далече и от звездите — но все пак ти си понякога небе. — Засмях се. — Не се смей, Радота, ти си мен, Влас, Злобния, Смъртобиеца, аз съм тебе, Радота Добросърдеца. Всичко общо и далечно може да е едно, да е тук, да е ти... А ти — да си всичко останало...

— Говори ми още, Власе, слушам. Защо ти се иска да биеш със смърт? Защо съперничиш на Перун и едновременно властваш с него без спор и упрек? Дойде ли ред да се убива, вие заедно решавате дали да разрешите...

— Ще ти кажа. Но първо помисли, че нашият живот е търкулната питка. Чупваш си парче питка, докато го изядеш, тя се търкулнала още, посягаш към ново място вече...

— Това го разбирам. Ако си държал здраво лятото, то може да те застигне есента...

— Да. Добре усещаш, така е горе-долу. Подобно казваха, търкулнеш ли коврига^[1], все някога те стига...

Ако срещнеш някого в горната коричка на питката, после го срещаш в долната... Трябва смело да разпознаваш и предугаждаш — като в пити-тали-буфта-рафта^[2]... — Всички я бяхме играли като деца. — Ще бягаш, от каквото си разбрал, ще ядеш онова, което не си разпознал! Не виждаш какво те очаква, но знаеш какво може да е. Буфта, буфта, буфта! — Засмяхме се.

Пред нас се ширнаха други полета, непознати... До края на кръгозора по безкрайната шир бродеха хиляди и хиляди животни, биволи, барсове, конски хергелета, якове, мечки, вълци, турове, елени, мамути, мамонти...

— Виж ги, Радота. Те всички сега са в долната част на питката — и ме погледна страшно до дъно с черните си очи. — При мен! Не бия със смърт, те идват при мен. Както и при Мора... Хора и животни застигат мечти, сънища и отъпкани вече пътеки и места за живеене.

Млъкнахме за дълго.

Гледах спокойния ход на животните.

Някога и аз ще ги застигна.

Някога и аз, заедно с Друда, ще бродя с тях от есента към пролетта.

Разбирате накъде водеше войската си бог Перун, яхнал сур елен, разбирате защо то беше — и още не беше — се случило. Аз го разбрах.

— Говори ми за Перун сега, разбрах те, боже Власе...

— Е, някои дела на боговете остават необяснени за останалите... И никога да не си сигурен, че нещата стават по едно и също време. Целите ни са и тук, и надалеч във вечното винаги, затова сме самотни и тъжни често. Перун е в небесата, аз съм тук долу. Може да се боричкаме като палета, но не можем да живеем поотделно. Отдавна не сме палета, само бихме искали да бъдем и си го припомним. Но хората това виждат. Другото е в мъгли, снежни преспи, блатни светлинки. Навярно се досещаш, че онези химни и старинни хора,

които хората ни пеят, не са тъкмо онова, което искаме да чуем... А и хората разбират от нас само онова, което като предутринна хладна роса е намокрило опинците им...

Нашият свят е това. Нашият свят е този. Нагоре и надолу ей това дърво, ей тези дървета — ни държат вързани стегнато към себе си. Чу ме. От свят се не бяга.

Не ми беше лесно, но и това го разбрах.

От свят се не бяга. Влас и друг път беше го казвал, но сега го усетих дълбоко, като порязване с остър нож, до кост...

— Ела да ти изберем кон като за княз, юначе Радота — усмихна се Влас. — Трябва да е кон велик, кон над конете! То пък все ли ще си юнак и чародей, Раджиха... — Влас рядко се усмихваше човешки, все ледено и презрително, но сега му беше приятно. Но и пак тайна скриваше. При него всичко многоцветно се мяркаше, блясваше, стопяваше се, както ако въртиш планински кристал на слънце. Или като скреж те смръзваше чак в костите... Сега какво искаше да каже? От Раджиха по-нагоре къде?

Отидох. Какво хергеле! Всеки кон на света имаше тук при Влас приплод. Перко беше с мен, хукна по конете. Не се страхуваше това дете, чак понякога ми ставаше страшно!

— Вуйчо, виж ги, еха!

— Кой е за вуйчо ти? Можеш ли да му избереш? — Конете се пръснаха надалече по полето, Перко ги последва, изчезна в един валог.

— Остави го, нека ти търси, може да намери коня ти.

— А какъв ми трябва? Кажи, ти виждаш нататък... Устремен си подир питката...

Влас се засмя.

— Ти не знаеш ясно още какво искаш — но конят е търпеливо животно, ще те изчака, ще те открие конят ти... Корените и върхарите трябва да са заедно... Понякога конят по-рано от ездача си знае целите му...

Перко галопираше към нас, яхнал чисто бял жребец-красавец. — Вуйчо! Ето този?

— Какво ще кажеш, Раджиха Радота? — Яхнах коня, той не трепна, не запреде с уши, дигна крак, изпръхтя, тропна... За ездача няма по-важно да намери коня си, понякога го търси цял живот, и за коня е толкова важно да си намери ездача, иначе боледува и умира.

Така се срещнахме двамата с този кон. Усетих, че се казва колкото Белур, толкова Радота, а аз Радота, колкото и Белур.

— Конят ти вярва, Раджиха. Виж ти дали му вярваш!

Може ли да не се вярва на такъв кон! Та той сякаш яздеше един ден и един сезон напред!

С Перо пред себе си на Белур поехме към дома. Перо се радваше, че ми е избрал хубав кон.

— И аз ще имам кон, ще ми даде и на мене Влас!

— Ще имаш.

— Ти вярваш ли на твоя, както ти каза Влас?

— Вярвам му. Яздя Белур още преди да изчезнат мамутите, Перо...

— Кога са изчезнали? — чудеше се Перо.

— Ами дойде им редът — изчезнаха, слязоха при Влас. Така е, Перо — дълго се намира, бавно се разбира. Това от мене запомни. Нататък ще ти каже Влас. Ние сме тук и другаде, Перко, племенниче...

Оставих Перо у сестра ми, прибрах се вкъщи, погрижих се за коня, измих се, влязох у дома. Друда Билковита ме чакаше на сложената маса, гледаше ме с ония очи.

* * *

Ядох, пих и се веселих, по мустака ми тече, в устата ми не втече, че в сърцето ми пролази буболече...

[1] Коврига — пита, хляб. — Б.а. ↑

[2] Старинна игра, запазена и до наши дни: един е с гръб, викат му думичките, а всяка има позиция на ръката. Изреждат думите и трябва да познаеш коя са намислили. Ако не познаеш коя дума е намислена — удрят те с това, което тя означава — юмрук, длан, пръст и т.н. — Б.а. ↑

ГЛАВА 7

ПЕСЕН

През нощта Белур изпръхтя, излязох да го нагледам. Лунна нощ, виждаше се като на длан — до нашия с Друда извор и до гората. Необикновено светеха тревите, вятърът ги караше да се кланят на вълни, Луната ги осветяваше отвътре, всяка тревичка светеше с истинската си същност, с тайната си мечта, с непознатата си добродетел. Нощем Друда излизаше и седаше всред тревите, осветени от Луната, гледаше ги, вслушваше се в гласа им, откриваше лековитите — коя за разделяне, коя за събиране, коя за цял. Запомняше отровните...

Белур изпръхтя пак. Чудех се какво става, помислих си първо с Перо да не би нещо... Но наоколо тихо. Чувах само петте щуреца от нашето оброчище. Те се надпреварваха да пеят — песента им беше вечна. Но изведнъж някакво различно звучене се намеси, открадна мелодията, разбърка я със звездите и водите на езерото, вдигна я нагоре и аз застинах от учудване, щастие, сполетяла ме надежда, ведро тъга. Усетих, че зад мене стои Друда, слушаше унесено...

— Знам кой е това, Раджиха. Това е Пеещият.

— Кой е той?

— Красавец. Видиш ли го, сънуваш го цял живот, тъгуваш, искаш песните му да звучат завинаги... Появява се рядко. Никой не може да ги изпее, никой не може да ги запомни... Казват чародеите, че знае тайна билка и така е станал Пеещ.

— Знамение ли е сега, че е дошъл?

— Не, както не е знамение, че идва следваща вълна към брега. Винаги си го е имало, но е рядка съдба да го срещнеш. Гледай, дори и Белур го слуша...

Търся неговата билка, но още не съм я намерила. Има някаква тайна у него и в тъгата, която излъчва. Но запее ли, спираш да мислиш.

Чувахме отдалече гласа му. Седнахме омагьосани до възкръсналата каменна чутура, до горещия извор, заслушахме се...

Пеещият пееше за духа, който чува разговорите на тревите и изхабяването на скалите, полета на лястовицата, избуяването на любовта, дарбата да предусетиш и да породис. Вслушвахме се, опиянявахме се като след глътки вино, забравяхме веднага чутото, страстно очаквахме следващите думи и звуци. Сетивата ни бяха станали бавни, смътни, размити — струваше ни се, че виждаме Пеещия недалеч. Да, там беше, в края на гората, приближи, приседна до нас. Налегна ни красотата и мъка. Друда се просълзи, аз исках да яхна коня си, да препусна към морето, да гледам бурните вълни, да се сражавам с тях... Ако победната и радостна песен на татко Перун беше теменужена, то песента на Пеещия беше седефена и бисерна — неговата не те пронизваше и възземаше, а те обземаше и влюбваше в безпределността на света, в далечните му поля и слънчеви архипелази, в пристанищата, в снежните планини, в сумрачните гори, в дълбините на океана, в битката на кривака със змията, в затаената любов.

Пеещият ни се усмихна, но сякаш гледаше вътре в нас — или през нас надалече, към местата, за които пееше и ни разказваше с музиката на вдъхновението — за дарбата да провиждаш и да предчувстваш.

— Пазете Перо! — каза той накрая, докосна отново струните си. Изпя ни пътя на Перо. Слушахме опиянени, виждах и себе си край него. Разказът на Пеещия беше смътно недовършен, не можеше да се разбере какво се случва, но можеше да се провидят страстта, поривите, победите, възземанията на духа, страданието, далечината на хоризонта... Провиждах, че го пазя, не мога да го опазя, оплаквам горчиво, а е жив той!

В песента Перо изглеждаше огромен, несломим, нежен — безкраен. Мелодията се слягаше и спотайваше из ливадите, без да помръдне и тревичка. Душата ми се изпълни с тъга, болка, пропасти, зарници от далечно предстоящо лято.

Държах ръката на Друда, докато Пеещият чезнеше, стопен в сред узрелите шипки. Какво ли ни чака двамата, ще опазя ли Перо? Така дочакахме есента, седнали край нашето оброчище, до старата ми каменна чутура. Тя топеше ранния сняг по себе си и край себе си...

* * *

Това бяха предзнаменованията и предчувствията на онези сезони, които отминаха, на онези, които щяха да се търкулнат към нас, да ги прекосим и изходим.

ГЛАВА 8

КЕСИЯ, СВИРКА, ОГНИВО, ЛЕБЕДИ

Бях щастлив с Друда, тя — щастлива с мен. Но сега двамата бяхме нещастни и объркани. Ето ни: аз седя пред нас, дялкам начумерено с ножа. Идва Друда, и тя отнесена и вяла, присяда на прага до мене.

— Какво майсториш? — попита, но не я много интересуваше.

— Пищялка от бързина. Може да помниш, хубави ги правя.

— Помня. Два дни вървах след тебе, омагьосана от проклетата ти свирка, като луда! Добре че настъпих трън, свързах се, избавих се. Голямо дете си, Радота! Друга работа нямаш ли си?

— А кой шие кесии до никое време?

— Шия аз... — може и да помогне някой ден... — Друда се разплаква, аз се смрачавам още повече.

Такива рохки и вкиснати бяхме двамата.

Болката се беше притъпила, мъката ни ядеше като червей, защото ей това стана: ненадейно ято лебеди, посред бял ден се спусна, запляскаха с крила, загракаха и, докато се усетя, отмъкна детенцето ни Страшимир — Страшко. Налетяха като ястреби, грабнаха го. Ето какво се случи. След първия ужас се раздвижихме като сенки, изплакахме мъката си, вършихме ежедневните дела като слепци. Останахме без вътък.

Никой не знаеше защо лебедите отнесоха нашия Страшко, хей така, изведнъж, както вдигаше врява с другите момчетии и се млатеше с дървен меч.

Тогава видях жена, обзета от майчин бяс! Аз страдах, мъката ме пиеше, мяхах се, готов да хукна, но Друда! Чак Перун и Влас се смутиха, дъбът ни орони листа и жълди... от върхарите му се спуснаха надолу тъмни сенки...

— Детето ми! Страшо! Ела си при мен, мама! — и се тръшваше на земята без отговор в ледена тишина. Петте щуреца бяха замлъкнали, водата на извора едвам сълзеше. Оброчището линееше,

билките вехнеха, кривакът ми съхнеше, животът ни глъхнеше, умирахме бавно.

Виковете й задушаваша рибите в реките, поваляха дървета в планините, отваряха пропасти.

Нямаше го нашия Страшко. Чаках знак да тръгна, приготвих се. Дялках свирки.

Скоро около луната видях ярък кръг, на върха на меча ми заигра пламъче. Знаците казваха да тръгвам подир полета на лебедите. Да ги открия, намеря, разбера, победа, да си взема детето, да върна разума на побеснялата Друда.

Рано сутринта с Перо яхнахме конете, препуснахме. Друда излезе да ме изпрати, даде ми извезаната кесия, сложих в нея пищялката, огнивото, другите си неща. Друда сложи ръка на гърдите ми. Не каза нищо. Гледаше ме с тия очи. Повече приличаше на вълчица, отколкото на жена.

След дълъг преход накладохме огън край непозната гора. Седнахме да се стоплим в хладната нощ. Наблизо сумтеше пазачът ни, грамаден мечок. Друда му беше пратила магия да кротува и бди, аз го запечатах със свирката си да спи наоколо през нощите...

Но магиите ни не достигаха лебедите. Чатках с огнивото, нищо. Трябваше да ги намерим. Още не успявахме, надявахме се. Чувствах в себе си, че искат да ги срещна... Почнах да предполагам защо, изпитвах ужас: докато гледат надалече във Вечното винаги, боговете са безмилостни към нас, необясними. Но и аз исках да срещна ятото, па да видим в честна битка кой кум, кой сват, кой на лебедите брат.

Бяхме пребродили равнини и гори, преплувахме реки, изкатерихме и превалихме седем планини, не намерихме нищо. Светът беше пуст.

— Можеше да питаш Влас... — рече Перо сънено, приготвихме се да спим.

— Исках. Но вуйна ти Друда не даде дума да се издума. Помнеше навите, които прати. Знам, че щеше да ни каже поне някое заклинание.

— Да, Друда го ненавижда и кълне заради навите.

Така беше.

— И все пак, Перо, забрави ли? От свят се не бяга... заедно с другото, Влас и това прави... Не може да не го прави.

И казах и други думи, мои и на Влас:

— Дълго се намира, бавно се разбира. И това Влас го казва. Светът ни уж е прост и ясен като гъбена каша и все пак е по-сложен, отколкото го мислиш... По-сложно е, синко. И аз на времето мислех, че Влас прати навите само защото Перун за малко да го убие...

— А защо иначе?

— Виж там нощната птица, дето се вдига сега над гората, виждаш ли я? Влас като нея оттук може да види чак отвъд другия край на гората, така се издига той... Перун литва, Влас провижда, Перо...

— Ами тъкмо трябваше да го питаш какво е видял за Страшко!

— Че кой бог отговаря направо, Перо! Както не е пратил навите само заради злобен порив, така и сега, каквото каже, ще значи много неща. Страшно е да се пита... Друда хвърля билки в огъня, но пламъците са на мълчан огън, не на пребъден! Ох, живо ли ще е детето ми, Перо!

— Ще ги намерим тия лебеди, дори като не знаем кой ги е пратил, Раджиха Радота. Ще си вземем Страшко. Вуйчо, знаеш ли, мечтаех да бъда с него все заедно. И с тебе... Аз знам какво ме чака...

— Тебе дирят, Перо, това е, което усещам! И да те оставех у дома зле, и да си с мене сега — пак зле... Дирят те по някаква зла причина, скоро ще разберем!

— Скоро е, и аз така чувствам. Кои са тези лебеди? Кой ги е пратил?

— Ще видиш, че всъщност не са лебеди. Лебедите са властни, но глупави, също както много красиви хора, такива са дори много богове. Но не вършат зло. Те са нещо престорено, суетно, ще се съберат, като ги настигне времето, в нещо друго, в нещо цяло...

— Какво ще е то?

Мечокът ни се размърда и изръмжа, конете присвиха уши. Сنيшихме се в храстите. Чу се пляскане на крила, грак... Надявах се да са лебедите.

Така излезе, да, те бяха. Ето че времето най-сетне ги настигаше, както бях предположил.

Танцуваха си в мрака с опнати шии, белееха се. Същински суетни глупави лебеди! Взирах се, не виждах Страшо. Перо ми направи знак по смисъл — да ги избием ли? Колебаех се. Ясно, че можех, но първо трябваше да знам, наоколо ли е Страшо, какво са те

всъщност. Вглеждах се, изведнъж Перо ме ритна, посочи ми с глава, засмя се... Погледнах натам — да, видях и аз, напуши ме и мен смях, хитър си беше моят Страшко...

В мрака прелитаха светулки... Но тия, да видиш ти, братко мой, бяха направили два неподвижни кръга... Издигаха се, спускаха се, все като две кръгчета над къпинака срещу нас.

— Ние така сме си играли с него... Смачкваме светулки и си даваме знаци нощем. Той е, друг не може да е! Какво сега?

— Сега чакаме. Виж, че не ни вика, само ни показва, че е тук...

— Какво ще чакаме?

— Да видим в какво ще се превърнат глупавите лебеди, кой се крие отдолу.

Зачакахме. Лебедите танцуваха, крякаха-врякаха, но един по един мушваха глави под крилата си, заспиваха.

Перо запълзя към къпините, хем му бях казал да не мърда! Светулките примигваха, вече не всичките, но там си беше Страшко.

Мечокът диво изрева. Скочих, лебедите се осветиха със синкава светлина, почнаха да се сбират близко и плътно един до друг, навиряха шии, преплетоха ги... Ставаше, каквото чаках — лебедите се преобразяваха, явяваше се истинското чудовище. Засвети смътно зелено и виолетово, лъхна-дъхна жегата: познах, че пред нас е змей. Змей от Дълбините. Възправяше се, с още олюлени три глави. Гледах къде е Перо, Страшко беше изчезнал, разбира се... И аз се забавих, и Перо, не мога да си го простя до ден-дневен!

Перо сбърка, аз сбърках, съдбата ни се спъна!

Мечокът търти натам с разлюляно тяло, с настръхнала козина, наближи, изправи се на задни крака — змеят се пресегна, разпра го, изтърбуши го само като мръдна...

Перо твърде късно извади меч си. Змеят го наближи миг по-рано, удари го с лапа, настъпи проснатото му тяло. Трите глави се извиха, разнесе се тригласен победен рев.

Аз знам защо се забави милият ми Перо. Търсеше Страшо той да го измъкне и спаси. Заради братството-побратимството сам пострада!

Заби го змеят на седем педи под земята... Ех, Перо! Просто изчезна под сцепената земя. Змеят направи крачка напред да го стъпче докрай, но го нападнах странешком с кривака си, млатнах го в люспестия хълбок, главите избълваха огън и рев, обърнати към мене,

но и аз като Влас се бях понаучил да се местя в миг на друго място: изскокнах пак в света ни от другата му страна, пак го праснах в хълбока... Нямах време за по-силна магия, разхълцах го само, разлюлях го. Изтеглих меча, клъцнах крака му. Бях целият в пот от страх да не съм бавен. Змеят изхълца пак, разпери крила, големи колкото гумна, вдигна се, стрелна се, изгуби се, остана миризма на пърлено и колендро, малко зелена змейска кръв...

Страшко, детето ми, се показва отсреща, двамата се метнахме да дирим Перо.

Перо като в гроб, под земята забит... Знаех какво ще стане сега. Страшко се досети и той:

— Почват бедите, тате. Ето, затова ме е отвякъл, да тръгнете подир мен, пък да настигнете змей.

— Да, така е. Същото мисля. Ако не бях послушал майка ти Друда да не приказвам с Влас, той щеше да ми намекне, а Перун щеше да ми разреши да убивам по моя воля. Случват се такива неща, те са заедно... Ама пък и до ден-дневен мълчат като риби двамата... Божа работа...

— Затова ли навремето Влас е пуснал навите подир Перо? Че сега още по-лошо чака всички... Ела, зло, че без теб още по-зло...

— Не знам, не знам — и не знаех! Бях ужасен. Страхувах се, мразех света си, но от свят се не бяга, това е. Защо се случи така? Да опиташ да убиеш ти Перо, защото после може беди на света да принесе — не можех да проникна в това. Но може би не разбирам аз накъде лъкатуши каручката на съдбата.

Тръгнахме за къщи, Страшко на Белур зад мен. Конят на Перо го беше убил огненият дъх на змея.

Още докато се прибирахме, почнаха промените: смрачи се, задуха усоен вятър, скоро ни боцнаха първи снежинки, а близо до къщи вече беше навалял сняг и поточето ни по-надолу, където водата стинеше, беше покрито с мъничко, още прозрачно ледче... А още не беше почнала есента както трябва...

Как оживях, като излезе сестра ми Дуда и ме погледна — не знам!

— Ти го пазеше! Нали! И е мъртъв!

Мълчах. Не беше мъртъв, но мълчах. Все едно че беше мъртъв. И бях виновен.

Ех, Радота, ами че да си беше стоял пастир, па да си доиш кротки бивушки! Той меч и кривак захванал, юнак се протръбил, Раджиха се назовал — нависоко застанал, Руенита се наярил, ум и сила на света дава! Уж жрец, воин, вожд, чародей, мъж; па се скапал като кравешка турта на дъжд!

Изревах грозно, чак жълъди попадаха по мен, та се усетих къде съм и се подчиних на съдбата си. Не се свършва животът, но това ти хрумва все в горчиви мигове.

Дуда вече беше усетила какво се случва и ще става след тази грешка, не плачеше, стенеше дълбоко, глухо казваше добри заклинания... Друда до нея плачеше. Тя нема време да се зарадва на детето ни.

— Ще ида при Влас.

Друда не ме спря.

Яздех надалече, срещаха ме отвратителни чудовища и мънички зловни зверчета — в други времена нямаше да посмеят посред бял ден да се явят пред мен. Но да видиш ти, братко мой, посмяваха сега, надушили какъв вятър е задухал — на зло, заглъхване, гибел. Хлебарки, плъхове, паяци, мокрици — като се изстъпят такива ваджии за юнаци, то не отиваме на хубаво.

Докато препусках, разчиствах света от тях, колкото сколасвах. И Белур не ги траеше, тъпчеше ги с копита. Пищялката ги подлудяваше. Кесията ги глътваше. Търтеха ли да бягат — секната от огнивото ми искра ги подпалваше като сухи съчки и ги погубваше. Убивах с вълшебните предмети тия насмукани пиявици, но ме и изпреварваха, убиваха беззащитни хора. Злото е като стоножка, много крака има... Светът ни линееше, смисълът му чезнеше...

Светът ни беше развредена рана.

Белур тънеше до корема в хрупкав сняг, вятърът замразяваше на ледунки косата и веждите ми. Усещах накъде е Влас, не беше сега край нашия дъб. И Перун го нямаше, чуваше се — воюва нейде... Само за моя Перо знаех: под земята е милото ми момче, ни живо, ни умряло!

Влас изникна след десет дни край далечния край на замръзналото езеро.

— Търсиш ме — каза той. — Започваш да разбираш...

— Да. На седем педи под земята е!

— Жив е.

— Знам, но не може да се върне на нашата земя. Посъветвай ме. Ще намеря змея, но не знам дали ако го победа и убия, ще помогна на Перо.

— Не говори за Перо, Перо е божи син. Говори за другите хора по света, щом си Раджиха нарочен... Не се сещаш да ги споменаващ често. Или някога... — Влас си пусна злобната усмивка. — Клин клин избива, Радота.

— Това ли ми казваш само?

— Не ти ли стига? Ти все искаш някой да ти разпреди цялата къделя! Не ти е дадено малко, Раджиха... Затова ти е и такава името, Раджиха Руенита Радота! Добре, ще ти кажа още. Светът ни гние!

Влас започна да се разтапя, стана прозрачен като ледена висулка:

— Когато боговете са много, понякога истината е недостатъчна.

— А змеят? Той чий е? — Влас извърна прозрачно ледено лице, загледа се надалече. Скоро изчезна съвсем.

ГЛАВА 9

АГНА

Мислех, докато яздех безспир из пущинаците. Прекосявах откраднатата от змея есен, под копитата на Белур се носеха вихрушки от ледени късчета... Не можех да се върна у дома, докато не извадя Перо от пръстта. Затова — змеят!

Намерих най-затънтените кътчета и пещери в далечната планина, където Страхил Ведмака и Чародей Качо гадаха, че може да го открия. Бродех из мрачните скали, струпалищата камънаци.

Нещо мръдна до една скала. Препречих кривака срещу сянката, чух подигравателен кикот:

— С този кривак да идеш да плашиш някой ведмак! — познавах гласа... — Добра среща, Радота, само снегът ме е подслонил тук, но ела, заповядай... хи-хи!

Как да не я позная! Агна, самодивата. Някога, като отивахме с Друда на далечното езеро, тя се надигаше от водите, идваше при нас. Разваляше ни игрите, плашеше ни с голотата си, присмиваше се на нашата невинност и наивност. Винаги с нещо скришно в себе си. „Глупачета без похлупачета“ — ни казваше. Гонеше се с нас, смееше се, подиграваше ни се, спяхме заедно, завити с есенна шума. Показа на Друда отровните билки, гъбите. На мене ми показва тайните на водите и поляните... Беше момичка тогава, сега я видях — зеленикава, руса, красива, грозна. Такава сигурно е лудостта, така трябва да изглежда Чума Мория. Самата Мора... Скришна като тях. Влас не ми я е споменавал, но Перун веднъж бил метнал светкавица по нея. Бил останал белег под лявата ѝ гърда. Защо — не казваха... Но после е било, не съм го виждал в ония дни...

— Де ти е Перко — под земята треперко?

— Да млъкваш, мръснице!

— Хе-хе, аз ли съм мръсница? А ти си светица? Не те ли наболва понякога? Ей тука под реброто и малко зад челото?

— Плачеш да те убия! Отдавна е трябвало!

— Ама сега не ти стиска, защото само аз знам в трите свята как може да се откопае онази луковица, дето трепериш над нея... Хайде де, убий ме! Бездруго зъзна.

— Нещо зло си намислила, а знаеш как да освободя Перо. За хората не мислиш ли? Светът мръзне.

— Не, този път — нещо хубаво намислих! — Тя се засмя високо, снегът почти я скри от мене. — Нещо чудно хубаво съм намислила...

— Добре, кажи си цената, Агно!

— Аз ти казвам какво и що, ти жениш Перо за нашата дъщеря!

Млъкнах. Леденият вятър и думите ѝ ме блъснаха назад.

— Каква наша дъщеря!

— Гърненце, учиш ли, научаваш ли се на нещо, то си има цена! Винаги. Знаеш на какво те научих. И цената ми беше ей тази наша дъщеря. Ти зяпаше другаде, сдобих се с дъщеря по лесния, по самодивския начин. По лесния, защото беше хем загубен, хем труден. И сега искам да станем двойни роднини, ха-ха. Хайде, мисли! Едно време не се бавеше... виж сега какво хубаво похлупаче съм ти намерила!

Помнех. Заведе ме в гората. Без Друда. Приспала я с някоя незнайна билка. Води ме Агна по самодивските хорища, показва ми нощните самодивски празници край езерото и по реката. Научи ме да смуча нектар от цветята, да се радвам на пеперудите, научи ме на всичко скрито-покрито, в нас всички вшито. Смееше се високо. Увличаше ме, унасяше ме, пропълзявах и плувах в подмолите на незнани пещери от срам и копнеж. Изсмуквах сладко от нея властта си, овладявах смеха ѝ. Колко лесно се поддаваше на тези непознати неща, неведома криеница! А аз как привично се носех!

Събудих се далеч от брега, от тайните ни игралища — далеч от пролетта, в която бяхме тръгнали. Друда ме намерила заспал чак оттатък езерото. Свестила ме със заклинания. Отдавна беше. Оттогава Агна спря да идва при нас и не я видях повече. Но ако наистина имаме дъщеря, то тя е братовчедка на Перо, ето какво казваше Агна с „двойни роднини“, ето как ми се подиграваше.

— Помогни! Сега разбирам защо Влас ми казваше „клин клин избива“...

— Той пък Влас за едно казва, за десет не приказва! Знаеш вече какво искам! На тебе все да ти се помага!

— Проклетата да си!

— Прокълнатата съм вече! Не ме ли виждаш къде съм? Нямам връщане назад. Онези поляни ги няма, няма го езерото, ти като не се сети, друг ми открадна дрехата, не съм вече самодива. Чукам гръсти, пера на пералото, влизам в стана — като всички съседки на село. Е там, долу. Четири деца имам, живи-здрави. И те мръзнат сега. Но пред каквото съм си наумила — не преди ни враг, ни сила!

— Върни си думите!

— Дума се не връща, само се впряга, а от свят се не бяга!

— Много знаеш, Агно...

— Знам много неща отпреди ти да ме знаеш, Раджиха, виждаш го, ама все да си ни лук ял, ни чесън дъвкал... Казват хората — да беше, то поне да се знаеше на какво миришеш!

— Къде е дъщеря ти?

— *Нашата* дъщеря.

— Къде е!

— Където трябва.

— Ти говори сега.

— Че като светнеш с меча, да си дундуркам главата в скута? Нали? За толкова — имаш акъл! Радота, върви след западния вятър, усещай го. Щом утихне, спри. Чакай го пак да задуха. Наближиш ли мястото, пращам дъщеря *ни*. Тя ще ти каже другото. Може и да победиш змея, макар че си с ръце замесен, с люлка на небеса отнесен... От добрина крехък-кекав, та рохък-рехав. Ще я ожениш после за Перо, *нашата*, ако си я изровиш луковицата от земята. Колкото изпито, толкова платено! Може да успееш... Побързай, зъбите ми тракат. Знаеш, че и друг начин имам да те склоня.

— Добре. За дъщеря ти не те ли е страх?

— За дъщеря *ни*. Не, за нея не ме е страх. Мен можеш да ме цапнеш с кривака, но кръвта вода не става. Ще я видиш ти, ще я чуеш, няма да я убиеш, ще си извадиш божур-луковицата, ще я ожениш за Ветра. Хайде, тръгвай вече.

Дълго още чувах кискането на Агна.

Сърцето ми се сви. Но мъката си беше само моя. После щях да мисля.

Имах дъщеря.

ГЛАВА 10

ВЕТРА

Вървах подир западния вятър. Спреше ли да ме тика в гърба, спирах и аз. Бродех отвъд планината в далечните поля. Далечно от дома. Уж все по-близо до Слънчевите чертози, а зимата мъчеше всички, хората гладуваха, преспите стигаха човешки бой и повече. Прекосяхах напуснати и умиращи селца и градове, замръквах при отчаяни и предали се вече хора. Влачеа се без сили, умираха от глад и студ.

Повторно да не поглеждате към умряло дете, наполовина навяно от сняг, братя!

Мракът подлудяваше всички, изстребваше останалите живи.

Духнеше ли западен вятър, препусках с вълшебно силния ми, неуморим, красавец-кон Белур — оживяла снежна пряспа. Нататък и нататък се носехме, навсякъде заварвахме студ, глад, смърт — по цялата ни земя, по целия ни прокълнат и омагьосан свят.

Студът пълзеше и към моето пресъхнало сърце. Но най-сетне, едно начумерено утро, насред засипана от снега гора, чух крясъци. Препуснах, гледам някой, заклещен надолу по стръмното между два камъка, крещи като заклан:

— Зяпай, зяпай! Още зяпай, краката ми са във вода! — Момиче беше, хем стегнато между камънаците, хем нагазило в поточе под снега отдолу. Досетих се коя ще да е.

— Хайде, бре, човек ли си, дърво ли си! Вкопаха ли те там?!

Спуснах се долу, извадих я като клин между два камъка. Вирчето отдолу розовееше от кръвта на охлузените ѝ крака. Извлякох я горе. Тъй повторно я изродих за мене. Носеше мечешки кожух до пети.

Ветра.

Тя ме изгледа изпод вежди хем строго, хем с насмешка. Гледай ти, каква била!

— Ами сурнах се. Ти си баща ми, а?

— Тъй казва Агна, майка ти.

— Друг няма, да знае по-добре, нали така? Хайде, да вървим, че се смръзнах.

— Краката ти, наранени са. Не трябва ли...

— Ти сега за това ли се тревожиш? А? Хич не ми говори, каквото не мислиш, че мразя!

— Кон нямаш ли?

— Имах, отиде, та се не видя...

— Добре, яхни зад мен. — Тя вече беше скокнала, обхвана ме през кръста, притисна се към мене... Миришеше на мечка, беше ми приятно. Ех, Ветро, защо пък не съм те знаел винаги, от самото начало?

— Надолу има село. Там ще си говорим надълго и нашироко. Някога минах оттам с Агна, с майка ми.

— Какво сте правили из тези диваци-пущинаци?

— Препускай сега, краката ми мръзнат, вече не ги усещам, отстрани съм се охлузила в камъните, боли ме. Ще се наговорим.

Влязохме в селото, приеха ни в жива къща, жените се захванаха с Ветра, поседнах със стопанина да чуя вестите.

— Тук знаем: минали били странници, те казали така: наш Перун се бил сдобил със син. Уж за чудо и приказ, но се случил този син лош и рехав. Перун го люто намразил, чак веднъж го проклед. Синът пък да не остане назад — взел, че проклед нашия свят. И ето на, сега как я караме.

— А Перун?

— Перун вятър го въл, песни му пъл... Не му е до нас сега, знаеш ти, че надалече се бие за себе си, за нас, за света...

— Знам. Научихме и ние за Перун. А за Перо може да е така, чичо, може и да не е.

— Е, ти знаеш, път си видял, свят си чул.

— И той толкоз знае, но с такива като тебе умира да се мае... — Ветра, моята, се появи. Сега я разгледах. Бяла, руса, цъфнала ябълка, узряло жито, мляко, вино, огън, жупел, високи скули, сини очи, строгост, подбив, мащерка, кукуряк — много думи, малко казвам: красавица, та красавица, да видиш ти, братко мой! Идеше ми да се усмихна, радостно ми стана, че ето такова злато и сребро е дъщеря ми, хем май дръпната и избухлива.

Къде си била, Ветро, досега?

— А ти какво знаеш, момиченце? — благо попита стопанинът ни.

— Знам, че тук си въдите змей, но не смееете думичка да обелите за него, това знам!

Чичото потъмня и посивя.

— Не те е пращал баща ти на змей в пещерата, не въобразяваш какво е... Затова си мълчим, не че ни е страх... Не знаем как да му излезем, как да го спрем.

— Аз пък може и да знам!

— Вейница ли си?

— Знам ли каква съм! Но да живеех тук, при вас, нямаше да търпя змейско тегло. Аз хич никакво тегло не трая! Ние сме всички такива! Вие от де сте се пръкнали...? Кажи за змея. Какъв е, как изглежда?

— Голям е колкото три крави. Люспите му жълти и червени, трите му глави малки, на шии, като на лебеди, дълги, очите му зли.

Ветра се засмя.

— Ти на това змей ли му викаш? Слушай, намери ми няколко момичета, ама не свити шушулки, а смели булки, ха-ха!

— За какво са ти? — тревожно се размърда дядото. — Че те не останаха...

— Ще ровим в снега, нощес, тук наоколо и в гората наблизо...

— Всичко е измръзнало, какво ще търсите?

— Мръзнало-немразено, скрито и запазено...

— Тревожно говориш момиченце, но види се, баща ти е добър и свят човек, та ми се иска да помогна. Ще ти сбера моми и булки, де що са ни останали.

— Ти как разбра, че ми е татко този? — попита Ветра подозрително, старецът се засмя:

— Че то едноок да си, пак ще видиш, че си ти бащичко!

— Разбрах, добре. За баща ми очи имаш, за змейовете нямаш! Лъже ви този, ей! Да знаете! Истинският змей е по-надалеч, чичо! Нищо не сте опитали с него!

После останахме сами с Ветра. Старецът отиде да сбира жените.

— Ей, че ударени хора! То пък толкоз да не смееш, толкоз да се свиваш. Тия са от майки костенурки и бащи охлюви!

Слушай сега. Яж, почини, утре в тъмницата още отиваш, убиваш този змей, носиш му главите. Трябват те. Ще ти кажат тукашните къде

е, не може да е далече. Аз съм забравила къде му е пещерата, бях малка, не разбирах тогава...

Гледай ти!

— Агна тогава носеше нещо, беше после без него. Сега знам, че е било змейско яйце. Май ѝ го даде баба ми — майка ѝ, но не помня добре.

— Кой я е пратил?

— Който е трябвало. Не сега — малко знам още. Татко, трябва да го убиеш, това е. Както го казват, личи, че е само змейче. Пак си е опасен, пак ще те подпали, та ще изгориш като шишарка, знаеш. Но това е една стиска нишки само. После къделята се разприда нататък: убиеш ли го, баща му ще ни дойде на гости. Било тук, било там, дето живееш. Или дето отидем... Той ни трябва, него си видял да стъпка Перо. И трябва да убием и него. Аз знам как. Може би знам, може би наполовина... Но без тебе не може, разбира се.

— Но кой го е накарал да тръгва, да отвлеча Страшо, да преборва Перо...

— Ще разбереш. Двамата ще разберем. Сега яж и почивай.

— А жените защо са ти?

— Че без жени може ли, татко? Нали чу, ще ровим в снега нощес.

— Тя се засмя.

ГЛАВА 11

ВИШНА

Лежах в сламата. Чаках сутринта, мислех за това, колко съм самотен. Влас ми казваше да мисля за хората, а тях просто ги нямаше. Около мен нямаше хора. Само из чукари и затънтени места се маех, сега и без Перо... Хора ми липсваха, все сам, жива душа наоколо и да има, то е змей... в пустиня бях.

Стори ми се, че само за миг затворих очи и Ветра каза:

— Ставай, вече, хайде, стига спа... — Зад нея се изкискаха няколко жени. — На, смеят ти се, че си поспаланко... Тръгвай, убий го, чакай ме после тук. Ние отиваме по нашата работа.

Не промълвих, препасах се, препуснах, накъдето ми посочи една пастирка. Стигнах под върха до пещерата, където бил живеел. Пристъпих още, насочих меч, вдигнах кривак, назовах, призовах. Първо чух змейски шум от търкане на люспи, после се показва люспеста глава. Замерих я с кривака и макар да не ми се вярваше, не само я улчих, ами я смазах. Чу се ревът на останалите две глави и змеят „колкото три крави“ се показва цял навън, размятал огньовете и искри... Разбрах, защо се присмиваше Ветра. Това беше дете. Зло, разглежено от мекушавите си съседи, лакомо змейско дете. Беше се ояло-разгевезило то тук, мятеше неумело огъня си, наистина, опърли суровите овчи кожи, повити връз мене, налиташе от въздуха отгоре ми... Извадих меча, пристъпих два пъти, отрязах другите назлобени глави...

Кръвта течеше като лава край мен, седнах, зачаках да изстине. Зад мен чух пастирката да гълчи и да се радва. Седна до мен, зелената кръв се спече, главите изстинаха. Пастирката взе сплесканата глава, аз — двете отсечени. Заспускахме се през димящата зелена киша от сняг и кръв към селото.

— Ако беше ти, Радота, дошъл по-рано, бате щеше да е жив — подсмъркна пастирката. — Били сме глупави тука да го траем тоя пикльо. А ти имаш ли си жена? Докато сбирахме билки под снега

посред нощ, жените дърдореха, че си щял да си вземеш някоя... — и промърмори, уж на себе си. — Ама аз съм най-млада!

— Ти си много млада, ти за моя син ставаш, момичке! — и тя веднага:

— А той защо сам самотува? Хвалиш си го ти като баща, ама — да не е запънат-кекав някой? Гледам те — ти си хубав, дъщеря ти хубава и тя, той ще да е някой, дето вземе ли ме, ще се пукнат да ми завиждат. Те тука много завиждат. Трябвало да чакам първо те да си били намерели мъже, да си били вземели по един, че чак тогава аз да се съм се била поогледала! Ще си вземат те! Да не са круши това, наредени на полица? Досега какво са правили, а, да ги питам аз! Ама — как да ги питам, не смея, то те ще вземат да овършеят с мене кошарата! Нищо не са направили! Щурали се щурави! Че сняг — сняг! Кажи сега, като идваш отдалече, видял си път, чул си свят, дали са те прави?

— Дръж здраво змейската глава, не я размахвай така! Ти цвърчиш-грачиш все едно сврака! Леле!

— Какво да правя, чичо Радота, самичка съм с кравите, говоря си с тях само! Казвам им вечер — добре, и днеска останахме живи в студа. Те не могат да говорят, но ме погледнат, близнат ми ръката! Затова ако срещна някой като тебе, веднага наведнъж всичко му казвам! Веднага всичко го питам! Ама кого да срещна, кажи, чичо — един пипкав змей наоколо, това ти е! А далече ли живее синът ти? Как се казва? Пак кажи, да не е някой къопав-улав, ей! Хубав ли е? Прилича ли на тебе? Кажи, ти си все едно той, рода, мене как ме виждаш? Хубава ли съм? Ония патки казват, че съм луничава, с червена коса и че ми са малки... сецаш се. Ненките, ако не се сецаш. Те пък много са втасали... Обаче съм синеока, а са ми казали, че синеоките жени най биват! Виж! Не им се сърдя аз, чичо, ние бутаме тука камъка самички. Още трима-четирима дядовци и баби са останали. Всичко ще ти кажа за мене, от теб не ме е срам. Ти кажи за мен, да знам. Все с кравите ли ще живея или с твоя Страшко ще се запилея? Може ли да ме вземе твоят Страшко, а? Лика ли сме си или отлика! Да не стане — той къльне, тя чурулика! Кажи, хубава ли съм, наистина обаче кажи, не ме жали, корава съм, ще знаеш, знам и две, и много... Да знам каква съм, да не мечтая! Гледала съм света наоколо, чичо Радота, много съм го слушала, може да не съм го разбрала

всичкото, ама не казва за мене... Само дядо ми се смее: „Вишна-Превишна!“. Ти например защо си Раджиха? Значи, че си горен човек, вишен, ама защо е — по заслуги или по рождение? За Руенита не питам, това го знам. Говори ми, говори ми, пътниче-странниче чуден! Ей сега ще стигнем в село, ония тревници-житомамници ще те нарочат, не мога припари до теб! Хе, ти така го тресна и плесна туй змейче, сърцето ми се беше разтупкало, пък спря! Страшко, той подвизи има ли?

— Момичке, главата ме заболя!

— Ами да спрем да си починеш малко, да ти попръскам слепоочията с росни тревички, под снега има, но скоро сме си у дома, там ще ти побая, ще те удрям с китки сухи билки — ще ти мине. Уморил си се, сега гледай да не настинеш, с тези мокри овчи кожи захлупен-омотан! Ще издържиш ли?

— Качи се на коня да се приберем по-бързо. — Тя припкаше край мене, дърдореше, стиснала змейската глава за герестия гребен, дето имат змейовете също като петлите, да видиш ти, ако не си срещал змей, братко мой. Скокна тя веднага, яхна пред мен.

— Ти да не се притесниш? Аз, като наближим, ще се прехвърля зад тебе, да не пуснат онези завистници скверна приказка някоя... Мен мечки ме яли, ама жилава, та на вълци ме дали — но ти, чичо, дума зла не заслужаваш. Но то тебе змей те не плаши, че — такова... Давай! Препускай! Еха! Аз някой път яхвам крава, но не е то същото! Препускай! Може и да са ми малки ненките, ама видят ще те! Може да съм малка, може и да ми е червена косата, ама съм орисана да пея, песен за тебе и змея ще извадя! Тя ми идва, у мене е! Ако го няма снегът, видял би ти каква е красива наоколо нашата земя! Тя ме е научила да пея! Но по света какво ли има, мисля си аз всеки ден, питам кравите, но те как да знаят, и те са като мене тука родени! Мисля си, чичо, може ли да съм и аз щастлива? Ако останеше на кравите, те царкиня да са ме направили! Водя ги на най-хубавата трева! Дядо ми се смее, че на смет спя, царски сънища сънувам! Ама — чичо! Той знае, всички знаят, нашата къща може да е бедна, но е най-чиста, спретната, подредена! Дядо, ако не беше така, щеше ли да ми направи люлка за чудо и приказ, да се люлея пред къщи! Аз... няма да ми се смееш, изтъках си лентички, кенари за прозорците, за люлката, като ги накичвах — те червени — плаках, как да ти обясня! От жал. Защото

съм самичка... Само с дядо, обича ме, най-добрият на света! Него си имам само, само той ми е, страх ме е, че много стар!

Тъжно ми е, все ми е тъжно, само с кравите и с дядо искам... Чичо Радота, Страшко броди ли като тебе по света? Ех, да ме вземе с него, ще му нося аз отрязаните змейски глави, ще го превързвам...

Но аз спрях коня.

Тя се обърна назад към мене, колкото можеше, попитах я тихичко:

— Ти, момичке-калинке, как се казваш?

— Вишна, защото като съм се родила, цветче от цъфнала вишна ми паднало на челото. Затова Вишна, те мислели, че ще съм бяла като вишнев цвят, но съм пораснала с червена коса, като вишнев плод и...

— Ти ми кажи, Вишно, откъде, ти, Вишно, знаеш на сина ми името? Първо питах как се казва, после пък от где го научи, че е Страшо...

Бре, как млъкна туй момиче, загуби си езика, онемя, но как пък ме загледа с ясните сини очи, извърнато назад! Я го гледай, две педи от земята, да му се не надяваш... Страхуваше се да ми довери, гледаше ме, изпитваше ме...

— Казвай, Вишно, всичко казвай!

— Ти знаеш вече, чичо.

— Говори, думи да чуя.

— Мама ме научи да разпознавам, чичо.

— И всичко подслушваш, а?

— Не! Честно, не всичко! Знам, че не бива много... Някои неща само...

— Какво чу днес друго?

— Че Ветра, дъщеря ти, не те лъже, чух я, че е много добра... Плаче й се, но стиска зъби... Искам да съм като нея, но аз съм друга, чичо. Хем и на мен ми се плаче.

— Каква си ти, Вишна-скришна? Сега ти разбрах дърдоренето-бърборенето! Ти се криеш зад него, калино!

— Ей на, мога да чувам. Прав си, чичо, за това дърдоря, хем да заглуша, хем да скрия, чувам аз, но не подслушвам... вярно, но също, каквото ти разказвах, е вярно — самоцината ме убива.

— И какво чуваш за сина ми, за Страшко?

— Че трябва да ме заведеш при него. Ето това чувам. Домът му да окича с червени гизденици и китици... Да му изплета чорапи, да му изтъка пояс, да му ушия носия-гиздосия... И още има, но не слушам, не съм такава аз...

— Дърдориш като две мелници, а не ми казваш важното, Вишно...

— Всичко ти казах, всичко ти признах, чичо!

Спешихме се двамата, пуснахме главите.

Погледахме се малко, погледахме се, па магнах с кривака, два знака начертах във въздуха: ето го пред нас моя Страшко, строен юнак той! Вишна писна хем радостно, хем уплашено, скри лице в шепи. Страшо погледна, пък пита:

— Тебе ли те виждам всяка нощ насън, момичке? — Вишна мълчи. — Покажи ми лицето си, кажи ми името си!

Вишна вдигна глава, погледна го — нали любопитна сврака, не може да се сдържи:

— И ти ли ме виждаш насън, Страшко?

— Виждам те!

— Аз съм Вишна, всяка нощ те чувам аз как дишаш! Виждам: плуваме с кораб, като в дядовите приказки, надалече и от моите, и от твоите места...

— И аз това виждам, но не е ясно... Люлка виждам, като лодка... Люлеем се...

И тези двамцата като се хванаха за ръце, пък като се взряха-ококориха един в друг! Млъкнаха-онемяха — край! Той и моят Страшо е приказлив, кажи го, колкото тази червенокоска, дето тука намерих, но щом се съзряха, млъкнаха като риби! Гледаха се само и се държаха за ръце. Ха сега, да видиш ти! Може и да си говореха, но без глас. Биха си стояли, докато ги затрупа снегът над главите... Разбутах ги, качихме се с Вишна пак на коня с главите, Страшко припна край нас.

Прибрахме се в селото, Ветра ме чакаше. Като ни видя трима и разбра каква е работата, се засмя:

— Татко, аз да трепеш змейове те пратих, ти се върна сватовник! Ама хайде да е! Я какви са хубави двамата, ей, братко Страшко! Хайде, хайде!

Дойдоха, кажи, цялото село да им се радват, че дори и другите моми дойдоха, пък не мърмориха никак, ами и те се радваха.

— Застанахме с Ветра и с прастария дядо, едничък роднина на Вишна, пред тях и им казах:

— Пусто да опустеете, че в душите зло да не вършеете! Пусто да опустеете от болести и болки! Пусто да опустеете от чужди злоби, от врагове, от омаи! Пусто да опустеете от завистливо, от грозно, от куцо, от гърбаво, от сакато! Пусто да опустеете от клетви, от лоши погледи, от змийски зъб, от гласена отрова! Пусто да опустеете от магии, празни да празнеете! Догоре пълни да пълнеете с добро — за своя и божя радост — тъй до гроба да живеете!

Ветра каза:

— Перун да ви пази, Мора да ви не гази!

Старият дядо се надигна едвам, хвана Вишна за ръката:

— Вишне, мънинка ми вишничке червена, туй си ми ти една-едничка момичка, вейка самичка от дърво столовито — цяла гора гъста да оставиш след себе си, тя, като името ти, до Вишна Бога да стигне! Както си ме обичала-тъкмила, каквато грижа-любов си ми дарила, същото да ти отмерят всички по пътя! Ех, в каква хубава лодка сте! Ех, какви моря и свят порите!

И Вишна, като викна-ревна: „Дядо, дядо, дядо мой!“.

В това време отвън се размучаха крави, разбра се то, че и те харесват Страшо и обичат Вишна, не спряха, докато не изтича Вишна да ги прегърне, да се прости с тях. Накрая и моят кон Белур изцвили — чуден знак беше това...

* * *

Хайде, събрахме се, укротихме се, запразнихме се, разсмяхме се, разпяхме се, па макар и бедно, ядохме, пихме и се веселихме, по мустака ми тече, в устата ми не втече, а в сърцето ми пролази буболече... хайде, лягайте, дечица, вече!

ГЛАВА 12

ПЕТИМА БОГ НЕ ЧАКАТ

Върнахме се по живо, по здраво през снега у дома. Застанахме пред прага, изчакахме Друда да отвори, да ни посрещне като свекърва-стопанка. Огънят два дни й светил на пребъден, всичко научила. Посрещна мълчаливата двойка, прегърна ги, продума им:

— Дръжте се за ръце, обичайте се от сърце! Нивга да се не пуснете!

Вишна й целуна ръка:

— Бях само с дядо, сама-самица, сега сме двама-двоица!

Друго нашите два немтура^[1] нищо не казаха.

Обърна се Друда към Ветра:

— Едно момче имах само, сега две дъщери добих! — и й даде китка билки. — Тепърва имаме да си говорим.

— Да. Сега трябва да бързаме, змеят наближава, усещам.

— Така е — потвърди Вишна. — Чувам му стъпките. Първо ще мине през оня град.

Влязохме вкъщи, седнахме на масата от цели талпи, до огнището, където от памтивека са седели моите предци.

Хвърлихме по листенце в огъня за себе си, по едно за Перо. Чувахме се един друг, вярвахме си, надявахме се.

Съблякохме се както са ни майките родили, отидохме през снега до нашето с Друда оброчище, приседнахме всички там, послушахме петте щуреца.

Нищо че сняг, пееха си те, снегът наоколо се топеше от моята гореща чутура...

Извадих си меча, извадих си кривака, измих ги с топлата вода. Друда изми нова кесия. Ветра показва какво потребно, когато срещнем змея, е насъбрала с жените от онова село под снега: малки зелени стръкчета. Топна ги в горещата вода... Страшимир и Вишна стиснаха длани и така ги топнаха. Разбира се, гледаха се, ще се изядат!

Измихме се с нашата вода, помолихме се първо на Перун, на Влас, на Додона, на останалите ни богове — да се грижат за нас, да ни

напътят, да не ни спират, помолихме се за тях също — да не линеят, да не погиват, да ги бъде, да пребъдват...

Ето тук се събрахме всичките.

Ето от тук почва истинската история на Перо, племенника ми, заровен седем педи под земята.

Всички, голи, премръзнали, се усетихме заедно. Едно. Също събран-стегнат пестник.

Доближи така Дуда, тъжна, болна, жълта като смил. „Доведете ми Перко... Братко, доведи ми го! Деца, детето ми!“ — потопаи тя меча на Перо и ми го даде. Стоманен, диплен, като моя.

Минаха двамата другари, добрите Козьо и Тельо, покрай стадата си, Тельо наближи:

— Бате Радота, както сме рода, да те помоля тайно — де виж за детето на Козьо... И него краднали, както си свирел на бъзова свирчица, докато баща му за вода отишъл... Тайна е то голяма, а като стане дума, той Козьо малко ум има, пък съвсем го губи и ням онемява от мъка...

Навън бяха други светове, други кръговрати, нова пролет, стари времена, богове, врагове.

Страшо и Вишна се държаха за ръце, гледаха се в очите. Ако беше зима, те си говореха през лятото. Но се пуснаха, Вишна като най-млада, нова булка — нова слука, първа почна:

— Петима трябва змей да не чакаме, както петима нас не чакат...

Ветра се притисна в мен, стиснала китката си:

— Каквото знам, ще направя, каквото трябва, ще добавя! — и додаде многозначително: — Каквото взема, на място ще оставя!

Страшимир, загледан в чудната Вишна:

— Не трябва никой да ни вижда, да ни чува, да узнае корабът ни де ще плува... Да се пазим от отключени магии, от сънни думи, от винени мушички над мустаците, от забравени стъпки...

Друда ме хвана за ръка:

— Ще заключа, ще отключа, ще науча!

Накрая казах:

— Един път грешка не е всеки ден грешка. Така и светът е тръгнал. Така върви. Минало се не връща, но се прегръща, а тайната знае всичко. Перо е в тайната. Ще я научим и ние. Тепърва ще спасява той свят и добри хора.

Поседяхме още там. Чувствахме се спокойни преди дългия път. Чувахме из сенките шепота на живи и мъртви, на богове и чародеи, на щурци и птици в нощта.

[1] Немтур — ням, умълчан. — Бел. cattiva2511 ↑

ЧАСТ II

ГЛАВА 1

ГРАДЪТ: МИНАВАЙ БЪРЗО, МИСЛИ БАВНО

Уморени, прашни, свърнахме последен път, ето ти ги пред нас в долината стените, кулите, златните лъвове на града. Озовахме се в края на пътя си тъкмо в неуловимия миг, когато денят преминава във вечер: ветровете стихваха, дърветата застиваха, нататък, из неясните очертания, припламваха тук-там първите светлилки. Спешихме се, поведохме конете за юздите. Различихме хора, клекнали край сергиите пред стените, шатри на чуждестранни търговци, но сърцата ни се вслушваха в очаквания и сънуван туптеж там: отвъд, в града.

От нас петимата само аз бях идвал тук нявга, но и аз се вълнувах пред огромните зеещи градски порти на великия вечен град, вдълбани в стените. Стражата почтително ме поздрави, огледа спътниците ми. Допълзяха просяци — безноги, струпявали, прокажени, гъгнеха на напевното тукашно наречие. Хвърлих им монети. Красиво момченце, стиснало полите на майка си, повлечено от нейното движение, ме гледаше стреснато и замислено.

Стъпих в полумрака на свода, разхвърляните ми мисли и впечатления се споиха около мярналото се личице, утихнаха в привичното плавно движение на спокойния ми ум.

Пристигнахме.

Досега ме дразнеше противоречието между всичко, чуто за великия град и убогите мутри, които ни посрещаха, нахалните лъскави очи, сандалите, вързани по друг, навярно неудобен начин, плашещото превъзходство на леещата се реч, която ти разбираш бавно и несигурно. Но ето това дете, издърпано от съзерцанието, то съответства на величието, за което сме се подготвяли. Дори боговете трудно създават великите и свършени неща — мислех.

И великата птица на Времето се излюпва в смрадно гнездо, всред курешки; залита из мокрите черупки на яйцето си. Колкото и дивно да се носи после из дните и нощите, аз не забравям това.

Но сега от друго бях поразен. Срещу нас се зъби-звери страшно и първобитно лице. Не съм го знаел, проумях в полумрака: намирахме

се в свещен храм. Тукашните мъдреци съчетали вратите на града с храм. Мъдро — вратата да е и храм! У нас такова нещо не ни е още дотрябвало. И като съдех по дивата несъразмерност на божествата, по непохватната им звероподобност — това е храм древен, затова двойно по-свещен! Все пак, спомних си моето скромно оброчище с гореща вода и пет щуреца. Ако махнеш суетата, всички човешки знаци са едно и също.

Ето, значи, как се случвало: човек върви, надява се и идва миг в живота му, когато се уверява, че има надежда. Както с онова момченце навън, чиято пеперудена орис ме докосна само за секунда, така и тук, когато на рамото ми ляга тежка и уверена, па макар ноктестата лапа, става дума за надежда. Вратата, градските порти, прагът, който прекрчаваш, съчетани с храм, създават нещо ново и трогателно.

Навярно много ще бъде простено на тия градски хора — тук, в небесата, във вечното винаги!

Намирахме се в сводест коридор, тъмен и влажен, в нишите седяха, лежаха, размахваха копия, съвкупяваха се, съдеха изображения и статуи на божества — някои познати, почитани и от нас, някои — чужди, страшни, враждебни, придошли. Пристигнали са при тях като моите пет щуреца, мислех си. Какво очакват от мене? Какво е благоприлично тук? Да премина бързо, сериозно и почтително ли?

Целта ни беше градът, а ние се бавехме тук, бавихме се пред вратите още, в мислите си.

Не издребнявахме ли в края на дългия път?

Ако се замисля, случайно бяхме сами в храма-врата. Навярно се точи непрекъснатата гмеж от всякакви хора и ако не очаквам все пак глъчка, то във всеки случай си представям сумтенето от дишането, смрадта на чесън, масло за втриване и пот. Не ще е странно да сварим, неприбран още, парцаливия труп на стъпкана в бъркотията бабичка-богомолка.

Отгатвам правилно: тия практични събирачи на данъци и митари са пратили боговете си близо до нас, влизащите, впрегнали са ги в делничен труд. Така че: бързо минавай, влизай, търкувай! Не ти е това нашият бавен змей... Като из утробата на майката в края на пътя — към поредното битие! Ако наистина мислят така, то тези граждани са горди и достойни дори в своята пресметливост.

Но помисли още мъничко. Огледай се. Дали няма някой знак, който да ме убеди в противното? Какво друго, ако не достолепно и бавно любоване означава този допотопен паун? Нали бавно узнаваме всяка същност... И ние, в далечния си край, откъдето тръгнахме, бавно узнавахме знаменията на падналите жельди.

Минавай бързо, мисли бавно!

И след това изведнъж пред очите ни изскокна градът, бялна се като корем на бременна, разритан от детето, което вече си проправя път — с безумни пазарища, тържища, строежи, луди пророци, грачещи прорицатели, достолепни матрони; със смрад от рибарски скели, с благоухания от царските веранди хей нататък, с люшнала се тълпа, която се кикоти подир две сбили се храмови блудници, а насам, с гръб към тях, крачи светилото на световната философия, един занесен геометър. Моите спътници спряха възхитено, простенаха, въздъхнаха дори! Това е то великият град, пленява те. Оглеждаха, без да могат да спрат на едно нещо... За змей бяхме тръгнали, но как да отминеш внезапната разбъркана красота, да видиш ти, братко мой!

Как да не си помислиш тук, че времето ти е изтекло, че няма значение кога, но ще бъдеш обран-заклан, че и половин истина не ще е съзвучна на изтърбушеното ти тяло с безпомощно размятани нозе и спечени съсиреци по устата, че нещо има значение. Важно е да разпознаеш истинския знак, така или иначе мъртвите ни оплаквани уста ще стискат недоразказана вина.

Носех тази вина у себе си, мислех така горчиво заради изгубения си сестриник Перо, ни жив ни умрял под земята. Но пък, ето ги хубавите ми син, дъщеря и снаха, ето я милата ми слънчева Друда — четворицата ми даваше сила.

И да видиш ти, братко мой, толкова красиви бяха, че току се извръщаха, спираха хората да ги разгледат, да ги проследят с очи, да ги запомнят! Моята Друда Билковита, светла, ясна, румена, висока — снажна чак, напето стъпва, неусетно се взира с присвити очи, усмихва се както си знае... Кожени дрехи, на пояса билиарски^[1] торбички, вълшебна кесия, старинен необикновен нож от кост на мамут. Някога сам Влас ѝ го беше подарил...

Ето Ветра: с гуглеста шапка сгъната назад, с ръждиво червения мечи кожиху доземи, не препасан; изпод вежди гледа, ха да изръмжи, ха

да те изпита търпиш ли на подбив, ха да те пробва с тъпото на копието си...

Страшко, „на мама възленчето“, както Друда му казваше, черен като мене, синеек като нея, си беше в домоткани дрехи — „две чукани, едно стригано“, каза Вишна, като го дари с тях: конопени гащи, ленена риза, възнен пояс, боядисан с орехова шума и лукови шлюпки, оръжието му и то домашно — лък, тояга, топор...

До него крачи-подтичва Вишна, най-мъничка-крехка, едвам до гърдите му стига, с червена коса, с червени чорапи, в свилена дреха чудно извезана с шевица... Тича, каквото тича, ходи, каквото ходи — все у Страшко гледа, а той назад не остава. Те и на сън, и наяве без глас си приказват, еднакво виждат... Оръжие не й трябва на нея, но стиска прашка, дарена от дядо й. Хем все Страшко я държи за ръка, хем ако я погледнеш в очите, ще разбереш, че заядеш ли се с нея, има да береш ядове...

Аз също съм в кожени дрехи. Да видиш ти, братко мой, ако нещо друго облека, то Друда ще ме изпитва защо е това и как тъй! Целият трябва да съм неин, до дрехите дори! Тя ми ги е скроила, от нея ми е кожата от барс, през нея са препасани кривак, диплен меч, в пояса ми са свирките, огнивото, кесиите от нея... И за двама ни е направила високи кожени ботуши.

[1] Биляр — билкар остар. — Бел. cattiva2511 ↑

ГЛАВА 2

ГРАДЪТ НА ЗЛАТНИТЕ ЛЪВОВЕ

Запровирахме се в тълпата. Предлагаха ни стоки, тикаха в лицата ни благовония, амулети, чудодейни лекарства, ледена вода; чорлави блудници дърпаха дрехата ми, самозвани помощници вресяха и ни проправяха път — един насам, друг натам — всеки към своята странноприемница. Познавах добре безразличните очи на крадците, внимавах.

Така се научаваме да презираме. Телата ни са твърде близко.

Ето, отдалечените градове по-рядко воюват помежду си. Богове, какво по-сигурно доказателство, че единосъщната ви воля ни е създала от блаженото ви битие наскоро, преди миг! В нашите дъбрави това по-смътно усещаш.

Ето, още се отърсваме от замайването, учудено се оглеждаме, с опипващи докосвания дирим да очертаем собствените си межди^[1]! Вдъхновили сте ни, богове, но не се досещаме още за това: крещим ли крещим, а във вечността ни очакват отдалеченост и самота като тази, която ме проследяваше в снежните гори. А и тук... Ех, ако ни казваха боговете предназначенията си!

Излиза: по-различен ли съм от блудницата, която ме тегли към спареното си легло, към окаяното си тяло, с надежда да го продължи нататък...

Ето го градския площад. Да открия ли някого или нещо, за да се плъзна нататък?

Нима вече не съм жив, надалече, при Влас? И мигът е изживян пред вратите?

На площада се трупаше тълпа. Смесих се с хората, всред които вече по-често се срещаха достопочтени старци, пъргави велможи, познатата смесица от двете: позатлъстели търговци. Да видиш, царедворецът никога не се отказва от някоя пара отгоре. Привично навлизах в злобата на днешния ден, установих групите, определих кои са корисни, кои наивно, кои лицемерно угрижени за високи деяния. Един див пълководец с къса коса и мускулест врат стърчеше над

другите и събираше около себе си шепот, новини, двусмислени въпроси. В другия край на площада криволичещо си проправяше път цената на ечемика. И двете неща — ечемикът и пълководецът — се преплитаха така познато, че се озърнах да видя досадното лице на оня, който с ококорени очи премлясква всичко, подпомага го със страст, сякаш то никога няма да потъне в следващия ден. Сякаш никога няма да се забрави. Ето го, тук е висок, шкембест, безсмислен. Нима всичко се повтаря? Този има къща, дом, който никой не е виждал и ако случайно попаднеш там, непременно бих видял някоя омерзителна, порочна, гадна подробност, която го трови и влачи към смъртта. Този ще посредничи за ечемика по-после...

Тогава в какво е смисълът? В оня темерут, готов вече да коли? В ечемика? Товарите ми пристигат след седмица, ще ме направят знаменит за малко в този знаменит град. В далечни времена може би някой ще се възхити от описанието ми на тукашната философска школа. Кой ще вярва, че змей съм трепал или той пък ме е изял...

Може би просто съм натрупал сезони и години... Да не говорим за това как ей сега ще се запозная с необходим човек, който ще ни свърши необходимата работа. И аз се зазяпах, градът е омаен, всмуква!

А ние път към змея дирим!

Ето го нашият човек!

Настани ни полезният човек в хубава каменна къща, заобиколена с горичка. Нататък беше морето. Не знаех колко ще живеем тук... Имаше чудесен покрит вътрешен двор с езерце, удобни лежанки, цветя, трапези. Огньовете не спираха да горят, беше топло, уютно. Светлината идеше през стъкла — сякаш узряла, смекчена. Далеч оттук съм мечтал за спокойствие да се съзра, да се намисля... Липсваха ми чутурата, щурците, водата на извора, но все пак някак бяха тук с мен...

Настанихме се бързо, сбрахме се да чуем последните новини от градския ни стопанин.

— Чакаме го. Както предсказаха пророците, идва. Вижда се, ако се изкачиш на хълма над двореца. Свети.

— Какво разбрахте?

— Идва. Идва години наред... Още при предишния цар лъвовете заревали... — Тези хора имат по стените си триста златни лъва и когато наближи враг, лъвовете почват да реват... децата в този град играят на състезание с имената на лъвовете. Всеки лъв си има име.

Появил се като зарево чак на края на кръгозора и оттогава идва... вече е близо...

— Всичките тези години?

— Да, всичките тези години идва. Приближава. Бавно, че да се мъчим повече, затова.

— Може би се бави, че да мислите-гадаете по-дълго защо идва?

— Ама как така? — почуди се Страшо. — Войска нямате ли?

— Непобедим е, хора! Старият цар пращал, изгорил войниците, на пепел ги върнал вятърът...

— А боговете? Не помагат ли? Не знаете как да ги призовете и помолите?

— Където е наш Перун, там са и общите ни богове, и другите. Ние тук държим, всички, не знаеш ли!

— И какво ще стане, като дойде?

— Става все по-голям, ще прекрачи през стените в града... И нашите чародеи и мъдреци какво измислиха? Че иска да ни накаже за греховете и тръгнаха да търсят кой е най-виновен и най-грешен... Инак помощ няма, сила няма, богове няма... Златните ни лъвовете мълчаха, докато не извадиха едно девойче, младо съвсем, доведеница на собственика на блудния дом по-надолу по улицата.

— Нея посочиха?

— Да. Нея. Ревнаха всички, че и един лъв, дето не са го зарязвали на рабоша да реве от четири поколения, и той зарева!

— Това ли ви е на вас най-голямата грешница, хора! Ум имате ли?

— Нямаме. Тая ни е грешницата. Лъвовете я посочиха, мъдреците я одобриха, чародеите я проклеха. Царят заповяда да чака на площада. И тя там седи. И сега седи, в снега и виелицата. Пастроктът ѝ мърсува, за други да не говорим, но седи тя там, изкупува ни греховете.

— Леле, татко Перуне! За боговете ми, Власе! В онова село змей-годиначе дундуркаха, тука пък на змея угаждат с невинни душици...

И в това време като ревнаха лъвовете! Страшен рев, дълбок, камбанен — а го заглушаваше друг тътен, който усетихме като тръпка дълбоко в телата си. Великият рев на златните градски лъвовете-пазачи се похлупи от страшния звук оттатък стените, който се усилваше и заличаваше рева им... Изскочихме навън, с други уплашени хора

хукнахме към градските стени. И децата търчаха, че откакто са били родени, откак им каканижат имената, за пръв път чуваха лъвовете си да реват...

Видяхме змея, наближил съвсем оттатък стените, да реве по-гръмко от стоте златни лъва. Звукът пробиваше тъпанчетата. Горещината му топеше дълбокия сняг наоколо... Огромен: главите му надвишаваха стените на града... Отворил пасти, хвърляше огън с трите глави. Щях да се бия с него!

— Да тръгваме — каза Друда. — Той нас търси сега.

— Знаех си аз, че не си ти търговец на ечемик — каза стопанинът ни. — Сметки ли имате с този змей?

— И ние имаме, и той има. Живот сме зарязали на рабошите, и той, и ние! Заведи конете вкъщи, ние спешени ще идем — и се засмях: — А ечемикът, иде, вярно е... Виж го там...

[1] Межда — граница между два или повече земеделски участъка; синор. — Бел. cattiva2511 ↑

ГЛАВА 3

БИТКА. ДАЖДБОГ. ДИМНА

Излязохме през малките порти, под лъвовете. Не спираха да реват. Имаше гордост в този рев, мъка имаше, тежък яд, дигнати мъгли, безреден свят... Много думи реда, малко казвам!

Ето го нашия змей! Пред нас в цялата си сила и мощ, не както го видях, направен от ято лебеди... Жълт и червен, грамаден, подобен на есенен склон, мятеше огън! Ей го, бабите разказваха за него тихичко, истински Змей от Дълбините! Бавно и неуловимо се преместваше. Предишния път беше гъвкав и подвижен, с мъка и магия го нараних, а той ни изпревари и стъпка Перо — сега приближаваше бавно и безутешно — вълна от разтопен метал.

Между нас и него имаше снежно поле, стопено наполовина. Зад нас — градът с ревящите лъвове, бойниците, накачулени с кресливи любопитни дечурлига: кое дете на света би изпуснало такова чудо! Зад него — в далечината — сини непознати планини и морски бряг.

Ветра каза:

— Татко, стой до мене, ще ти помагам със синята тинтява. И още нещо знам, чуй...

Друда излезе напред, търкулна по земята трите страшни скашкани-застинали глави на детето-змея.

Ревът на змея изви още, непоносим, ушите ни писнаха, зъбите ни изтръпнаха като скоминясали, Друда стисна ръката ми, Вишна изведнъж хукна напред... Нещо зелено се люшна насам. Взрях се, що да видя: змии пълзят към нас, шипят, съскат... Змеевите три глави хвърляха огън пред тях, да не се стигат. Ревнах на Вишна:

— Внимавай! Върни се!

Но тази малката си вървеше напето напред! И спря почти до огъня. Че като нагласи онази прашка, че като хвана да мята с нея! С всеки камък смазваше змийска глава... Те пълзяха към нея, тя ги целеше. Пръсваше глава след глава. Нямаше празно това дребното!

Накрая и ние я приближихме, и змиите. Все още бяха много. Тя не спираше, не отстъпваше! Спокойно вземаше камъни от земята,

завърташе, мяташе — чуваше се как камъкът плясва змийската глава и я отнася. Огънят я приближаваше вече, тя не мръдваше.

Страшко я доближи пръв, развъртя топора. Де що имаше останали змии, посече ги. Хвана си Вишна за ръката и така застанаха, хем огънят близко биеше. Вишна каза спокойно:

— По пасбищата е пълно със змии, дядо ми даде тази прашка, научи ме да ги трепя! И нали съм нова булка — нова слука, нова съдба — първа излязох!

— Ела сега, татко! — повика ме Ветра. — Наш ред е.

Тръгнахме двама напред към бляскавия жълто-червен змей, бавно извърнал се насам, към нас. Огньовете му лижеха и топяха снега, че и земята пред нас. Страшо изотзад помагаше, стреляше отровни стрели в лъскавите вити шии. Ветра го посочи с мъничката китка синя тинтява, брана изпод снега в онова селце. То ми се стори толкова жалко, безпомощно, не на място пред страховитото чудовище...

Е, хайде да те видим, змееборцо!

Змеят се наяри, дигна се на задни крака, стрелна злобно глави напред. Приблжих го с меча и кривака. Тичах напред-назад, удрях, избягах огъня му. Как се воюва с чудовище, голямо колкото половината крепост, а ти си колкото залък? Успях навременни да угася с магия от кривака огъня на някоя глава, мушвах се под нея, ранявах с меча. Разбрах, че големината не е от значение в такава среща, разбрах, че смисълът е в свободата на твой дух. Той се мери с чудовището, не боят ти. Изтичаше беса ми навън към тъмния му чудовищен бяс, струеше злобата ми към него заедно с меча... Нямаше то смисъл, нямаше цел, не обитаваше свят. И все пак го жалех, както бях жалил за изчезналите мамути. Усещах сила, бликаше нажежена зелена кръв, змеят ревеше от болка без разкаяние, но ме притискаше към стените на града, да ме изгори там като борина. И ето ти Ветра, насочи китката към него... С копието в другата ръка, тъй изправена, в мечия кожух, ех, гордеех се!

Къде си била, дъщерко, всичкото това време!

Да видиш ти, братко мой, как се змеят сепна-дръпна от болка нетърпима-непоносима! Понечи да мръдне пак напред, спря, зарева от мъка... Не можеше. Не се уморих от боя, но се уморих от омраза. Удрях го още и още, с кривака, с меча... но и аз не го убивах...

— Татко! — Ветра зад мен. — Още има, но майка ми Агна не ми го каза докрай... Подслушах ги веднъж с баба ми: не можеш да го победиш, ако сянката ти не падне върху него... Но не знам как да го обърна... Мога да го спра с тинтявата, но не мога да го обърна... Ти виж...

Млатех безспир, змеят ревеше от досада, болка и ярост, мъчеше се да ме разкъса, стъпче с крак, да ме изгори със злобата на огъня си. И двамата не успяхме. Никой не тържествуваше. Да, виждах, обръщаше се така, че сянката ми да е зад мен.

Тогава пък чух вика на Вишна отзад:

— Дядо, дядо, дядо мой! — Това какво беше? Не можех да се обърна и видях, разля се светлина наоколо. Сега пък Друда и Ветра едновременно викнаха:

— Гледай си сянката!

И да видиш ти, братко мой, гледам, сянката ми дълга-предълга лежи пред мен, следва змея. Затичах се напред, през лявата ми ръка мина страшна болка от огъня на едната глава, но насочих сянката си върху него, Ветра хукна, размаха китката, забих меча, докато той ревеше от болка и ужас. Притича Страшимир, закла гърлата, плисна жежка зелена кръв.

Накрая Друда заби костения нож в сърцето му. Не стига само да победиш, трябва да примириш. Ножът на Друда приключва случки и съдби.

Това беше краят. Змеят падна, събори с опашка кула от градската стена. Сми се, сплу се, вряла зелена кръв кипна наоколо, стихваше, тъмнееше, стинеше, мръзнеше ведно със стопената киша. Бях доволен, но не щастлив. Някой път ще съм аз змеят, той ще е Радота...

Но от стените викаха победа... Разбира се, най-силно крещяха до кръгозор, небеса, богове и по цял свят щастливите деца! Те, ако не са, кое да е радостно!

Утихна всичко. Кротна светът. Тогава чак се обърнах и видях дядото на Вишна, висок до небесата, с облаци край раменете, да свети като безброй огньове...

Вишна прегръщаше крака му, викаше „Дядо, дядо, дядо мой!“ — на таз гъбка дядо й бил наш Даждбог, ха сега! За да убия змея, слънцето беше сменило хода си в небесата, че да падне сянката ми на място!

Докато стане колкото човек дядо Даждбог, я виж ти, сам царят на носилка с паунови пера, със свита на коне, камили, слонове, с народа иде към нас... Червена дреха среброшита, тисов жезъл, златна държава, желязна корона с еленови рога, костен щит, бронзов меч, оловен поглед. Ех, да видиш ти, братко мой, такива са те царете! Накрая винаги и те идват за слава и гордост — след ножа-свършек на Друда...

Царят каза:

— Спасихте ни, избавихте ни от злото! Каквото искате, това ще ви дам!

— Онази момичка, дето сте я нарочили, че ви е най-голямото зло на града, да ми я доведеш...

— Я гледай ти! — сепна се царят недоволно... но думата си на две не можеше да строши. — Доведете я! За какво ти е?

— Ти, царю честити, мислиш ли, че да не бях убил змея, то той щеше да прескочи в града тъкмо нея да вземе жертва от него?

Даждбог, на Вишна дядото, изрече:

— Такова чудо не съм виждал — едно дете толкоз да ви уплаши, а пък аз доста виждам...

— Злото се крие и в змей, и в тревичка, и в магия, и в момичка... — отвърна царят.

Доведоха момичката. Горката, слаба и измъчена, зъбите й тракаха. Друда и Ветра я дръпнаха, загърлиха я... — май нямаше какво да правим повече тука, братко мой, нямаше какво друго да даваме, да искаме, да вземаме...

Царят се връцна обидено, развя наметала, тръгна си, повече не каза... Хранениците и блюдолизците му — изгледаха ни, като да не сме ги спасили, а поробили. Нищо. Ние работата си я свършихме, както искахме, после, ако щат, да останат приказки море да прелеят, царство да залеят.

А усещахме вече: снегът спира, вятърът утихва, сменя посока, топъл става... Вместо есента да се върне — пролетта прииждаше полека... Даждбог, на Вишна чудният дядо, я гледаше и й се смееше, явно беше, че обича все да я подбива-ядосва:

— Ех, внучке, ех, Вишно, дето идеш — все да си бърза-бързица, първа-първица!

И Вишна, разбира се:

— Дядо, дядо, дядо мой!

Прости се Вишна с дядо си, отлетя той да оправя суматоката със Слънцето, сменило хода си...

Тръгнахме към градския си дом да се измием, помолим, да ми вържат горените рани от змейовия огън, да възседнем конете — и натам, към стъпкания Перо.

У дома — да видиш ти, свикнахме с туй кътче — на удобните лавици в закритата градина, разговорихме момичката, дето си я поведохме-доведохме с нас. Димна по име. Беше спряла да трака със зъби. Момичка тя, момичка, но имаше в нея нещо, дето не идеше да е от живот с пастрок-собственик на блуден дом. Очите ѝ гледаха през нас в далечното непознато вечно винаги. Беше тя родена за тук само — и за другаде! Не го разбирах това...

— Коя си ти? — попита я Страшо. — Защо те бяха тебе жертвали тъкмо?

— Защото не ме беше страх. Само аз не се страхувах от змея. И те решиха: това е от злоба, тъкмо за него ставам...

— А тебе не те ли беше страх?

— Не. Не се страхувах, защото пътят ми е начертан, виждам го, чувам го, знам го. И по него змей и да срещам, не ме отнася. По моя път корона има, изпитания има, война има, коварство има, змей — няма. Да бяха ме питали, щях да им припомня, че веднъж вече лъвовете са ревали, когато се е появил змея. После пък ревнаха като ме извадиха мене... А днес защо реваха, никой не помисля... Но и без мен ще се разбере. А ти, Страшо, си добър син и юнак, ти, и ти, Вишно, сте цяла дюля, не две половинки, харесва ми. Ти, Страшо, пази това, пази се и от капка вода. Капката — камък ломи. Благодаря, побратими-посестрими, спасихте ме. Ще си трябваме пак, ще гледам да ви се отплатя. Пак ще се видим, пак ще ви се радвам. — Стана Димна и си отиде. Зачудихме се с тази Димна, но решихме после да я мислим.

Вишна каза:

— Наистина корона виждам на таз момичка на главата...

Аз се питах: „Вярно, защо днес ревнаха лъвовете? Защо са ревали три пъти?“

Но сега за Перо мислехме.

— Слава, Перуне и Додоно, Перо ще е свободен скоро. От позор, от пръст, от лоши думи! Скоро ще го извадим!

— Какво каза тя за капката и за Страшо? — замисли се Вишна.
— Това не го виждам, нито го чувам, плаши ме...

— Каза да го пазиш от вода, Вишно — рече Друда. Мъж от вода да се пази, жена — от висока планина.

— Кажете ми за Перо... — Ветра се взря в нас.

— Ти сега си го искаш за мъж, нали? — изглежда я Друда.

— Не. Това го е майка ми казала-искала. Аз казах — „Каквото знам, ще направя, каквото трябва, ще добавя. Каквото взема, на място ще оставя!“. Мен никой не може да ми казва какво да правя. Всички сме свободни в този свят, дори змейовете избират кога да умрат...

— Тогава — после видим ще... — сега да си починем малко в това добро място, да заповядам за ечемика, да се приготвим и да тръгваме. Носете-налагайте, жени, билки-целилки, цяр за мъчилки... Сега ни чака хубав път, крайт му е добър, здрав и цял искам да го измина.

* * *

Сбогом, граде, велик и глупав, зъл и простодушен, пренаселен и самотен във времената, мъдър и блуден, красив и прокълнат... Също като нашата гора, но градена. Може би нататък всички гори и дъбрави ще са мерени-градени... Ще останеш ли във вечното винаги или руините ти ще чезнат под пясъците... Не можах да видя всичко в теб, но чувствам, че пак ще дойда, ще почивам и размислям в онази къща, ще чакам ечемик и змейове, ще се сражавам и огорчавам от победи и поражения!

* * *

И в тебе ядох, пих и се веселих, по мустака ми тече, в устата ми не втече, че в сърцето ми се мушна буболече...

ГЛАВА 4

ПЕРО

Ето гората, ето мястото на срама ни.

Стигнахме. Снегът се стопил, млада тревица, ситни цветенца по мястото, където Перо беше вбит в земята.

— Е, Ветро, нещо още каза ли майка ти?

— Това беше. И което подслушах. За сватби-женитби не желая да говорим.

— Но аз с майка ти говорих — и каквато ще да е — дума съм й дал... Ако не й бях обещал, тя нямаше да те прати при мене.

— Щом си й дал, с нея се разправяй, мене не добавяй! Татко! Как да дам нещо, което нямам? Как да взема нещо — не мое? Остави-почакай, татко. Дай първо да го спасим.

— Не бързай, Радота — намеси се и Друда. — Виж сега какво да правим.

— Татко, ще разкопавам полека с тоягата. Нали?

Почна Страшко полека да отхвърля пръстта. Ветра помагаше с копието, Друда — с ножа. Внимаваха — полека вдълбаваха, разширяваха...

Ето го калното тяло на Перо, неподвижно, сгърчено, спечено, жалко, с полуотворени очи, уста... Измъчен от жажда и слепота.

Измихме го с изворова вода, положихме го на тревата, покрихме го с платно, седнахме около него. Друда и Вишна го тупаха с китки билки, той си лежеше. Хем жив, хем мъртъв. Какво още? Нали убихме змея!

Вишна попита:

— Да му попея малко, да му стане по-добре, може ли?

Застана до Перо, протегна напред ръце със стиснати пестници и запя:

*Ан-дан-тина, ан-дан-тина,
сам-самина — тука Перо мина!*

*Сарака-тина, сарака-тина —
Чакат го петима — петимна дружина!
Сарака тики-тики —
Меч си прави от тръстики!
Елем, белем, бус,
Наточи си сабя, Перо,
на ти ситен брус,
Ха, па стани, стани, Перо, да ядем
карпуз!*

Наобиколихме го с протегнати пестници, завъртяхме се бавно, стигнехме ли до Вишна, тя удряше всеки пестник... Така правехме като деца — да видим кой пръв да яде ябълки, кой да рипне пръв в езерото... Хубаво се беше сетила Вишна с ан-дан-тина... Тя си е чародейска песен, пял съм я. Но и броенка си беше...

Започна да се свестява Перо, но още не докрай... Протегна и той ръце със свити пестници напред, все едно спял.

Тогава призовах Агна:

— Де си, Агно, тук ела да те видя!

Чу й се първо кискането, после се яви. Не я призовах с кривака, чу ме, сама дойде. Няма знак за нея, тя е отпреди знаците...

— Е, добре съм ви намерила, Друдо и Радота, гърненца, пълни с шлюпки, останали си без захлупки...

— И ти си останала без много неща, Агно — изглежда я Друда. Да не си мерим силите сега. Да видим как да съживим Перо.

— Че какво като не е жив съвсем... Изваден е, ей го. Толкоз не стига ли?

— Не е време за задевки-подигравки, Агно! Кажи, ако нещо от уговорката ни не съм спазил.

— Не виждам аз да си я оженил наша Ветра с Перо. Какво като е умрял? Какво като е в кал? Луковицата е в кал. Ти дума даде, извадиш ли го, както аз те научих, да я омъжиш за Перо.

— Дадох. Змеят убих, Перо извадих, но не е жив. А Ветра не ще да се омъжва за него...

— Цял живот ми губите времето! Сам виждаш, Радота, злото е по-добре подредена къща. Доброто — ако го има, ако не си мисли

само, че е добро — е разхвърляно-развлечено, мътно, недопечено — все нещо да му се обяснява, намества, подрежда... Как не видях един нагласен-нареден добър човек, ей! Ето сега. Думата ми на две не става, казах ти. Ветра както ще, хем заедно носихме змеевото яйце край селото на Даждбог... Без да е Ветра с Перо заедно, не ще стане нищо. Ей я тука и тази мравка, ха да мисли, да не пее и по люлки да не се люлее...

Докато го казваше, облешиха ѝ се очите, падна на земята и през болка рече една дума:

— Люлка... — И се стопи, изчезна, защураха се нощни пеперуди... Не можех да я призова със знаци, по-стара от тях беше.

Перо си лежеше.

— Аз ли съм мравка! — викна Вишна! — Ха да видим! Люлка има вкъщи, дядо ми я направи!

Ветра попита:

— Друдо, защо каза — мъж да се пази от море, пък жена — от висока планина?

— Мъжът морето го мами, иска да види какво има на другия му край, а не е лесно, опасно е... Жената е упорита, като си науми нещо — и високата планина няма да я спре, но пък ще я измъчи...

Тогавя стана Ветра, приближи Перо и рече със заключено лице:

— Така да е, така и да бъде! Твоя жена ще съм, Перо, ти ще си мой мъж, така ще вървим нататък. Грозно ли ще е, хубаво ли ще е — не знам, с тебе ще крача. Насила — любов, люто ядене, нова луна не биват! Нито те аз обичам, нито ти! Друго е сънувала Ветра — малка момичка! Но може двама да се открием, да се настигнем, да се заслужим, да пребъдем...

Да видиш ти, братко мой, перуники избуяха наоколо, стрелнаха се, че като се надигна оня ми ти Перо с тях, разстъпи се, пък като се засмя!

... То хубаво се засмя, ама доста време се смя! Тежко ми стана, братя, докато го слушах, уж се радвах... То всички се радваха, само Ветра, моята дъщеричка, стоеше още със склучено лице.

Насмя се, накикоти се Перо, пък вика:

— Нашия си свят пак! Че и снаха-снахичка и булка-женичка ми са се намерили, докато съм спал, ха-ха-ха! Кой като мене!

— Ето, Перо, кон ти водим, дипления ти меч — майка ти, сестра ми Дуда, е пратила, да се препашеш...

— То аз хубаво да се препаша, ама дайте малко нещо и за паша!

— Хайде, Перо, ела да те приготвя и да тръгваме... — каза Ветра.

— А Влас какво прави, тази круша медена?

— Всичко ще видиш, каза Друда. Не бързай...

Тръгнахме към къщи със свити сърца.

Лицето му беше на улав.

* * *

И аз там бях: нито ядох, нито пих, нито по мустак ми тече, ни в уста ми втече, че в сърцето ми пролази буболече...

ГЛАВА 5

РАЗМИСЛИ-РАЗДУМКИ — ПОЛСКИ МЕХУНКИ

Яздехме бавно, със затворени лица... Само Перко беше щастлив! Свиреше с уста, пееше песни, закачаше се с всички нас. Това някак ни ядосваше, досадно ни ставаше. Беше жив, щастлив, луд. Нещо се беше променило у него, беше като играчките-човечета, които скачат на пресукани връвчици.

Когато бях в града и мислех горчиво там, притиснат от храмове, тълпи, ревящи лъвове, е било така заради предусещането за Перо. Още на влизане, там, в храма-врата, се бавех-бързах заради червейчето в мен, което ми казваше, че нещо не е наред, че нещо съм прескочил. Тогава ми се струваше дреболия, както когато береш гъби-къпини и си мислиш, че май си пропуснал някоя, зад гърба ти е. Не мислех за змея — там всичко беше ясно или аз, или той... Но другото не беше толкова просто. Спомних си игра от детството: мяташ шепка камъчета нагоре, улавяш ги с горната част на ръката и трябва да ги сваляш едно по едно — посочват ти кое — мърдаш с пръсти, с китка, другите се клатушкат...

Поизостанах, Друда препусна редом.

— Мъчиш се.

— Кажи ми. Ти винаги ми казваш, Друдо. С билки не става. С магии и вълшебни криваци — също. Друго е.

— Мини по цялата пътека, Радота, ти можеш да мислиш със сърцето си, виж всяко нещо пак!

От нашия балван насам тръгни... Нещо се мисли-прави, пък ние не го знаем.

— Или не ни казват... А може и никой да не знае! Мисля като тебе.

Минах по пътеката. Стори ми се, че най-важно е да разбере какво значеха рите рева на лъвовете и за люлката.

— Хей, я хайде първо да идем до селото на наша Вишна... Не можахме да благодарим като хората на дядо Даждбог...

Ех, че се зарадва нашата Вишна, ех, зацвърча! Чак пусна на Страшко ръката, те и като язدهа, пак се държаха! Но пак си го хвана веднага де...

Не беше далеч това усойно място... В долината — селото, нагоре през гората — змейската пещера. Тук срещнах щерка си, тук срещнах Вишна, събрах я с моя Страшимир... Тук убих детето на змея и така го предизвиках. Агна и Ветра нявга нарочно донесли тук змейското яйце. Тук живеел наш бог Даждбог, той не ни се разкри тогава. Насам ме доведе Агна, западният вятър ѝ помагаше. Всички знаеха по нещо, а наш Перо щураво се кискаше, докато се подрусваше на коня си.

— Е, сестро Ветро, кажи ни сега кой накара майка ти Агна да носи по тия места змейско яйце...

— Малка бях тогава, малко си спомням. Дали не ни накара самата Мора да го донесем тук точно... Баба ми при Мора служеше... Какво носи Агна не знаех, сега се сетих — но помня, че го носеше внимателно, наистина както за яйце се внимава... Не ми го даваше... Миришеше около нея на палено-пърлено, на горяла вълна...

— Мора! Не съм я виждал и не искам!

— Ама всички ще я срещнем... — тихо каза Вишна.

— Това си го знаем, но ти казваш, че по-рано ще я срещнем?

— Да — каза Вишна и препусна напред. Не поиска после да каже какво вижда, но очите ѝ бяха плакали. Страшко си я хвана за ръката, препуснаха заедно пак. И ни каза:

— Оставете Вишна сега. Тя не гледа всичко, каквото може да гледа, татко! Ти го знаеш!

— Понякога не през брода, а през вира трябва да се мине на другия бряг.

— Моята Вишна не е за неволя, тя е за радост, затова на мене е дадена! — Я гледай, мой Страшко пак заприказва! И Друда се зачуди.

— Мълчи, мълчи, пък вземе да каже, като придошла река зашуми!

— Смейте ми се вие, но това е, което казвам... Малко ли видя до сега Вишна!

— Не се сърди, братко, ние сега сме в почуда и колебание, затова се питаме и си казваме. Нали знаеш гатанката: Мъничко, черничко, на кръстопът лежи, вика: „Месо! Месо!“ Що е то? — Ветра го изглежда весело.

— Трънчето, трънчето! — викнаха всички, даже и Перо...

— Е, това трънче черно и зло търсим, дори да ни бодне, да го намерим, да го знаем най-сетне!

— Тъй, ама не сме на кръстопът... — каза колебливо Перо, позамисли се, пък пак се закикоти...

— Трите пъти дето лъвовете ревали — това е нещо, дето го мисля.

— И аз, тате — съгласи се Страшо. — Третия път не беше за нас то... За Димна май.

— Вие по-назад се върнете, до сам Влас... — рече гневно Друда. — Да питаме ли Даждбог за него?

— Знам ли... Знам ли ги аз тях всичките... — В този момент си спомних какво ми каза Влас някога: „Когато боговете са много, понякога истината е недостатъчна“.

Споделих с останалите, каквото мислех:

— За Влас и Перун знаем... А останалите? Ония по върхарите на дървото — дето са сенки и сме чували за тях само стари приказки от бабите?

— А Даждбог? Какво ли знае той?

— А останалите? По празник минат-заминат, с някое пиле-яре ги облажим, делниците постно вариво им принесем, помолим се... Не сме им май ние точно на сърцата... Чухте нашия стопанин от града какво каза — и нашите, и техните, и общите — другаде са някъде, война воюват... Тъй че богове високо и далеко...

— А с царе ни леко, ни меко... — позасмяхме се всички.

— Може едни нас да обичат, като Влас и Перун, а други — нататък — роднини-съседи...

— Хе, и ние между ритниците!

— Ами наш Перо?

— Може би за него се ритат, знам ли?

— Ще ми се да сме у дома, при нашето оброчище, Радота — каза Друда. — Там всичко ми е ясно, провиждам надалече...

— Помниш ли Пееция как ни пя за Перо?

— Да, бих искал пак да мине... Ама май дълго ще чакаме...

— Вишна имаме — засмяхме се. — Обичам я тази, ситна-дребна — маково семенце...

— И аз я обичам. Но и с нея не е нищо случайно. Нито с Ветра.

— Ех, твоя щерка е Ветра, как се вижда, Радота!

— И един дядо в селото на Вишна така казваше, по лица ни позна...

— Не на лице само! Също като тебе си крие добрината!

— Сетих се нещо! Щом прилича толкова на мене, не е лошо да знаем кой я е виждал, когато-където е живеела с Агна... Кой е можел да се досети, че ми е дъщеря!

Друда ми даде знак да млъкна, ей го, ухиления Перо препуска насам... Убог, рохък, хлопат му дъските, клопат му дъгите.

— Вуйчо! Вуйно! Ех, че е хубаво! Хубаво е всичко! Кукуряк!

— Перо, преди беше войн, сега не си. Защо?

— Ех, вуйчо! Същият съм, ти си се променил! Дълго съм спал, ти къде беше през това време?

— Бих се със змейове заради тебе и ти пазех меча!

— А-а-а! Ха-ха-ха! — отвърна Перо и препусна напред...

Викнах Ветра да изостане при мене.

— Ветре, спомни си, къде си живяла, къде беше ти, детенце?

Тя се замисли.

— Татко, знаеш ли, животът ми сега е толкова хубав, щастлив, напълнен, че бързо забравям какво е било! Движа се! Намирам едно след друго хубави неща, за които не съм знаела, че ги има... някои съм ги сънувала, пратени ми от добри русалки, без да знам какво са... Забравям дори какво е било там... От едно време като дете помня сънища... А като че ли съм била в ледена висулка. Помня как убих мечката, от която е дрехата ми.

— А Агна?

— Да, беше винаги наблизо. Мисля, че ме е криела някъде до къщата си. Пещера може би... Не беше лошо, но сам-самичка живеях. Наоколо — гора. Носеше ми разни неща. Рядко спеше при мен. Татко, толкова малко помня! Не беше лошо, но хубавите неща бяха малко. Дружах си с една сърна, тичахме...

— Нямаше ли хора там?

— Имаше някакво оброчище. По-надолу на поляната. Идваха хора: да се помолят, да си налят вода.

— Виждаха ли те?

— Сигурно са ме виждали, и аз оттам си наливах...

Казах ѝ за подозрението, че може някой да я е познал като моя дъщеря. Обеща да мисли, да си спомня.

Добави:

— Татко Радота, хубаво ми е с тебе! — ех, кажи ти, братко мой, кой баща няма да разтупка сърце! — С тебе, с вас заедно — живея... Наваксам самота, живот в дебри-усои... В града там, какво нещо! Беше ме страх, беше ме срам... Татко! Смешна ли съм с тоя мечи кожух?

Спомних си пак Влас: Ти си небето, небесния бог, те са Радота... Ето това също трябваше да обмисля... Къде се е понесла душата ми? Кой я търси, кой я пробва, кой се заменя с нея?

ГЛАВА 6

ЛЮЛКА

Наближихме селото на Вишна. Разбира се, този път то ми се стори особено, смълчано, затаено... Влязохме при предишния стопанин, поздравихме го, седнахме да разговорим.

— Човече, не питах за името на селото! Как се казва?

— Змейково се казва.

* * *

Тези хора кротко бяха приели съдбата, че из бързеите на годишните кръговрати ще живеят заедно със змейове. Бил съм глупав, не съм питал, за каквото трябва, а и не са ми отвърждали, за каквото не питам... Питам за змея в пещерата — те — ами... един колкото три крави... Толкоз...

Радота, Радота, колко още има да разбереш, след като ти е трябвало или след като си се сблъскал с него? След вихрушка закачулен ходиш, подир литнали пилета мяташ!

Отидохме към къщата на Вишна. Наистина бедна, сбутана от края, но хем Вишна я нямаше там вече, светеше от чистота, всичко подредено, на мястото си! Отпред, закичена с червени лентички и кенари, висеше люлката от чимширово дърво. Въжетата отиваха нагоре, нагоре, изчезваха в облаците.

— Вишно, твоята люлка за небето закачена!

— Така е, дядо я закачи! И като се люлея, викам колкото ми глас държи по целия кръгзор: „От небето — до земята! От земята — до небето!“.

В това време излезе дядо Даждбог и ни поздрави. Вишна се спусна, целуна му ръка, викна нейното: „Дядо, дядо, дядо мой!“. Той се засмя радостно, прегърна я, сложи ни да седнем до люлката под една ябълка.

— Ей, Раджиха Радота, хубава работа свършихте!

— Ако не беше ти, от мен да бяха останали шепа въглени пред стените...

— Не се знае, не се знае то... човек знае две и много...

— Кажй сега за Агна, ако я познаваш.

— Чувах за нея. Не е тя важна... Дъщеря ти от нея е свестен човек!

— Да, дядо, разбрах го. Твоята пък Вишна е съкровище намерено-немерено!

Дядо Даждбог се засмя щастливо.

— Ти кажи сега... Какво става?

— Виж ги! — посочи Вишна и Ветра. Връщаха се тъкмо от извора, на кобилиците се поклащаха пълни ведра вода. — Ей виж: хората така си мислят, че едното ведро е винаги с добро, другото — винаги със зло в живота. Хубаво, вярно, така си е! Но друго е по-важно, Радота! Важно е от кое ведро плисва вода като се спъне момичката... Ето това нито човек, нито бог го знае! Това е тайната на света ни...

— Това ли говориш, дядо, че змеят пред града години е крачил, защото ту добро, ту зло са плисвали?

— Наполовина си прав: боговете не забравяй! И те не знаят. Но могат да опитват... Змейовете, дето тук се раждат из горите, просто са едни зли животни. Те нямат свой ум... — Дядо Даждбог ме изгледа малко хитро. — Също като лебедите! Те са глупави птици! А тук из нашите места се въдят глупави змейове...

— Но друго е, когато ги магьоса някой! Стават на змей от дълбоките морски вирове!

— Разбра! Мурджо!

Припна радостно голямото куче, лавна щастливо, падна по гръб, зарита.

Дойде и Вишна, тогава вече — пощуря кучето! Скачаше, близваше я по носа, падаше долу, скимтеше, заставаше като видра на задни лапи, махаше призивно с предните...

— Ето ти змеодав! На, същото! Змейовете и те скачат според тоягата!

Отвън се развиваха всички. Изскочих и що да видя: щуравия Перко седнал на люлката, люлее се — а люлката се издига нагоре в небето!

Викнахме му всички да слиза, но люлката се вдигаше и вдигаше, ей я скри се в облаците, изчезна!

Обърнах се — всички мен гледаха!

Какво мога, братя? Да се бия и да правя магия! Това мога, това ще правя, сам и с всички, тук и в останалите светове, на земята, в морето, на небето отвъд и навсякъде! Няма да питам вече нищо и никого!

ГЛАВА 7

НА НЕБЕТО СИ Е ПАК С ЛИВАДИ

Ех, летя, летя! Хубаво е и нагоре, нагоре, по-бързо от хвърчилата ни със Страшо нявга! Мечтаехме си тогава да литнем, мечтаехме да ни дигне орел от татковата свита, но ето как се случи, с люлка летя! Кукурмяк! Как да съм знаел такова нещо! Не слушах вуйчо, като разпитваше Вишна, но както и да гледаш, дядо й — майстор! Кукурмяк, кокиче, мак — шетба май ще шетам пак! На небето, ето гледай, идва!

Чудил съм се — какво ли има по него, а то, гледам — пак ливади с билки, реки с риби, моря с кораби, планини с пещери! Аз ли така виждам, така ли е наистина, но тревата е червена, морето е жълто, планините са черни и тук-там със син сняг.

Защо пък да е така? Небето си е синьо...

Не знам, нищо не знам!

Долу хора няма, това виждах — това знам. Вуйчо Радота сам-самичък броди с четирима още и трепе скверни змейове. На мама в селото — пълно с хора, татко — цял свят коландри, а край вуйчо — никого няма! Кукурмяк, защо? Какво ни е различното с вуйчо, една кръв сме? Никакви хора няма. Сам си е господар той. Аз друго чувствам: роден съм да живея с хиляди хора! Пълно с хора, харесва ми, ей ги там, небесни хора, шават в другия край на друма, оттатък моста, чакат ме. Искам да се смеся с тях, да се гледаме, да се притискаме, да се радваме, заедно да седнем да си говорим! Колко сам съм бил на земята, чак на луд се направих и луд станах.

Тук хората от морята жълти, от планините — черни, червени хора от равнините... Така се разбират кой откъде е, а мене ме гледат розов-бял, като деца ми се радват! А и аз май се радвам като дете, че съм на небето! Кукурмяк! Татко ми Перун един път ме заведе в двореца, на Пирин, майка ми — и тя в нейния веднъж само. Те искат при хората да живея, а хора да няма наоколо. Разбирам аз, страх ги е, казва се, дано не ти се случи онова, дето ти го мислят майка ти и баща ти... Затова я да съм под крилото на вуйчо Радота, вуйна ми Друда. Какво ме опазиха, змей ме стъпка... Аз съм си виновен де... Сега изведнъж

виждам — имам жена Ветра, снаха Вишна... В града там живеят, всички мене виновен сочат за съдбата му! Мене кой ме уважава, кой ме бърсне за слива...

Ама и аз им се преструвам колкото мога!

Не знае никой, че докато бях на долната земя в калта, можех да мисля. Нека не знаят още, че се присетих неща, дето не са и помирисвали...

Но знам, че много ми се струпа на главата, скърших се... Може би не се преструвам, ами наистина съм убог-рохък, пустословен и окаян. Не знам. Не знам. Сарака тики, тики, меч си прави от тръстики... Не разговарят с мене, но да видим тук, в небесното царство, какво ще ми кажат... Те ме обичат, толкова много ме обичат!

И искат да ме отстранят от живота! Майка ми я е страх за мен. Баща ми е надалече. Вуйчо се бие да ме опази от живота. Ветра ми е наречена за жена, но се пази от мене. Каза да се открием и заслужим, къде е?

— Хей! Белокожко! — мене май викат! — Приближи се, не се бой!

— Какво да се боя, аз от змеище ядох бой, в земята вби ме на половин човешки бой!

Там, оттатък моста, се засмяха.

— Знаем, те песен са ти извадили вече: „Газен Перо, тъпкан Перо плувнал си е под земята...“. Чак тук я чухме... Ти си бял като наша Мокра! И бърбориш на нейното наречие!

— Идвам, окаяни небесни люде!

— Ела, нещастни земни човече!

Всички се засмяхме и се срещнахме доброжелателно и дружелюбно.

— Ето я твоята земна Мокра!

Обърнах се и я видях.

ГЛАВА 8

ДОЛУ

Какво сега? Да се върнем назад? Как ще погледна Дуда? Синът ѝ — луд и изчезнал на небето, такава я свършихме, като кучето на окосената ливада...

Обърнах се към дядо Даждбог, погледнах го право в очите:

— Какво знаеш, кажи ни, преди да си тръгнем оттук! Не ми отговаряй като бог, а като човек, който също има дете обично!

— Кое то знам, не ти трябва, Раджиха Радота... Божи работи, не са за хората.

— Може да не са за хората, ама заради тях гинат!

— Така винаги е било и така ще бъде!

— Ако би било така във вечното винаги, нямаше да е Перун на война сега! Нали?

— Не богохулствай! Аз те харесвам, Радота, Вишна ни свързва в хубаво родство!

— Като ме харесваш, то говори ми, свате!

— Ех, Радота, що ти е да си взимаш беля на главата! Змеят малко ли ти беше!

— Без Перо назад се не връщам!

— Не го ли виждаш на какво е заприличал?

— Ти го каза — човек знае две и много! Говори ми, ако знаеш нещо!

— Сварога се боеше за змеевата зима, Влас пък иска да си върне Мокра от небето, да си я вземе за жена. И за двете неща Перо само става!

Ама сега за нищо не става май...

— Добре, че ми каза, благодаря ти. Знам сега защо се лашкаме насам-натам. За нас, хайде, кой да мисли, а сестра ми? Нея никой ли не я брой?

Начертах знаците във въздуха, явиха се побратимите помощници: Качо, Страхил, Захор. Разбира се, къде ти без братовчедите Козьо и Тельо!

— Кажи Радота!

— Знаете защо ви викнах. Търсете!

— Какво да търсим?

— Ех, Захоре, нямаш и триста лета още, млад, глупав, с едно ухо, с две усти! Прави като другите...

— Тя дебела работа излиза — из божиите дела май трябва да се позасучем...

— Е, ти, побратиме, искаш само агнешки чревца ли да сучем, па да ги мятаме в пещта?

— Обгори ме животът в пещта си, но не съм шушумига, побратиме, и в Мора да гледам, окото ми не мига.

Другите мълчаха, ясно им беше. Засмях им се, изчезнаха.

Обърнах се към моите хора. Попитах ги какво мислят. Първа Вишна — нова булка, нова слука — се обади:

— Татко Радота, ти каза, че и светът с грешка е тръгнал. Ние сме сбъркали. Признаеш ли си вината — половин комат е в торбата... Казвам аз — да се върнем назад. Мнозина не сме срещали, мнозина нас не знаят...

— А ти, Ветро?

— И аз мисля, че тук, каквото разбрахме — разбрахме, каквото дядо Даждбог каза — каза го, каквото се случи — случи се. Да вървим, тате!

— Нека по морето се върнем този път в града. Все сънувам кораб!

— А Димна какво каза, помниш ли? — тревожно се сепна Друда.

— Прав е Страшо, по-бързо ще се приберем в града.

— По морето, да.

— Преди да се качим на кораб, може да открием по обратния път какво сме пропуснали, да преживеем нови изпитания, нови неочаквани срещи.

Не знам как е с други народи-племена, но ние сядаме на една маса с боговете си, ядем с тях една храна, едно вино пием. Хубаво ли е, лошо ли е — не знам, но е така. Важно е, деца и жено, за нашите дела!

ГЛАВА 9

ПРЕЗПОЛОВЕН ЖИВОТ

Поехме покрай полегата планина, нататък все покрай морето. Стигнахме градче, в което, който не ловеше риба, я продаваше. Рибарите воняха на риба, търговците крещяха колкото чайките, които крадяха и от едните, и от другите. Седнахме да ядем риба, разбира се, Страшо отиде да наеме кораб. Скоро се върна с един чорлав юнак, който след дълго пазарене ни прати да го чакаме с кораба му на малкия пристан долу. Морските все строги и чорлави.

Малко преди пристана Ветра препусна към мен:

— Татко, идва някой!

Помислих, че е видяла кормчията с няколко моряка, чакахме ги да ни натоварят. Но докато обръщах Белур, притъмня, ветрища духнаха, морето смени цвят, кръгзорът се размъти... Иззад нас се примъкваше сянка, след всяка крачка се избистряше, при нас се яви като човек чер-черноманест, слаб като хурка, дълъг като копраля. Ветра първо насочи копие, но го погледна, узна, свали...

В очите да го не гледаш — мъртвило и закана. Да го слушаш — все едно тиква с мед и орехи ядеш... Не са ми по сърце такива, да видиш ти, братко мой, а той и бог идеше...

— Къде си запътил хората си с цял кораб, Раджиха? Ако не бързаш ти, нека се първо повидим и почерпим!

— Щом бог не бърза с мен да стои край черва, рибешки глави и люспи, то аз какво да кажа!

— Раджиха, не си прави смях с мене, да не станеш от Руенита Разлита! Мълчи си, запомняй, слушай, акъл не давай, че сто години съм те гледал подир Агна да залиташ като гламав котарак...

Какви съм ги вършил, омагьосан, братко мой! Не помнех повечето. Но сега друго мислех.

— Ти не уважаваш боговете, Радота. Това всички го знаят! Ти чакаш да те даряват, да те дундуркат, като рожбица у майчин skut... Защо е така, се и аз чудя, и всички!

— Защото не си ме гледал в изпитание, боже Свароже. Но не съм ли ти оброк преливал, не съм ли ти славословия пял, не съм ли ти молба молил?

— Тъй е, но ако искрен беше, то преливките ти ми биха ухаели, думите ти ме биха радвали, молбите ти бих чувал. Но ти си същи бащичко! Упорит, гневлив, разжарен.

— От баща си съм наследил меч, мечът е гняв от метал, Сварога... Но ти за черпене говореше — почна за черпня, на бой те изби!

Сварога млъкна, усмихна се тъничко, подаде ми мях да наля. Спеших се, намерих чаши, сипах на двама ни.

— Ако не бяха боговете, нямаше да победея змея! — отлях за него, отлях за боговете, останалото изпих на здраве и на благодарност...

Сварога отпи виното.

— Ако хората знаеха кога да умрат, като змея или тази съща Агна, то светът щеше да е по-свестен — и се загледа с умрелите си очи в мен.

— За по-хубав — знам ли, Свароже, по-покорен — сигурно. Но кажи ми, ако и непокорен ме мислиш, какво искаш от мене ти — и аз ли да се тръшна-умра като Агна? Не си бягам от смъртта, но искам да я срещна, не да я викам. Кажи, боже!

— Не иска никой да умираш, Радота. Не ти се мисли злото, но доброто се печели с покорност. Не забравяй, че моя кръв те спаси, моя рода — и не попречих!

— Но такъв не ме харесваш, хем се падаме сватове. Кажи сега какво искаш от мен и нас, кажи направо, щом вино пием, думи ще намерим!

Сварога се засмя. Допи си виното:

— Да беше жива Агна, щеше да ти разкаже защо имаше белег от Перун под гърдата си. Перун не е мекушав като тебе, Дуда си има, нея си слави! Но друго е важно, Радота, Влас ти го споменава, но не ти го дава — не мислиш винаги за хората, за Перо само! А има и друго знание, не толкова зло, не толкова прокълнато.

— Какво очакваш от мене?

— Кой бог такава нещо казва! Върви си по пътя, Радота, и нека тоя свят оцелее. Ти и Перо — само грижи и беди...

Исках да го питам защо позволиха зима на света, но Сварога се обърна да си ходи. Притъмня още, дигнаха се вълни, докато го чаках да видя дали няма да каже още нещо, писна изведнъж Вишна:

— Страшо!

Обърнах се, сега всички изкрещяхме — грамадна вълна застигна моя Страшко, обърна се, кипна върху него, оттегли се, остави го да лежи на брега...

Хукнахме към него, Вишна първа го прегърна, писна още по-страшно:

— Защо ми вземаш Страшо, повлекано мръсна! — и рухна връз него, мъничка да покрие на славния ми син снажното тяло... — Защо ми вземаш съня и живота, гадино омразна!

Мъка! Мъка! Порази ни като морско чудовище, скокнало от вълните... Двама с Друда коленичихме съсипани и остарели, безпомощни като изкълвани жаби... Ние от капка го пазим, тук вълна го хласна!

Ветра дигна копието, но кого да бори, Мора? Ето сцепи морето, зажвака към нас по лигавите водорасли Мора Лиховита, Мора Смъртовита, иде към наш Страшимир да му кълца живота с късия каменен нож. Разказвали са ни бабите за него, ето виждах го, тъкмо нагласен да скъси на моето дете есените! Богове, богове, кому ме оставихте, какво не ми взехте! Ей я тая с нечистото сипаничаво лице, гурелива-сополива иде да обезобрази живота ми, да заприлича на нейното тяло със спихнати ненки и криви крака...

Ритна Мора Смъртовита Вишна от тялото на детето ми, обкрачи го, клекна разкикерена също нагъзурчена курва, дигна каменния нож да го корми.

Изпищя на умряло Друда, билките ѝ не хващаха, Ветра ръгна копието с лява ръка, върхът се скърши, замахнах аз, кривакът се сцепи...

Скокна като стягана пружина малката Вишна, ритна я и тя, кресна-писна:

— Режи, кълцай, корми — половината си живот му давам! Целият да му вземеш, моят остава, него не можеш взе! Моята съдба тука не свършва!

Мора се изправи бавно, посочи Вишна с ножа:

— Не ти е дошло времето, Вишно, право казваш, но дойде ли — жална ти майка, лошо ще умираш, ще молиш да умреш! — и се изсмя прегракнало, налилави поглед, изгледа ни всичките диво. — Право казва тоя бръмбазък, нито живот вземам, нито дарявам, чакам го да ми падне в ръцете като зряла круша.

— Нека ми така! — Вишна я заплю... — Нека ми така и отгоре!

— Силна ти е клетвата, срещу нея не вървя. Рядка жертва, мощна жертва, не съм я срещала от стари, смели времена. Добре! Знак да има за тази жертва и по тебе, и по него...

Щом каза това, ей ти го Страшимир се събужда, скоква, като човек, проспал нарочено време...

Хвърлихме се да го прегръщаме, целуваме, всички му говорим, той не разбира, гледа като изоран суяк...

Мора се оцъкли в него, но се стопи, морето се затвори, слънце изгря, корабът се яви, люшна се към нас, нашият човек, капитанът, слезе на брега, дойдоха и моряците. Оня вика:

— Какво сте се сепнали? Ще пътувате ли? Да не ви уплаши морето?

— Не ни е уплашило, сине, сега дълго няма какво да ни уплаши... Ще пътуваме, но първо ще празнуваме! Я хайде прати до града да вземат, каквото ще кажа, а ти ни закарай с лодката до кораба, да не пируваме в тая воня тука...

Скокна един цветко-петко, още дете, но, види се, отракан-очукан, запомни какво трябва, хукна.

Ей на кораба се отпуснахме, да видиш, братко мой, ако не знаеш море какво е, да ти кажа, че е люлка голяма до края на взора ти, че те мами със синило-зеленило, че те лъже сладко с тихи дни, с кротки вирове, с бавни въртопи... Ветрец ни духна, отпуснахме се... Ей ти го момчето, всичко взело, всичко носи. Викнах капитана да му кажа:

— Корабът си е твоя земя дъсчена-платнена-веслена, тук ти командваш нас, кормило, ветрове, посоки. Дори на боговете не се подчиняваш ти тук, а на ясните звезди само.

Затова свободно слушай и запомняй! Ей тази булка, снаха ми, на име Вишна, даде половината си живот на мъжа си — ей този мой син Страшимир, от оня свят го върна, жив го направи, от Мора го отмъкна, в кльощавия задник я ритна!

Затова, братко мой, да запомниш ти знака, да знаят всички, че ето как ще си носи вече косата Вишна — на път по средата на главата. Така ще се помни-знае, че едната половина е нейният живот, а другата половина — неговия живот! Запомни ли?

— Запомних господарю, Раджиха честити, това как да не го запомниш...

— Сега запомни, че ей на, поръчах от града да купи твоето момче пурпурен пояс, дето го шарят от морските животни, с него ще се запаше моят син Страшимир, да се знае, че половината му живот си е негов, а половината — от жена му Вишна, ето тази тука! Запомни ли?

— Запомних, Раджиха, такова нещо се помни във вечното винаги!

— Ще свидетелстваш ли за това в трите свята и в седемте небеса, капитане?

— Ще свидетелствам, та ако ще би свят да не остане, небе да не оцелее, зарязвам го на рабоша на живота си!

— Ти си тук най-старият, а най-млад кой е? — както и предполагам, онова момче избутаха. — Ти чу ли какво казах? Я повтори, бръмбар такъв!

— Чух и запомних, Радота, че си най-щастливият баща на световете! Затова всичкото вино, дето купих, е само от най-хубавото! Признавам си, друго се канех да купя, че и аз да поспечеля, но чух за какво ще се изпие...

Всички се засмяхме. И той стана свидетел, пък се надявах, като най-млад — думата му най-далеч да стигне...

Страшко го тупна по гърба, Друда дари него и всички, покани да седнем да се почерпим. Грееше, както когато беше млада мома моята красавица Друда, та се наведох на ухото ѝ:

— Какво дете си ми родила, Друдо! Да бяхме сега у дома край нашия балван, щях да го моля още деца да ни прати... — Друда се засмя, както едно време се смееше, щом ме видеше.

— Наша Вишна ни спасява, ха сега балван ще ни дарява... Радота, Радота, трябваше друг да си взема, дето по-го разбира тези неща...

Ех, жена или бог да наддумах или не обидиш — все трудни работи...

— Вишно, щерко, ти не само Страшо с живот дари, ами и нас с майка ти Друда с по още един! На живо и на здраво пия за името ти! Страшо, сине, с такава жена свят няма да ти се опре! На живо и на здраво!

Вишна отвърна:

— Татко Радота, майко Друдо, казвах си аз в моето село, най-далечно и най-малко на света, а аз най-малка в него, че не мога да съм щастлива, защото само сънищата ми бяха просторни, разстилаха се по света като облаци, като придошли реки, и само като се люлеех на моята люлка, виждах още мъничко кръгзор. Затова обичах да се люлея на нея и да крещя: „От земята — до небето! От небето — до земята!“. Но после излезе Страшо от сънищата ми и дойде при мен, разбрах, че светът се мери не с големина, а с това, ти колко надалече можеш да отплуваш! Двама със Страшо толкова надалече стигаме, че да бях котка с девет живота, и тях всичките му бих дала... На живо, на здраво!

Страшо и той се канеше да поздравй и поживй, но ето ти онази сянка на Сварога пак се наяри към нас, прецапа от брега до кораба, застана пред нас с умрели очи и с благия глас каза на Страшо:

— Дойде време да те даря. Дръж здраво, изковал съм го за тебе! — Подаде му диплен меч, чудна божя майсторска направа, меч за герои, меч за велики врагове... Страшо чак охна от радост!

Обърна се към моята Ветра:

— Ветро, и мъже рядко носят копие както тебе. Направил съм ти копие, каквото не е още виждано, от клен, с връх несломим и вълшебен, всичко да пронизва все едно — въздух! Опнал съм ти лък с тетива мощна, със стрели вълшебни, ако речеш, и птицата на Времето можеш да надпревариш! Пази ги... — Изправи глава гордо Ветра, но като баща знаех, че се срамува от радостта си...

Радвах се аз, но нали знаете, братя мои, богове подаръци да правят — то объркана работа, тревожна. С нашите богове е така. Благодарих трогнат, горд, щастлив, стреснат.

Уплашен.

Па каза още Сварога:

— Налейте сега и на мене, да седна при вас, на едно да празнуваме! В такъв ден отмяташ всичко назад, отмяташ всичко

напред, остава вино и храна само, хора и богове се гледат в очите, радват се, Мора е далече...

Е, това вече можеше, това винаги може...

Тъй седнахме заедно на кораб бог, роднини, моряци да празнуваме сред вълните — да забравим всичко, да не предполагаме нищо.

* * *

Братя, този път по мустака ми не тече, а всичкото в уста ми втече, чак главата ми повлече!

Дай, боже, всеки баща да си иде по реда, преди децата си...

ЧАСТ III

ГЛАВА 1

ИМА ЛИ ПЪТЕКА НАЗАД?

Ех, да видите тази мома! Кукуряк, лютиче, мак! С четири обикновени моми не можеш я замести! Как са отхранили такава богиня! Но хем тучна, беше тя пъргава-засмяна! Един човек и мене засмян да посрещне.

— Здравей, Мокро! Ето иде при тебе един от твоя свят! И ти при Перун живееш!

— Здравей Перо! Я какъв строен си бил!

— Много тичах по горите с Влас, престорен на катерица.

— Много знаеш да говориш ти! Ха-ха! Ама това е хубаво, харесва ми... Та, Влас, казваш, на катерица ставал?

— Да, Мокро... А ти защо си тук?

— Виж какво е хубаво наоколо!

— Не си огъвай душата и думите де...

— Добре. Хайде да се разходим...

Тръгнахме по пътеките из небесните градини. Красиво... Мокра се тътреше полека, позадъха се... Накрая стигнахме нейната къща, седнахме отпред. Мокра разказа:

— Отдавна, Перо, преди да си се родил от светлата богиня и божа щерка Додона и от теменужения татко Перун, преди още Перун да познава майка ти, в света ни настъпили вражди, битки, мор. Дълго е за разказване, но знай, че оттогава дърветата сами заживели, животните се отделили от хората, боговете — от хората, познанието — от боговете...

— Сега вие вече не знаете всичко...

— Да, а каквото можем, го могат и други. Не от най-добрите и свестните.

Притежаваме сили и вълшебства, магическа мощ, но хората — както вуйчо ти — също ги постигат. Мятат светкавици като Перун, провиждат като Влас, грижат се за добитък, жито, втасване, светлина, дъжд — като Даждбог, коват мечове, палешници, сърпове като Сварога, дръзват — и променят — жребия на света като него, кормят

рибата на живота като Мора, чуват занапред като мен — също както и снаха ти Вишна... И още много... Сега живеем в много светове, всеки дърпа към своя. А и към себе си. Ти това се питаш и чак тук на небесата ти се казва нещо толкова просто. Трябвало да срещнеш Дебела Мокра, преди да станеш Газен Перко...

Вярно казва дядо Даждбог: важно е добро или зло ще плисне, то ясно, но още и още по-важно е — кога ще плисне, а това наистина и боговете не го знаят. Ето какво ти трябва Перо.

— Мокро, аз хора искам... Искam да съм сред хора, знам как да разговарям с тях! Не искам да спасявам и да ме спасяват, искам да знам защо се случват всички неща.

— Знам, чувам го в главата ти, Перо... Искаш го, но е проклетия голяма...

— Ти защо си тук? Защо ми даваш ум и ми помагаш?

— Самотно ми е тук, а ти си от моите места. И... познаваш добре Влас... макар повече като катерица само, ха-ха! Затова съм тук, че човек иска ли да си стигне съдбата, трябва да поседи и да я почака малко. Съдбата най-сетне ще го завари. Па после оръжия да маха, градове да строи, да обзядва коне и да разчиства сечища... Ех, ако чака съдбата си, където трябва. Ха-ха... Ха сега ти кажи, защо се правиш на несвестен, та майка ти побеля от грижи?

— Защото искам сам да разбера всичко.

— Перо, и с питане може! Едно време, когато всички хора и животни са можели да си говорят, казвали, че с питане — и до другия край на гората ще стигнеш!

— Питам Радота, питам баща ми, питам Влас — те ми казват: „Пази се, момче!“.

Майка ми ми каза, че и Пеещият пъл: „Пазете Перо!“. Защо? Недостойно ли е да се умре дори?

— Ама че бързаш, Перо! Не можеш ли по-спокойно?

— Вече не мога. Ти не знаеш какво е да си под земята...

— Не знам. Но и на небето не е сладко, Перо! Нигде няма без някоя цепнатина... Само в морето няма, ха-ха! Там пък, вместо цепнатини да хлътват, вълни се дигат! Помислено е за всичко!

— Тогава защо сме се разделили на дървета, животни, хора, богове? Защо не сме се държали заедно?

— Защото „едното“ е станало в нашите времена по-важно от „всичкото“, затова!

Двамата започнахме да се смеем! Месата на Мокра скачаха и се друсаха. Не можехме да се спрем. Чувствахме двамата — станахме приятели за цял живот, за вечното винаги. Нищо не можеше да ме уплаши вече!

— Сега с кого да се бия, кого да победея, къде да ида?! Дай съвет!

— Слушай, Перо, на времето имаше един юнак над юнаците, толкова юнак, че дето стъпеше, кладенец ставаше! Тук стъпи, там стъпи, накрая онова царство стана на решето! Иначе воин чутовен, юначества велики, добрини безброй! Змейовете ги скубеше от земята като репи, завърти ги, хвърли ги през девет земи в десета, песни му вадеха! Това добре, ама ти нива с шейсет кладенеца можеш ли да работиш? Е, накрая една вейница го омая и приспа... Мен ми е жал за него, спи сега в онази пещера, но пък се беше пръкнал много голям за нас...

Друг пък искаше света да обърне и освободи! Ех, майко мила, този пък в огъня стъпваше, в дън морята гмурваше, до тук в небесата хвъркваше — но той пък гърбав-хърбав, като охлюв пъргав! Него ходеха да го спасяват, че все се хвърляше в най-страшните битки... Смях с него, горкия...

Затова за такива като тези двамцата казват хората на шега „От Куко и Пипе — полза голяма, а печалба няма!“.

Много още съм видяла, много нещо съм разбрала — казвам ти, Перо, внимавай да не станеш като тях и да останеш за смях. Ти за друго си роден, друго искаш...

— Хубаво ми говориш, Мокро...

— Сладкодумна съм, ако и дебеличка-налятичка! Та къде си се забързал да сечеш-колиш, Перо! На юнащина Куко и Пипе — юнаци над юнаците, ама виждаш, не стига... Може и без меч да победиш, мене ако питаш, ама живеем във време, дето, който най-силна врява вдига, него чуват. Мечове-саби, щитове, секири — най-силно шумят... Ако ти се струва, че Радота без хората живее, ти пък помисли, че и без мечове-саби може!

По-важно е да изчакаш да те намери юначеството. Ако го ти дириш, то може много невинни глави да паднат... не само змейски, хей!

Мен да питаш — слез долу при жена си, при Ветра, че е тя сама сега. Тя е жертва жертвала да те извади изпод земята! Змеят от дълбокото Радота с другите го убиха, с помощта на Агна, богове, кого ли не... Сега ще се намерите с твоя подвиг — и като искаш с хора да си, покани си отряд от небесните хора, петимни са те да походят из земята...

— Добре казваш, Мокро, ще те послушам, но да си почина малко, нека похода из небето да видя какво е...

— Походи. Същото е, цветовете само са различни...

Ела да те заведе на едно място...

Повървахме, що повървахме, гледам — долинка, цялата опърлена и обгоряла, в единия край — голям камък, черен от сажди целият, чак разтопен в края.

— Знаеш ли какво е това? Това е камъкът, който някога една самодива донесла на Сварога, да ѝ направи дете от Перун все едно... Тя ще да е била хубава, защото и Сварога се емнал, бил-млатил по скалата, че накрая на, виждаш, всичко наоколо изпогорил, но се пръкнало детенце славно и силно, чудно и мило... Но минало време и със злоба се също сдобило... На Сварога ли е, на Перун ли е — и да знае някой, мълчи си, че кой иска между два бога наярени да се изтърпани... Но може и да знае някой... А от искрите слънцето се родило, него сега дядо ти Даждбог го води...

— Той на Сварога какъв е? Намекваш ли нещо, Мокро?

— Ние боговете така си говорим, с намеци, че иначе влъхвите какво ще ядат?... — тя се засмя. — Нали ти казах, че някога, по-преди, без жертви и вълшебства сме се разбирали... Но сега е друго. Нали се спори кое е по-напред след костенурката, дето ни крепи на черупката си — огънят или светлината, слънцето или денят...

— Влъхвите влъшба вълшебстват, на боговете пратеничества служат, а ведмаците кои са? На вуйчо приятелите?

— Ведмаците и те много знаят, но докато са живи, крадат и смучат кръв, а като ги изкорми Мора, то стават добри и услужливи, но от време на време пак правят бели.

— Кажи и за другите... тук при вас кои са тия, дето не са нито богове, нито хора, също като самодивите?

— Ще ги опознаеш, само цветът им е друг, иначе същите житомамници, караконджовци и вейници, навъзници, наречници,

чародеи... Има много... Защо питаш?

— Нали ти казвам, Мокро, пазиха ме от всичко, предпазиха ме така, че нищо не знам и се правя на перкулясал...

— Добро момче си ти, Перо, и аз имам да те моля нещо да свършиш долу, но нататък ще ти пратя вест. Сега слез долу и виж твоите хора в града...

— А как да слеза от тук?

— Хе, кое е най-леко? Глухарчето... Стани глухарче...

ГЛАВА 2

С ВЕТРА

Намерих небесни хора да дойдат с мен в нашата горна земя. Щях да ги призова по-късно. Сега се спуснах в оня шумен, коварен, велик град. Или са всички градове такива? Виждах го неясно, докато бях в несвяст. Усещах привличането на другите — наистина и мен привлече. Нищо не може да ме отдели от горските поляни и рътове, от езерото и светилищата наоколо. Но и градът ми хареса, както беше харесал на останалите. Вонята, лицемерието, мъдростта, пресметливата доброжелателност на гражданите, смешните им обичаи, непривични за нас и все пак познати, сменящите се лица, всред които можеш да останеш сам, ако поискаш, а може да се изповядваш и сдружаваш, да се биеш и опияняваш...

Тръгнах към къщата, която вуйчо Радота толкова беше харесал. Заварих я топната в пролетно слънце, накичена с перуники, божури, иглики. Пред вратата скокнаха да ме разгледат четири деца.

— Здравей, бате! — поздрави най-голямото, вече почти момък.
— Кой си ти?

— Бате ви Перо съм...

Четири деца се сепнаха, ококориха се любопитно.

— Ама ти си на небето, батко! — обясни сериозно най-мъничкото. Засмях се. — Бях, ама ей на, върнах се! Ами вие? Как се казвате? — чудех се защо с такова очакване-надежда ме гледат, сякаш ей сега ще им раздам краваи и жълтици.

Баган, най-големия. После идеха две момичета — Тревна и Меда. Накрая — Търсен, малкото юначе-изтърсаче. Блъскат се и се натискат да са близо до мене, аха да ме гушнат... Кукуряк! Тревна срамежливо каза:

— Ти си ни татко сега, бате Перо...

Бре!

— Ветра ни е сестра и майка! — това Меда. — Кака Вишна ни е леля! Тя ни гъделичка! — всички се изкискаха.

— Ама откъде сте се взели вие, дечковци?

Те се засмяха щастливо, натикаха се в мен топли-горещи — миришеха на прясно изпечен хляб — и в един глас:

— От село Змейково!

Взех да се досещам, но не всичко още. В това време излезе жена ми Ветра, усмихна ми се... Кукуряк, красавица, та красавица!

Поздравихме се притеснено, покани ме вътре, с орляка деца влязохме. Радота, Друда, Вишна, Страшо ни посрещнаха в тази вътрешна градина, която смътно провиждах в своя подземен несвяст. Разбрах защо им е любимо място... Отпусна се сърцето ми, дойде ми на ум балвана в гората... Приветно място, както там.

Дигна се вуйчо Радота със сълзи на очи, спусна се, прегърна ме здраво и стегнато като мечок. Май беше се посъстарил...

— Къде се губиш, сине, луд за двама, див за трима! Върна ли ти се умът в главата? На лице ти се е върнал, ама иначе знае ли се!

— Поизчаках го, поизчаках го и на, върна се... Напред се беше затичал... То на небето луди няма...

Радваха ми се моите хора, кукуряк! И аз им се радвах! Каквото и да било, с майка и тате са ми те най-близки...

Седнахме. Казах:

— Ветро, кога се взехме, кога сколасахме толкова деца... — засмяхме се, отпуснахме сърца.

Друда разказа, че бащата на децата, мъжът на Агна в Змейково, го било затиснало отсечено дърво. И децата тук-там по чужди къщи, пък разделени... Вишна научила, падал ѝ се роднина.

И така, Ветра и Вишна отишли в селото, прибрали децата — да са под своя си стряха, със своя си майка, чужд хляб да не им пресяда. Чуждата стряха все капе, чуждата майка-мащеха все нацупена, чуждият хляб — все сух...

— Хубаво сте направили! Ние сега цяла дружина сме станали! Радота, ти си десетник!

Мъничкият Търсен ме поправи по детски:

— Не сме дружина, тате, а семейство!

От тези детски думи някакви сажди се смиха сякаш от мен... Перо, ти още колко много има да мислиш!

Вишна ги насмете да спят, кукуряк, таз мъничката те я гледаха в устата и все се мушеха да се гушнат в нея. Който се нагласи, кротва доволен. Но тя вярно тайно ги гъделичкаше, та врява голяма настана.

Нея обичаха, пък жена ми Ветра, майка и едноутробна сестра, вярвах я за богиня! Сестра тя, но и майчица — златна сенчица! Само като ги погледнеше — стихвах, примирах, гледах благодарно какво е чудо чудесно. Ето такава беше Ветра!

Останахме шестимата накрая.

— Бях несвестен, на небето полека се лекувах. Ще ви разказвам какво и кого видях, какво научих, какво реших. Но нека свикна със себе си сега, нека ви погледам с новите си очи. Тогава ще ви искам прошка и подкрепа...

Мислех — рано е още всичко да разкажа, до ще време...

Радота се замисли.

— Дойдохме тук, в града, да открием защо не си добре... Да се преборим с всичко, да си обясним, да те освободим... Знаеш колко малко казват боговете, дори когато искат да ти отвърнат!

Но сега, деца, какво пречи да си се върнем у дома? Мислех, че тук в града ще намерим нещо още, но ето, всичко се наредило-нагласило.

Здрав и в разум си да носиш служба под оръжие, четири малки деца ще гледаш, можеш да живееш за слава на баща си, майка си, за себе си, за жена си. Сега само Баган язди, въртомечник май ще е добър... Страшо го учи на оръжия, сега и ти ще му показваш. Леля му Вишна рисува тайните и явните знаци, запомня ги! Добро, умно момче е, разговаряй с него, Перо. И другите са ти свестни, скоро ще отскочат, на щастие са ти до едно. Сдобихме се с тях за хубаво!

Амулети съм им направил на всичките! Продумах им тайни думи, навързах ги, както аз мога. Наша кръв са си вече, край! — Радота се просълзи. — Щастлив дядо ме направихте!

Говорете, казвайте, каквото мислите...

Вишна, таз малката хитруша, се замисли:

— Щастливи са те всичките и сега, и нататък, хе... Де да видим. А ти, Перо, ти — щастлив ли си?

— Ти какво виждаш, Вишно?

— Виждам жал и яд, врат объркани в главата ти като вариво в гърне, затова те питам!

— Объркан съм още, снахо. Не разбирам още юнак ли съм като вуйчо, като тези, от бабините приказки, запомнени за юначества и

добрини. Аз един път опитах и хайде отидох на долния свят, а на тоя причиних мъки.

— Радота, най-добре си тежим, където сме пораснали — каза Друда. — Виждам също, Перо, че не ме плашиш, както преди. Много билки знам, ще те наточа като нож...

Прекъснах Страшо, който искаше да каже нещо:

— Чакай, брате, ще кажеш... Нека аз да кажа. Дали Друда да не заведе добрите ни дечица у дома, а ние да поостанем още малко?

— Рано е още, бате Перо... Тук в града стават неща разни... Ще ти разкажа... Има някакви бунтове, проповеди нови, такива неща...

— Добре, ще чуя... Ветро, ние с тебе можем да излезем оттатък стените — с децата... Там съм харесал малка къща, ще гледаме биволиците и кравите, стадо голямо — дар от Мокра ми е. Съвсем близо... Па и да посрещнем на вуйчо Радота ечемика...

Всички се засмяхме и му вдигнахме наздраве. И той се засмя.

— Смеете се, деца... Ние въртомечим, чарове и магии правим-струваме, но ечемикът и той върши работа, важен е... Винаги трябва някой товар да пристига я с кораб, я с камили, друг да заминава...

— Ветро, а ти какво мислиш?

— Ти си ми мъж, до тебе съм, Перо. Стоя здраво! Ще идем утре заедно с децата, където казваш. На тях им дай простор да рипат-скачат... Пък и биволушки-кравки им дай, те, кажи, откак са родени, са с тях. Има и на какво друго да ги учим, ти знаеш... Ние добре ще ги научим...

— Страшо, говори ти, братко!

— Градът е разбунен. Още не мога да разбера точно, но има предсказание, което започва да се сбъдва... И знаеш ли, откъде тръгва то — от лъвовете, дето реваха, преди Радота да се бие със змея...

— Мислиш, че е свързано с нас ли?

— Да, така мисля, и с нас... А може би и с онази момичка, Димна, дето спасихме... За нея нещо шушукат, но не се отпускат пред мен. Ще разбера скоро.

— Добре, ще останем още малко, тъкмо вуйчо Радота обича тук да си почива...

Пак се засмяхме всички, но вуйчо знаеше колко го обичаме, ние не можехме да го обидим...

— Да водиш децата, че ми е мило да си играя с тях и искам да ги уча на знаци... — помоли Вишна.

— А аз — на билки — добави Друда...

— А аз — да ме яхат като магаре... — добави Радота и пак прихнахме да се смеем...

ГЛАВА 3

ЦИНДИЛ-ПИНДИЛ И ДЖАСТА-ПРАСТА

Наистина всичките бяха хубави деца, обикнахме ги повече от свои дори.

Баган беше почти момък, здрав, строен, както се казва — жилка, отнесен малко, все едно наднича в друг свят. Може би наистина така правеше. За Ветра беше готов в огън да рипне, жар в шепи да й занесе, чудеше се как да й угоди, какво да стори, че да е добре. Хем беше тя по-строга към него, че най-голям...

Ако Баган гледаше нейде кой го знае къде, то пък Тревна се взираше в себе си. Гледаше усмихната, вършеше, каквото се кажеше, сама си диреше работа — но беше надалече-надалече замислена, навътре в своята душа... Какво виждаше, кого чуваше, къде плуваше там — не знаеш... Дали не са всички красавици такива?

Меда можеше да търчи цял ден, без да се умори, да измисля игри, да показва лица, да повива Търсен все едно бебенце мъничко, да го разнася нагоре-надолу, да му пее песни, да го храни със скакалци...

Търсен — същият, дето търчеше като Меда, ами и за всичко питаше, чудеше се, че и ум даваше. Добричък той...

Разбрах аз, веднага, още докато отивахме в нашата къща с Ветра, заряхах го на рабоша на живота си, че деца не можеш да обичаш много или малко. Не. Можеш само да ги обичаш повече от всичко на света. На това не можеш да се противиш, ако не го правиш, не ставаш за никой свят или небе! Стоиш си ръбест камък отвъд.

Чак сега разбрах какви страшни мисли ти минават непрекъснато през главата за всяко от тях! Не можеш да се отървеш от страх, че този ще падне, че тази ще се изгуби, че тревница или върколак ще отмъкнат мъничкия Търсен, какъвто е доверчив, любопитен и добричък... Разбрах повече за вуйчо Радота, за майка и татко... Видях аз, че и Ветра също като мене усеща... Не разбирахме от отглеждане на деца, но то си е било някъде в нас заровено, то не ни даваше за друго да мислим, ами за Баган, Тревна, Меда, Търсен само...

Настанихме се в къщичка край поточе близо до стените на града. Сутрин децата изкарваха кравите и биволиците на хълма с хубава паша — и той наблизо. Всичко имахме или добивахме: пшеница и масло, мед, мляко и вино, месо, риба, билки, платно, сечива. Дояхме, сирехме сирене, квасехме мляко, биехме масло, пълнехме черва, соляхме риба и гъби, ковахме лемежи и вериги, щавехме кожи, плетяхме въжета и мрежи... Тревна и Меда продаваха и купуваха по тържищата. Радваха се и притихваха хората от унесената красота на Тревна, такава никой никога не беше виждал, чак сълзи им се показваха на някои, тя замисляше и нажалваше... Умираха за шегите-игрите на Меда, превиваха се от смях, подскачаше тя като на пружинки, чудеха се как ги измисля, „я, на леля медената питка, я да покажеш как чичо ти Венко си търси теглилките“ — и тя уж само рипаше и мятеше ръце разхвърляно, пък всички виждаха чичо Венко как се ядосва и върти като обран от разбойници...

Баган пасеше стадото, ловуваше, възмъжаваше. Рендосвахме заедно греди, дяхме цели трупи за мачти — мечтаех да си построим наш кораб. Працах полека на капитана и оня малкия скопосник, те си знаеха работата.

Търсен — навсякъде, все да помогне, да послужи, пък да пита...

Милият, една вечер идва той от игра бос. „Защо бре, сине, вчера нови обуца ти турихме!“ Той:

„Ами едно момче беше босо и нещастно! Дадох му ги на него.“

„Е, сега пък ти си бос!“

„Да, ама съм бос и щастлив!“ — Ей такъв беше този мъник със сърце колкото планина, такъв си остана цял живот.

Вечер се намирахме заедно у дома, Ветра ни посрещаше на вратата, изправена в мечия кожух, вечеряхме, умирахме от смях на Меда, която ни показваше с лице и тяло съседите или хората от тържищата и храмовете пред стените: този така ходел, оня тъй гледал, пък на как пияният седлар се спънал — и ние всички мигом познавахме кои са... После Тревна, Меда и Търсенчо пееха, Баган им пригласяше на кавал. Пееха песни, дочути от градските площадчета за Радота и змея, как го той победил, как редом Ветра му помагала... Като стигнеха до Ветра, „па си се Ветра изстъпи, ситно му цвете показва“ — така пееха, че им се опъваха жилите на вратлетата. Обичаха я, та я обичаха! Как извадила тя китката с билки, как прогорила змея

със змейско биле, как се той люлеел и залитал, как го вуйчо Радота ръгал-мушкал... Рипаха за огнена ръченица. На ръченица Тревна пък равна нямаше, никой не можеше да я надиграе!

И то се знае, Меда показваше Ветра, Баган — змея, че да може Търсен да го бутнат по дупето, нагласен с тръстиков меч да го убие... Тревна ту се правеше на царя, ту играеше Димна, спасена от вуйчо...

Тази игра не им омръзваше. „Хайде да играем на Змея от Дълбокото“ — и веднага заплюваха кой, кой ще бъде... „Пу за мене да съм Даждбог! Пу за мене да съм Ветра!“ Или се брояха на „Ан-дан-тина“, или пък се избираха с настъпванка...

Радвах се как Ветра им беше оживяла на добрите сърца, как от обич към тях се поотпусна. Острото в поглед, в лице се смекчи-заглади. Децата и на мене ми се радваха, но още ме оглеждаха, още на око ми крояха гугла, кафтан, обувки от сахтиян... Ставам ли и за мегдан — или в изба само да стоя запрян-заврян... Кукурак!

Вечер, като легнеха, сядохме с Ветра на скамейката пред къщи, разказвахме си приказки и истории... Хубаво време, пролетно, градът заспиваше зад стените, ние размисляхме един за друг, гадаехме постъпките си, спомняхме си какво е било преди да сме заедно. Ветра не беше виждала нашата гора, но мечтаеше за нея, както и аз...

Ей така. Хлябът ни беше честен и вкусен, игрите ни весели и шумни, децата сънуваха хубави сънища. Все се сецах за думите на Мокра: „И да не си въртомечник, можеш да си юнак над юнаците... Важно е да наказваш злото, а не свободата си!“.

Беше хубаво, бяхме щастливи, но може ли да е хубаво дълго време? За хората поне, в този наш свят, пуст опустял, та празен от добро — не може...

Скоро казах на Ветра и Баган:

— Пригответе копия, пръти, утре да видим дали ни за нещо бива, или който враг иска, ще ни затрива.

Ветра се усмихна, нищо не каза... Баган пощуря от радост, че ще го учим.

На другия ден с всички деца и с добитъка качихме хълма.

— Е, Ветро, хайде показвай какво можеш...

И Ветра, изправена, с мечия кожух, с копието в ръка, го раздвижи ха надолу, ха нагоре, завъртя, изведнъж то литна, сякаш само, сякаш я напусна... Само китката ѝ се подви надолу, друго не

мръдна, копието се заби с глух тръпнещ звук в сък на дърво надалече — беше го посочила кой ще е...

— Хайде сега, мъжо, ти... — имаше предизвикателство в гласа й. Баган я гледаше стреснат, все едно него беше уцелила, децата викаха щастливо, Търсен се обади:

— Тате, хайде, можеш ли я надмина!

Засмях се, метнах моето копие... Ех, не така красиво като Ветра, но и аз улучих далечно дърво, и моето копие се заби дълбоко, чак сцени ствола, краят му потрепери.

Децата радостно извикаха:

— Тате, като истински юнак мяташ!

А Търсен:

— Какви татко и майка сме си намерили!

— Тате, мамо, научете ме да хвърлям като вас!

— Я да видим ние пък какъв син сме си намерили! Вземай прътите първо — упражнявай правилно да стоиш!

— Аз мога!

— Я да видя!

Баган показва движения с един и с два пръта все едно с копие и с кривак... Метна после — не лошо. Ветра се засмя.

Този път литна копието от неуловимо замахналата й ръка нагоре и надалече, спусна се, заби се в пън и на острието му намерихме пронизани листо и пеперуда...

Метнах след нея копие, после веднага — таткова Перунова светкавица, копието се заби, светкавицата обгори и сцени точно тъпото на копието.

Децата загубиха ума и дума, Ветра зачерви бузи... Накарах я да стреля с лъка — колкото бързо може — стрели срещу мен... Стрелите звъннаха като стършели-щръклици, хвъркнаха към мен да ме направят на таралеж, но ги посрещах с къси светкавички, изпепелих ги една след друга.

Децата бяха ревнали от страх — заради хвалбата допусках стрелите съвсем близо до мен... после пък викнаха от луда радост!

Вдигнах кривака, драснах знак, заваля из ведро, после драснах — вместо вода заваляха меденки. Появи се слон, дигна Търсен с хобот, сложи го на висок клон. Оттам го свали огромен космат маймун, дето и аз не бях виждал такъв... Търсен щастливо се смееше, гушнат в

маймуна, той доверчив, пък изобщо не му идваше на ум, че мога нещо лошо да му направя.

После Тревна я облякох в златоткана дреха, с гривни-гердани и каквато си е красавица, заприлича на богиня! Баган го дарих с пълно бойно снаряжение — доспехи, колчуга, шлем, щит с неговия знак, меч, лък, копие. А на Меда — мъничко вълшебено криваче, кажи го — пръчка, но с много сила в него... Търсен получи пълна сбруя за кон, като порасне още малко, да язди...

На Ветра измайсторих красива малка корона с рубини и тя се изчерви.

Децата пощуряха, хукнаха към нас да ни прегръщат и гушат. Позасмя се Ветра и каза:

— И аз като децата те откривам, Перо. Но хайде Баган сега пак да гледаме...

Баган хвърли още няколко пъти с новото истинско копие, показва движения, хватки на място, знак таен написа във въздуха с кривак и сполучи, праметна се заек, търти да бяга.

Приличаше на млад барс, но си дадохме знак с Ветра още да не го хвалим до край, нека още малко се изучи. До време похвалата трябва да е по-малка и по-скромна от онова, което хвали, казваше мама Дуда. Личеше си, че е роден за войн-победител. Такъв скоро щеше да стане! Как му се радвах на този мой син, па малко завиждах, че всичко му предстоеше!

— Багане, кажи сега, как хвърляше — като Циндил Пиндил или като Джаста Праста?

— Че това какво е?

— Хе, не знаеш ли? Циндил-Пиндил на плета, а Джаста-Праста — на хорото... приказка е...

— Мамо, мамо, сестро Ветре, кажи я! — Меда нямаше насита да слуша приказки. Разиграваше ги, ту едного показваше, ту другото, ту измисляше различен завършек, да може Търсен да мине като велик цар, жрец, герой и „Повелител на комарите“. Вярно, веднъж, съвсем мъничък, бе грабнал къс меч и като залиташе подир него, сечеше жужащо ято досадни комари, защото била задрямала мама Ветра... Най-верният зрител на Меда.

— Циндил-Пиндил и Джаста-Праста уж две сестри били, но никак не си приличали. Щом ги накарали да направят-свършат някоя

работа, Циндил всяко нещо обмисляла така и инак, оттук го оглеждала, оттам го мъдрела, мерела напред-назад, тегаво, както мед се лее, а Джаста-Праста пата-кюта, урла-турла — набързо нещо спретвала.

Майка им поръчала сами да си ушийт носии за голямото хоро на скорошен празник. Заели се двете, но Циндил само премятала и мерела плата, пък едвам почнала да го крои, а в това време Джаста, клъц оттук, боц оттам, току скроила, нарязала, зашила и нагласила новата дреха за празника... Вярно, тук стърчало, там висяло, ама могла да иде да се весели! Пък като рипаш на хорото — сто гледали, един видял... А Циндил си останала с дреха като за царица, ама — за другата седмица — изкарана наполовина, та гледала веселбата от плета...

— Еха! — викнаха малките.

Меда веднага:

— Ей го наш Баган с перчем развян, докато се прицели, мечките от старост си умрели!

— Ха-ха, тъй ще е, ако е като Циндил-Пиндил. Ами ако е като Джаста-Праста? — попита Ветра през смях.

— Тогава... — Меда се позамисли. — Баган в глиган забива, а лалугер убива... — и показа смешен лалугер с подути бузи и зъби над долната устна, та изпопадахме от смях.

— Ама то и тъй лошо, и инак пак лошо! — замисли се Търсенчо.

— Тъй де, мислете, деца... Как бива по-добре?

— Сетих се! — грейна Баган. — Като не щеш да си Циндил-Пиндил, нито пък Джаста-Праста, то пък като тримата братя викаш Неволята... — прихнахме да се смеем.

Тревна се размечта:

— Дошъл при Циндил принц от далечна земя, оженил се за нея и ѝ подарил вълшебна пръчица, като на татко кривака. Тя можела от една мярка време да направи десет и така милата му Циндил всяка работа имала време да завърши! Брат му на принца, като видял снахата, решил да се ожени за сестра ѝ. Той взел Джаста за жена и също ѝ подарил пръчица, тя пък държала Слънцето, Луната и звездите все в същия час — и така милата му Джаста каквото и да захванела, имала време всичко да поправи...

Двамата братя и жените им разделили царството на две и го управлявали справедливо. Хората били там щастливи само дето в

едното царство пролетта дълго-дълго стояла, а в другото един час ставал един ден понякога...

— А може Циндил-Пиндил да е бил мъж — Меда го показва как е такъв един отнесен, пък със стиснати недоволни устни, гледа нейде през планините... Пък Джаста-Праста — Меда я показва с разчорлена коса, зяпа нагоре-надолу — не е сестра, а му е жена! И им се родил син, Джастил-Прандил, той пък хем три пъти мерел, един път режел, хем бърз като катерица — показва ни тя и него, Джастил-Прандил търчи в сложен танц, не се вижда де са му краката, ще кажеш, че е с десет ръце, прави едно с тях, а друго — с нос... Като наш Търсен също! С една ръка вода ти носи, с другата млякото събаря, с крак кучето настъпва, с другия тича, та хвърчи...

Пак се засмяхме и златните лъвове изреваха с нас...

ГЛАВА 4

ТЪЖБА, ЕЖБА, СЛУЖБА, ДРУЖБА

— Бързо, Ветро, да прибираме децата и добитъка вътре в града, нещо става, види се... Багане, тичаш на хълма най-горе, оглеждаш, виждаш, връщаш се веднага... Тревно, Медо, бягайте у вуйчо ви Радота, кажете — идват и останалите с добитъка, да приготви... Търсене, докарай конете, после с брат ти ще завърнем животните зад стените.

Ветро, ти при мене стой тука, дръж копието, гледай ме!

Баган скоро се върна:

— Покрай брега надалече са спрели кораби, войници слизат, пеши и конни — едни гласят лагер, други се строят — насам ще бият крак...

— Този цар, нацупения, с кого воюва? — никой не беше чувал такава вест... Може би Страшо ще знае, той се вре навсякъде.

— Война почва около нас, това усещам...

Децата свършиха работата, скоро със стадата се прибрахме в града всред търговци, строители, зидари, пастири, поклонници... По бойниците виждах удвоена стража, из града — пазителите на царя със секири да се вглеждат в хората, да завардват кладенците, тревожни огньове и факли люлееха сенките на бойниците, чухме накрая рано-рано градските порти да се тръшват.

У вуйчо беше спокойно. Радота под оръжие, Друда — също, с кожените дрехи, с билиарските торбички. Страшо се губеше из града, Вишна безгрижно прегърна децата, заиграха се...

Ветра застина с мечия кожух и с копието от Сварога. На рамото й — лъкът.

— Какво се обърка пак из света? — тъгуваше Радота. — Няма сглоб, не може да се напасва нашия свят, все нещо скърца, все понамира свата... Какво ли е сега? Змей се не види, врагът кой е — не се знае, но идва към нас, боговете или ги няма, или гледат на друга страна, огньовете са мълчани, ние тъкмо се радваме на тебе, Перо,

изцелен, ха сега полягаме между нови плесници, да му се ни знае, ни види...

Знам, сега така става, в началото на размирно време — цялата долна сган изскача посред бял ден от дупки и вирове, от храсталаци и пещери — караконджовци, върколаци, плътеници^[1] и какви ли не още кръвници... Това най-много ме мъчи — винаги злото идва с някакво друго зло, а доброто изостава! И Агна така казваше, права беше... Можем да се борим с тези пладнешки разбойници, не е лесно, затриваме ги накрая, но докато ги изтребим, кой знае те колко хорица ще измъчат... Идва ми да начертая десет знака за всеки от нас, да ни запрата при нашето оброчище, там да си седнем мирно и тихо... Но не се прави така, да видиш ти, Перо...

— Защо, вуйчо?

— Мога да призовавам с кривака, мога да побеждавам с него и със знаците, но не бива да се спасявам, не е дадено... най-много да прескокна на друго място, такива разни дреболии... Агна беше злобна и несправедлива, но вярно казваше: всяко нещо си има цена. Няма цена да се спасиш, нали знаеш, хиляди пъти сме повтаряли — от свят се не бяга!

— Прав си, вуйчо... Не е от най-приятните истини, но така си е.

В това време си дойде Страшо. Накачулихме го — какво става?

— Става война... А пък нас ни търси сам царят да ни разпита...

— Гледай ти! Недолюбва ни той...

— Ще идем. Тримата ще се въоръжим, жените ще се приготвят с децата да си ходим, докато не е станало късно.

— И аз ще дойда с вас — каза Ветра. Разбираше се, че няма да отстъпи.

Отидохме. Пред двореца ни чакаше тлъст царедворец, дето се казва, от хранените хора на царя. Добре нахранен такъв, да си бяхме с Радота у дома, щеше да каже той за него „гъзохранец“ и „гъзолизец“ — и да внимава децата да не чуят. Сега застанахме пред него, спешихме се, кимнахме му.

— Сам царят ще ви приеме. Отговаряйте му тънко, ясно и високо!

— Ние почитаме владетеля на този град, цар Гореслав, направили сме за него, толкова, колкото ти няма да направиш, ако ще да служиш вечно!

Велможата се нацупи, но се сдържа да отговори.

Ето ни в залата, пълна с царедворци, украсена толкова богато, че мислиш, без да щеш, за гори и долини, които са си красиви и без бисери — но може ли цар да се укроти, ако не се засипе с тях, със злато, със сребро. Никога листа, борови иглички, или китки цветя. Винаги — скъпоценни камъни, а всички еднакво са равни във вечното винаги... Но пък хранениците му иначе няма да го уважават, те се радват на богатствата, както наш Търсен се радва на дървените лодчици и свирчици, издялкани му от Радота.

Писнаха свирки, думнаха тъпани, появи се царят-господарят, все едно ни огрява животворно слънце. Изгледа ни недружелюбно, мен разгледа с досада:

— Ти ли си Перо, дето толкова беди донесе на царствата, на света?

— Аз съм, царю честити Гореславе. Не ги донесох, а на гърба си ги пренесох...

— Кой спори с цар?!

— По сан мога и с царе да разговарям — заядох се и аз, да ми се не види ума и чудото.

Царят се направи, че не ме чува.

— Сега иде онази, която вуйчо ти спаси от змея. Димна иде! Затова ли оцеля?

— Защо се връща в този град?

— Защото вярва, че трябва да го владее!

— Как така? Трябва ли?

— Аз ти се оплаквам, ти ме разпитваш какво-що било... Викам те на служба, войска ти давам... За главата й отделно давам много! А ти смутно говориш, Перо, напук на цар говориш, царска дружба загърбваш!

— Царю, ние тъкмо цялата челяд се каним да си идем у дома, домъчняло ни е за родните места. Вашата ежба не я разбирам. И аз не се бия за този или за онзи, освен ако не е баща ми... По дружба... Дружбата не е служба — след торба сол иде, споделено изръсена...

— Не ми харесва гордостта ти, гордостта е затъпени оръжия, ръждиви доспехи...

— Не знам златните какво означават, но са меки пък те... Нека видя Димна, нека говоря с нея. За какво е ежбата, каква й е тъжбата...

Мога ли да ви помиря? Войска аз си имам, но войни не обичам. Погиват подчинени хора заради някоя мома, мера, плячка неподелена... Накрая всички отиват да си говорят с Влас, вдовиците опъват жили, царете се накичат с още някой бисер или си вземат нова жена...

— Каква войска имаш? — попита царят, без да обръща внимание на другите ми приказки. — От войници-къртици?

Ех, смях се люшна, чак борините по стените щеше да изгаси! Сложиха ме, с една дума, на мястото ми. Повел ми Газен Перо войска от къртици...

И тогава както вуйчо казва, „да видиш ти, братко мой!“, като се изстъпи моята Ветра, че като литна копието от ръката ѝ, изби му короната, заби я в трона — от главата му косъм не мръдна!

Стана тихо, да чуеш как мравките се молят на боговете си.

Всички мълчаха, не смееха нищо да направят, че главите им бяха по-мили от службата, а всяка служба бездруго повелява никога нищо да не предприемаш...

Аз пък, да не остана по-назад, а и да се изфукам пред Ветра, тласнах светкавичка... Жезълът в царските ръце се огъна от горещината, клюмна като подкопано цвете.

Още всички си мълчаха, аз казах „тънко, ясно и високо“, както искаше оня гъзохранец:

— А армия имам голяма, никой не е виждал такава! — и се обърнах да си ходим.

Ама цар по гръб пада ли?! Смигна той, яви се юнак — буков ствол, с меч грамаден, по муцуната разбираш — алчен за кръв, за жестокост, смъртта го радва, ръмжи му се!

И идва към мене, но ме избута Ветра:

— Остави ме аз да го победя! Той не е за тебе, не ти е достоен! Това е на цар Гореслав храненик. Нека аз...

Зачудих се, но в това време Ветра стъпна напред, взе си копието, ръгна. Оня не очакваше, отстъпи, спъна се, из тълпата смях мина дори. Но това беше началото само... Викаха името Зъбер, може би го прекоросваха така. Зъбер освирепя, нахвърли се с меча към Ветра. Хич и не гледаше, че с дългото копие беше трудно подвижна срещу меча му тя, напротив, скотът тъкмо от това искаше да се възползва... Настъпваше за близък бой...

Моята Ветра, възправена, в мечия кожух, със затворено лице от камък, почти без да се движи, въртеше копие, мечът не можеше да я доближи... Но она се усети, не ѝ даваше да отбива плоското на меча, завърташе го така, че копие, да среща остро... Захвърчаха трески. Ветра се преместваше една крачка в страни, ръгаше странешком. Един-два пъти почти щеше да го прониже, но Зъбера пъргав! Изплъзваше се...

Яростта обхвана и двамата! Царят, начело на тълпата, ревеше: „Убий я, съсечи я тая пощръкляла телица!“.

Аз и Страшо викахме: „Прости му! Прости му! Глупак е!“.

Радота, изкривил уста: „Разпарчетосай го, после ще го сглобим на крастава жаба!“.

Спомних си какво говореше Мокра горе на небето. Така си е, шумът на битките заглушава всичко и сам човекът е заглушен. Но трябва да се биеш, за да те чуят и тези, които нищо не посмяват и нищо не предприемат.

Ако низката сган от върколаци-караконджовци иде преди важните събития и съдбовни промени, то тази тук угодническа царска тълпа иде най-накрая, като чакалите и лешоядите.

Разбрах, че не ме е страх за Ветра! Не може такъв тъпанар да я победи! И бог да бе, пак видял би се в чудо с моята жена! Копие, продължава човека. Почувствах тогава Ветра дълбоко, разбрах как ме е дарила съдбата, като ни е събрала с нея...

— Покажи му, Ветре, кои сме ние — казах със спокоен невисок глас.

Ветра ме погледна през рамо, оголи зъби едновременно в усилие и в усмивка и закова Зъбер за стената. Залата изпъшка, Ветра изтегли копие, от гърдите му, обърна се към царя в стойка с копие, при нозе, застина.

Замлъкнахме всички. Чувахме предсмъртното хъркане и даване на Зъбер.

Радота излезе пред цар Гореслав и каза:

— Най-стар съм от всички в тази разправа, царю. Нещичко все съм направил и за тебе, и за града ти. Чуй ме. Нека спрем сега, нека забравим, нека загърбим, нека тръгне всеки подир съдбата си. Да не грешим, да не се нараняваме повече!

Но цар ли е, уви, няма за него покой, няма забрава:

— Радота, ти уби змея, който щеше да убие Димна! Не ти се радвам! Сега заради тебе и челядта ти ме чака война, иде разорение на народа ми дори ако ще да победя. Искам и твоят син да се бие!

Страшимир стъпи напред и рече:

— Но щом свършим, както и да свършим, моите хора свободно си тръгват.

— Давам дума! — довольно рече цар Гореслав.

Стана му драго и ясно защо: какъв звяр излезе срещу Страшо, леле, къде ги намираше този цар! Човек ли, жабалака ли — не знам! Грамаден като слон от старите, косматите; див като мечок, злобен като тигър с обърнати зъби от едно време, яростен като вълчица с нападнато вълчило.

Лаком за смърт, гладен-жаден за клане. Щастливо се ухили срещу Страшимир, сякаш медена круша му поднасяха да изяде... Насочи меч.

Преди да насочи меч, Страшо каза:

— Ако искаш — да не се бием, един вече събира душата си и скоро ще я пусне при Влас долу...

Оня се изсмя с ненавист и презрение, злобно се разпενяви:

— Бий се, слабако жалък!

Тълпата в залата заджавка и задюдюка към Страшо.

И тогава вдигна наш Страшимир меча си, изкован от Сварога, замахна с лъжливо движение уж да сече отгоре, ръгна отдолу, разпра това чудовище от корема до врата... Заслужаваше си името побратимът! Изкорми го като пъстърва с първото движение и всички се смръзнахме. Вътрешностите меко шляпнаха една след друга на пода, оня се стовари възник върху тях.

Страшимир застана с кървав меч пред гърди към Гореслав и каза:

— Не съм искал още кръв. Вие бяхте жадни.

Тогава просто си тръгнахме. Не ни спря цар Гореслав, свитата му не ни спря, нито стражата му. Всички разбрахме, че не сме едни за други, че живеем в общ свят, с общи богове, но с различни небеса.

[1] Плътеници (вампири) — възкръснал мъртвец — Бел. cattiva2511 ↑

ГЛАВА 5

СМЕЛОСТ ДА ЖЕРТВАШ, СМЕЛОСТ ДА ЖЕЛАЕШ

У дома седнахме да помислим. Малко смешно изглеждахме — победители, потиснати от победата си.

Ветра се свенеше да разказва за себе си, но то се знае малките, Вишна, Друда направо извадиха душата на Страшо — миг по миг да разкаже-покаже какво се е случило. Каквото кажеше, те го разиграваха веднага, врява! Накрая Страшо изпъшка: по-лесно му било с оня слон да се бие, отколкото с тях, женички-дечички, да се разправя! Но те не му обръщаха внимание. Хайде пак как това, как онова, ами Ветра? Ами ти? Какво каза царят? Ами татко Перо? Кажи, мамо Ветре! А? Друг път не може ли и ние да гледаме, като ще има такива подвизи с царско посрамване?

Вишна бледа го гледаше, но с такава обич, че тя сама, да бихме я пуснали да скита, изтребила би всеки враг до последно коляно...

И се почна игра на цар Гореслав — без край!

А ние седим и се гледаме. Накрая Радота каза:

— Тъй излиза, че щем не щем — не можем веднага да си тръгнем...

— Прав беше, вуйчо, че се намъкнахме между плесниците... Аз така го разбирам, че сега трябва да идем и при нашата момичка Димна да научим как така ѝ е пораснала работата...

— Ами Вишна още тогава каза, че вижда на главата ѝ корона — припомни Друда.

— То, че ще стане, ще стане — каза Вишна, — то се вижда ясно, но краят само...

— Да вървим тогава...

— Ние с децата и с Ветра имаме изненада за вас, дружино! Я елате, деца! — сбрахме се всички.

— Хайде сега пък да чуете нашия запъртък Търсен каква велика тайна омайна, пазена, пък запазена, ще ви каже!

Всички се зачудиха, децата се закискаха от удоволствие. Търсен се изправи, важен, горд и казва, като поглежда към мен и Ветра дали

правилно говори:

— С татко и майка, тайно от всички, пращахме товари с греди, платно и други нужни неща в оня рибарския град и там един момък правѝ-струва пък построи кораб за всички нас!

— Сердан се казва, Вишно, знаеш го ти, морячето... — обясни Меда и облеци лице също като неговото.

Вишна се засмя.

— Знам го, оня мушморок, дето се кле за мене.

— Ще си идем у дома по моря и по реки! — и както си беше свикнала, Тревна се загледа надалече в себе си... Очите ѝ светеха.

— Ех, че хубаво, Перо, как добре сте го намислили, кога сколасахте! — Друда чак се насълзи...

— Вуйчо, натоварваме се всички с коне, с добитък, едно-друго разпродаваме, по пътя и покрай Димна ще минем да я видим и нея, да я изпитаме за нейната истина...

Не искам тук да стоя повече, искам у дома, там ни е мястото! Не са го виждали децата още! Радота, като видят нашите този кораб, с белите платна, с тисовите гребла — ами че те на колене ще те молят да им вземеш ечемика!

Всички се засмяхме щастливо, а вуйчо Радота, велик вожд, жрец, княз, воин, чародей, добави замислено:

— А оттук сол мога да им откарам...

Ех, захласнахме се от смях, отпуснахме сърца, наду Баган кавала, тропнах огнена ръченица с Тревна, до трета пот издържах, предадох се на това дете, то по пода не стъпва, лека тревница, пъргава птица! Хайде и другите скокнаха да играят, но пред нея никой не може да излезе, всекиго надиграва! Вишна да видите-чуετε като запя нейните пък песни! Тя със славеи в гърлото! Гласът ѝ сладък, думите ѝ — нежни и горещи — боднат ти сърцето, стегнат ти гърлото, стане ти радостно, спокойно...

*Велики Жертви режеш от сърцето, за да оживее.
Не жертваш ли, цветя не никнат, не мечтаеш.
Някой път ще жертва бог и ще роди нов свят.
Виж тревите как призивно се люлеят!*

*Знам — без жертви боговете ни линеят.
Дори на Долната земя се жертват — след смъртта
си...*

*Някой път ще жертва бог и ще роди нов свят.
Виж тревите как призивно се люлеят!*

*Не можеш ли — оставаш камък отпреди началото.
Успееш ли — пчели грижовни сякаш медоносно пеят.
Някой път ще жертва бог и ще роди нов свят.
Виж тревите как призивно се люлеят!*

Търсенчо не знаеше как да изрече колко му е хубаво, колко е щастлив, наяден, напоен, нащипан, нагъделичкан, нацелуван, намачкан — притисна се до мене, стиснал ръката ми.

Казах тихо на Ветра:

— Ветро, насила сме мъж и жена. Не са ни сбрали любов и желание, а стари клетви, вражди и прокоби. Живеем заедно, погаждаме се. Сдобихме деца. Но това е все по чужда воля...

Вишна жертва половината си живот да спаси Страшо, ти жертва целия си живот да ме спасиш мъртъв и прокълнат от гроба. Жертвата е скъпоценност, по-ценно няма из светове и небеса, с нея и на боговете служим, облажаваме ги, Вишна пее песни за нея.

Като те гледах днес, разбрах за себе си, че искам с тебе да бъда, докато плува рибата на живота ми.

Ти виж, а аз знам сега, аз мога да зарежа на рабоша, че ти се вричам мъж по любов, избор, желание, съдба!

Дълго говорих, спрях, отпих. Търсен беше заспал в скута ми, стиснал с две ръце моята ръка.

Ветра — как да кажа колко е красива тази моя жена-копиеноска, как седи изправена като свещ, какви огънчета светят в очите ѝ — за изпитание и за закачка — хвана ръката, която и заспалият Търсен стискаше и каза:

— Ето го Търсен добричкия, за нас двамата — Намерен, ето я Меда, сладка като мед, ето я Тревна, нежна като тревичка, ето го Баган, роден да е кан! Заради тях и без любов бих живяла с тебе, защото тези деца са ми съдба, а ти ги обичаш също като мене... Но преди няколко

дена те гледах, докато дялаше греди, ти не ме виждаше... Спомних си и как хвърляш светкавици. Да знаеш, Перо, една жена гледа ли, без да я виждат, спомня ли си, много разбира... Хайде, подай Търсенчо да го сложа да спи, пък утре ще ровим из товара къде сме тикнали рабоша на живота си.

Увлякохме се ние да си говорим с Ветра, поглеждам по едно време — що да видя! — мало и голямо млъкнали, зяпат ни, ще ни изядат с очи...

Исках да я попитам какво е толкова видяла, но добри орисници и вълшебници-грижовници ми запечатаха устата, докато разбере, че не се питат такива неща.

ГЛАВА 6

КЪМ ДИМНА. ЗЛОТО, ИЗСУЛЕНО ПРЕЗ ПРОЦЕПИТЕ

Цар Гореслав беше жесток и несправедлив, каквито боговете искат да са царете, но не и глупав. Никой не ни потърси, не се мярнаха стражи и царедворци, оставиха ни на мира. Не бяхме лъжица да загребва с нас, хем ние само десетмина с четирите деца, а за Гореслав пееха вечер, преди да затворят градските порти: „властва, велик, над света, над хората и тварите му...“. Заедно с тълпи търговци, богомолци, занаятчии, наемници, пътуващи пророци, които непрекъснато посещават този свят град, се наредихме да напуснем през завардените порти.

До мен тъкмо един чорлав дългуч се възползва, че бяхме спрени, докато се смени стражата, а това в тревожни смутни времена трае дълго. Изстъпи се той, па се виком-провикна в изумена лудост:

— Ето колко струват царщините! Животът на хората струва по-малко, отколкото животът на хитроумни златни лъвове, които да казват кой идва и кой си отива! Това десет верни човеци могат да го свършат, това сто златни лъва, колкото и да са вълшебни, не могат да направят както трябва! Злото се изсулва през процепите неусетно! Но мълва се мълви за тези проклети кумири, песни се пеят, децата учат имената им наизуст! Кой ще пее песни за десет кирливи съгледвачи!

Казвам ви тази притча, че да се замислите за сърцата си! И вие давате мило и драго за златни лъвове, а за истински верни помощници нехаете!

Ще попитате — а кои са тези помощници?

Ето, казвам ви, тези помощници, тези съгледвачи са по-силни от лъвове, чуйте, това са вашата вяра и вашата свобода! Който вярва — е свободен, който е свободен — в него стои като скала вяра! Чуйте пророчеството! Никой бог няма да обърне гръб на тогоз! Вярвайте — и ще сте свободни на една маса с боговете!

Мислех си, докато хората дюдюкаха, замеряха с гнили репи или унесено се просълзяваха на колене, че тук е град и царство, място на стеснени хора и може би тези думи се хващат и поникват, но в нашите

дъбрави, където хората от памтивека се чуват от рид на рид, постъпват привично и където боговете от памтивека са свикнали с това и не са придилични, такива думи не са нужни... Майка ми дои кравите и биволиците, баща ми се грижи вълците да не ги издушат, имаме ли време за вярата и свободата в себе си? Сигурно, затова всички ние, дори децата, жадуваме да се върнем там и да се успокоим в ежедневието си. В истинския слитък свобода. Вътъкът на живота ни.

Но накъде върви светът — не се знае. Може да сме диви, сурови, неодялани, знам ли дали Тревна няма да мечтае за стъклените с ароматни масла, пурпурните тъкани, изкусните накити, а Меда за тържищата с тълпите, които ѝ се радваха, двете — за опиянението, което предизвикваха; дали Баган немаше да тъгува по конните и пеши строеве, по битките с нахакани мъжаги, които побеждаваше и със слово, и с меч...

Само Търсен е обзет от щастие винаги и навсякъде. Той може да намери радост и мъдрост във всяка тревичка.

Тълпата ни люшна напред, децата, разтърчали се наоколо, се прибраха, закрачихме, докато стигнахме досам градската порта под лъвовете.

Ето ти го Сердан, нашия помощник и млад капитан, светят му очите, стърчат му ушите, както Меда казва, че и показва за него... Тревна го приближава и с най-невинен глас:

— Здравей, Сердане! Дали не си гладен вече по това време?

— Да си жива, Тревно, гладен съм! — прихваме да се смеем, защото всички знаем, Сердан е слаб като клечка, а винаги е гладен като мечка! Това Търсен пък го пее за него... Обичат си го, истина е. Но децата непрекъснато го поднасят — умът му хвърчи по сглобки и дела, длето и тесла — не може да се усети. Той им угажда, развежда ги из кораба, показва им всяко кътче. Вечер им сочи звездите, по които се води кораб, учи ги на благодатните ветрове.

Тревна му дава хляб и пастърма, Сердан нагъва, ушите му плющат. Добро момче, морско момче — направи ни кораб за чудо и приказ, събра умели моряци и ето, млад, пък капитан, напълно заслужено.

Бързо сме се натоварили, корабът ни се люшва извън залива към открито море. От левия борд скоро виждаме стана на Димна: огромни кръгове от шатри. Войници под оръжие носят стража, други спят или

се обират с белязани камъчета, ковачи диплят мечове, точат остриета, подковават коне, войскови коняри прогонват сбруи, колесничари гласят бойни колесници и обозни талиги, целители варят в мас билки за мехлеми, кашавари колят, пърлят, дерат животни, дим до небесата, армейски жени-търговки хвалят стоки, пък и себе си, очите им святкат, ръцете им шарят, чародеи, навъзници, обавници^[1] заклеват амулети, навързват ги, мрънкат-мърморят вълшебните си думички. Оградили се с разпрегнати коли и вбити колове. Отвън конница, по стотни, препуска към хълмовете пред невидимата откъм нас главна порта на града.

Което не виждаш добре, го предполагаш, защото го познаваш. Познавам радостната врява и възбуда от предстоящата война, от предвкушаните битки... Станът както винаги прилича на сметище от свирепи надежди да убиваш и колиш, тъй както полето след битката е леш не толкова от пронизани-заклани, колкото от същите надежди и възжеления.

Половината от препусналите конници, от пешаците зад оградата ще умрат или по-лошо, ще кретат безноги, безръки, слепи. Оцелелите ще си бранят плячката и няма да знаят какво да правят с победата — или тя няма да им принадлежи по чин и сан...

Изравняваме се със стана на Димна, слизаме с лодка на брега. Отдалече са познали кои сме, получили са заповед, отварят порта от преплетени пръти, стражата ни прави път право към червената шатра на Димна.

Димна бе, както са ми разказвали, невисока хубавица, някъде над тебе се взира... Пораснала сигурно от времето, когато са я срещнали моите, облечена богато, погледне ли те — погледът ѝ властен, без да е жесток и презрителен като на цар Гореслав.

— Да сте живи и здрави побратими и посестрими, и ти, Перо, дето те спасяваха от змея! Спасиха тогава и мен! Знаех си, че ще се срещнем пак!

— Каква мъничка беше, Димно, на времето, пък сега царица ще ставаш! — възкликна Друда.

— Каквото е трябвало да бъда, това ще стана, лельо Друдо!

— Дано! И дано...

— Какво?

— Леля ти Друда не обича хора да погиват, Димно! Защо си се надигнала така страшно, сине?

— Чичо Радота, ти ме спаси, когато умирах — и не толкова от студа, седнала на снега, а от злобата на цял рой зли същества...

— Ти тогава нищо не каза...

— Злобата сега пак се е надигнала, хора! Тогава какви ли не плътеници и караконджовци успяха да завъртят всичко така, че лъвовете да изберат мене! — Димна се разплака горчиво. — Толкова е несправедливо, мамо Друдо! Татко Радота, такава лъжа се създаде! Унижиха ме!

Малките Тревна, Меда и Търсен я прегърнаха да поплачат с нея. Баган протегна ръка, Димна я улови:

— Благодаря ти, че ми вярваш и ми подаваш ръка, Багане! Ти искаш ли да останеш при мене в моята войска? Аз искам, ти кажи!

Баган се обърна към мен и Ветра.

— Пускате ли ме, мамо и татко, да служа на Димна?

— А ти искаш ли, Багане? — но нямаше нужда да отговаря с думи наш Баган, тъй му святаха очите...

— Кажи, Димно, преди да си тръгнем оттук и да си оставим сина при тебе — какво се е някога случило? Казахме на цар Гореслав, че няма да се бием за него. Но и за тебе няма да се бием. Нека поне знаем за всичко, Баган ти оставяме, сина ни!

— Войска от зли сили, водени от Мора, опитва да пробие този свят за слава на смъртта и отвъдното. Перо, ето защо така постъпваха Влас и Сварога, че и Даждбог... Затова Мокра със стиските съдби на хора и богове трябваше да заживее на небето... Мисли за това... Бог богу око не вади... Има много още...

Затова бяха истините прекоросани, беше изкаран Гореслав наследник на царството в града там, като беше той само един пастир и изкусен свирец. Русалките го харесваха, обичаха да им свири по хорища и по русалии... Но град ли е, то не са само свирни и песни, то са пари и корони... Нищо не става както е в едно семейство. Не е като в кошер подредено. Там снежинките как се завъртат — не ти е дадено да познаеш, пък ти си вярвай, че виждаш откъде духа вятърът! Моите равнини до заливите и те вече живеят така. Идва и във вашите дъбрави, Перо! Не е лошо, не е добро, друго е, братко.

Та Гореслав... Нали знаеш, хубав мъж и до небето прокопсва, но накрая не скопосва... Той е умен, грижеше се за мене, но като се усетиха в сила, всичките тези уроди, мъжки и женски откъслечи, го настроиха срещу мен, изпиха му ума... Налепиха гнила плът по сенки, по мъждукащи нощни светлилки, по неясни спомени, хората повярваха, той повярва...

Заградиха реката на времето, отклониха я по русло, където не е определено да тече...

Има още много, казах, но сега не мога да ти разкажа всичко... Искат да укрепят този град като седалище на злото и злобата... покруса и ужас, това искат... Татко Радота, там, където ме намери, захвърлена и унижена, не ми беше мястото. Ти ме спаси. Ти разяри небето. Мислеха, че като унижат и Перо, светът ще е техен... Но не стана така. И няма да бъде така.

Събрах дружина верни хора, войска, повела съм ги да си възвърна града. Ако успея, ще се съберем да празнуваме.

Тези нечовеци и нехора и вие ще ги срещнете, да знаете! Пазете се!

А за Баган не се бойте, ще го пазя и от майка му повече... — Димна се усмихна и погледна към Баган, който мереше доспехи. Както Ветре, щом съм аз до него, все едно ти си до него, да знаеш! — Ветра тревожно я прегърна, целуна челото ѝ, а Димна — ръката ѝ.

Вишна се взря над главата ѝ:

— Ех, момичке-царичке, посестримо, много беди ще преодолееш! Ти ме предупреди да пазя Страшо, сега аз ще ти кажа какво виждам за тебе, калино — не можеш да убиеш змията, без да помогне родата...

— Разбрах те, како Вишне, благодаря ти за думите — каза тихо Димна.

Ние, другите, всички гледахме-мигахме като мишки в паспал, не ни беше ясно какво си казаха двете.

— Не е важно кой ще бъде цар, как е справедливо, как е несправедливо, мили мои хора! Важна е наредбата на света, важно е да се научим да литваме като птици през есента и да можем да се върнем през пролетта! Благодаря ви, побратиме Перо, посестримо Ветро, че пуснахте Баган с мен! Знам, че не ви е лесно, но без него щях да съм неуверена. С него — ще провиждам и ще пребъда!

— А — щастлива ще бъдеш ли с него? — все пак попитах.

— Не съм родена да препускам по бойни полета с насочен меч, бате Перо! Родила съм се да бъда негова, а той да е мой! Ще видите как грее нашата звезда, ще се радвате! Аз го знам, той само го усеща, но ще го научи! — и откак познавах Димна, за пръв път се засмя щастливо. Прегърнах я братски. Тя яхна врания си кон.

До нея Баган с нова ризница, препасан с меч, дорестият му жребец гази нетърпеливо — как го гледаше Димна нашия син Баган! Всички едно и също видяхме, веднага разбрахме: за малко време много беше пораснал и такава лика-прилика си бяха с Димна, че всички го виждахме, само той — както си е в нашата рода — не...

Тръгнахме си. Кой баща ще спира детето си да литне от гнездото!

Харесах тази момичка, напомняше ми по смелост моята Ветра. Докато се качвахме на кораба, видях как се строиха пешите воители и потеглиха в строй към града, още конници ги последваха и засега най-отзад наш Баган редом до Димна — един до друг като два млади леопарда...

Но си ми беше мъчно.

Красотата им ме прониза с обич и болка.

[1] Обавник — славянски жрец (обаятел). — Бел. cattiva2511 ↑

ГЛАВА 7

ЗЕМНИ ПРОЦЕПИ, МОРСКИ ВАЛОЗИ, ЧОВЕШКИ НЕЖНОСТИ

Сердан насочи кораба в открито море. Силният вятър, пяната по разтърчалите се вълни подсилваха усещането, че най-сетне приближаваме нашите дъбрави. И родените там, и тези, които не ги бяха още виждали, се стремяхме към тях. Към тях, натам!

Наближавахме устието на реката, която изтичаше от нашето езеро и се вливаше в морето...

Времето не беше хубаво. Хоризонтът се разми, пропадахме между големи вълни — спомних си Мокра и думите ѝ — Сердан показва на какво е способен. Момчето управляваше кораба ни ловко, Меда го хвалеше, че лови с платната и въздишка на мишка... Той се хилеше доволно с щръкналите си уши на похвалите, нагъваше кой каквото му беше поднесъл...

Радота гледаше мъглата, довличана от ветровете и пышкаше — „Ех, не може без буря...“

— Радота, няма по-смел човек от тебе, не съм виждал такъв! Но все се оплакваш от това и онова, че не е както трябва!

— Не се оплаквам, Перо! Искам всички да са добре, искам да е защитено племето, света, боговете, животните, дърветата, тревите! Една трева да е накриво — и вече мърморя, прав си!

— Но той светът така е устроен!

— Ти пък, Перо откъде знаеш?

— Тъй мисля. Говорих и с богинята Мокра на небето. Не ми е казала точно това, но каза, че колкото и да предпазваш света, не знаеш кога ще се килне — дали ще си юнак, дали ще си бог...

— Недоволствам, защото сме свободни хора ние и искаме всичко да е наред! Но може би си прав, сине, може би съм станал мърморко, защото остарявам, към пасищата на Влас гледам... Старите хора са тревожни и мърморят, защото скоро ще ходят в друг свят и виждат всичко тук много подробно... Както и да е! Свободните хора могат да постигнат всичко! Длъжни са да искат!

— Ти пък! Мъж в силата си...

Друда, която беше наблизно, се изкиска.

— Вуйчо ти Радота, ако не се оплаче, няма да е той... А че е мъж — мъж е! — и пак се изкиска...

Радота я погледна.

— Друдо, като се смееш така — то все нещо се случва!

— Така е! — разсмя се Друда още по-весело. — Даже вече се е случило!

Децата ни наобиколиха, почнаха и те да се смеят... Ние, мъжете от рода, трудно се сещаме за семейните неща, но добре, че беше Вишна да рече:

— Баган го изпуснахме, ама пак ще сме десет!

Всички разбрахме, зарадвахме се, поздравихме Радота:

— На, видиш ли, вуйчо, има и хубави неща на този свят! И не са тъкмо старешки...

Радота толкова се зарадва и обърка, че не можа да ми отговори — гледаше си той Друда Билковита, друго не чуваше.

Седнах на носа, загледах как порехме водата. Дойде моята Тревна. Прегърна ме изотзад, подпря буза на рамото ми. Обичаше да я люлея така, докато ѝ пеех „нейната си“ броенка:

*Тамо във гората — раз, два, три —
има три мечока — един, два, три.
Първия Тревна на трици го стри,
вторият избяга, третият се скри!
Тамо във гората...*

— Татко!

— Кажи, дъщеричке-свилокоске!

— Татко, всички тук какви герои са! И ти... Всички сте като от песните излезли! Дето по празници ги пеят... А пък аз не съм! Ти такава обичаш ли ме — меч не въртя, щит не мога да нося, да не говорим — копие да хвърля... Татко, сигурно не ме обичаш!

— Ех, щерко, как може да не те обичам! Ами че на света няма по-хубава от тебе! Такава красавица си ти, че кой не ти се чуди и

благославя! Видят ли те, мнозина сълзи им излизат в очите, аз като те погледна, стисне ме нещо за гушата!

Сърцето ти добро, душата ти край няма, ей също тревите по ливадите развени! Тревно, на сърцето ми си, сине! Всеки е различен, ти пък си това! Ти си нашето чудо! Такива са моите деца — и ти, Тревно — че всяко е като подарък и за мене, и за света!

— Татко Перо, нали не ме лъжеш, за да съм спокойна? Това ли си говорите с мама Ветра? Аз наистина не правя същото като другите! Различна съм! Друга съм, тате, мъчи ме, срам ме е!

— С нея говоря, разбира се! И тя се чуди колко си необикновена! Нали знаеш майка ти колко е пряма! Тя никога няма да каже нещо ей така, да угоди и успокои!

Ние сме свободни хора, Тревно! Всички тук! Погледни, винаги сме правили това, което сме усещали, че ни тегли! И ти си свободна! Може ли да не те обича човек? Добре, кажи ми, аз те виждам, ти често се затваряш нейде в себе си. Какво виждаш там? Какво те влече, Тревно?

— Татко Перо, нали няма да ми се смееш?

— Няма да ти се смея, Тревно, как да се смея на моето си дете?

— Татко, аз искам да обичам! — и веднага захлупи очи от срам тази моя Тревна...

— Ами... хубаво, Тревно... Какво казваш ти, как — да обичаш? Кого? Какво? — пообърках се.

— Не знам, тате... Нощем чакам, накрая той идва... Стои до леглото, гледа ме... Аз го харесвам, тате, но той нищо не казва, не прави нищо, гледа ме само... Кой е той не знам, знам, че ме омагьосва той, че някак се скършва нещо в мен, нещо се изплъзва от сънищата ми и от дните ми... Изпива ме, тате! Това ли е да обичаш? Да обичаш като болест-треска ли е? И искам пак да дойде следващата вечер в съня ми. И денем мисля за него, искам да го накарам да ми говори, да се обърне към мене... Тъмен е...

Тревна плачеше отзад на рамото ми. Не е работа дъщеря да плаче на бащиното си рамо! Това не е свободата, която имам и искам да ѝ предам! Люлеех я леко, мислех...

— Не е лесно да се каже, Тревно, кое е любов, кое — нещо друго, измамно, светът ни е коварен.

А обичта на момиче на твоята възраст често няма лице, детето ми! Чу Димна, злото се изсулва от процепите... Я ме остави да говоря с вуйна ти Друда Билковита...

Но това е едно, а дето се мъчиш, че това не можеш, онова не можеш — не го мисли така! Всеки може нещо различно, ето, ти обичаш. Да не мислиш, че всеки може? Помисли хората от града как ти се възхищаваха!

Друда внимателно ме изслуша, пък накара един моряк да изнесе на носа бъчва с вода.

— Нощес да си тук с Тревна заедно. Заставате, не мърдате, нито думичка не казвате — нито ти, нито тя, гледате само, слушате!

— Добре, вуйно — отговорих и в този миг се чу викът на Радота:

— Гледайте пред вас по носа!

Погледнах — що да видя! Морето пред нас, малко вляво от посоката ни, се поду, набъбна, дигна се нависоко водно кълбо, отдели се от морето, литна над нас... Виждаха се ясно риби вътре, но първо се виждаше нещо огромно и свито на кълбо.

— Ох, деца, познавам този цвят! Змей е това, но какво прави тук?

— Това ли е Змей от Дълбокото? — попита любопитно Търсен.

Ние изкрещяхме:

— Тревно, Медо, грабвайте Търсен, крийте се долу! — в това време всички вече мятахме копия и стрели нагоре над нас.

Да, змей имаше вътре, свит като бебе в майчина утроба! Какво чудо беше това!

Грамадната морска капка високо прелетя, недостигната от стрели и копия, сниши се, цопна... Морето я глътна — и нищо! Все едно нищо!

Гледахме се като попарени. Почваше онова, за което Димна ни беше предупредила.

Страшо рече:

— Казвах аз: „Никой да не знае корабът ни де ще плува“, но някой ни е видял!

— Някой е прозрял, някой е видял! Не само аз имам дара на богиня Мокра... Възпирам се, не гледам всичко, но други може би не

са свободни като мене... — Вишна гледаше назад, където се скри кълбото и още се виждаше малко пяна.

— Напред, деца! Каквото и да се случи, няма да спираме! Ей на — бива ни да въртим оръжие, не сме лесни! Само Ветра колко струва! Сердане, не се отклоняваме, сине!

И продължихме, учудени и разтревожени. Не беше на хубаво...

— Това е началото — каза Ветра.

— Май покрай морското село Змейково минахме — добави Страшо.

— Радота право казва — не бива да спираме за нищо, докато не стигнем у дома — Друда се усмихна на вуйчо. — Хем понякога криво седи!

— ... Ако дотогава то не ни спре... — довърши Ветра през смях. Тя сега се смееше много и пълнеше сърцето ми.

— Тогава вече отвързваме Търсен, насъскваме го и го пускаме да ни оправи и спаси! — Меда това, размахала ръце също като Търсен...

Заляхме се в смях, а Търсенчо, милият, се мушна в майка си и я пита:

— Защо сте ме били вързали, мамо?

Разнесе се гръм, изскочихме горе, бурята кипваше наоколо...

Сердан ловко управляваше между вълните и все пак те се вдигнаха толкова високо, вятърът — толкова силен, че ставаше все по-трудно...

— Близко сме до устието на реката! — викна Сердан. — Вземете децата, слезте на брега, вървете, ако всичко е наред, ще ви чакам в устието! По-добре така!

Послушахме го, макар че не беше лесно да се прехвърлим в лодката, да стигнем до брега. Но със Сердан всички морски неща ставаха по-лесно. Докара ни на брега, мокри от глава до поли, но живи-здрави, завлече с моряците багажа ни под скален навес, върна се на лодката и хората му спуснаха веслата. Лодката се килваше на всички страни, той стоеше обаче изправен като свещ и ни се усмихваше.

Че като изплака Меда:

— Ние се спасихме, него го затрихме! Сердане! И ти ей сега да слезеш!

Но Сердан вече не можеше да я чуе, бурята беше страшна, отдалечи се. Че като ревна наша Медана-горкана, хайде да видиш! Кукурмяк! Дето най-много му се смееше! Всички я повлякохме към сушината наблизо.

— Искам си Серданчо, къде го пратихте да се дави!

Тревна й каза най-важното:

— Медо, не реви, ти си с него сега, заедно сте, нищо не може да му се случи! — и ха сега пък тя като ревна...

— Деца, деца, колкото и да обичаш, не може да жертваш целия свят! — Ветра също се разплака...

Леле! Насметох ги трите, притиснах ги, мокри до кости, а дъждът не спира, пада върху нас като из ведро.

— Нека не наказваме свободата си! Ей ни тука с Търсен, и ние ласка чакаме! — Търсен като се чу, веднага се заби като козле в тях трите, прегърнати да си поплачат и им каза:

— Не плачете! Дъждът спира вече!

Усмихна се моята Ветра, протегна ми ръка и каза:

— Не само вие двамата...

Кукурмяк! Вишна се засмя наблизо:

— Да, и вуйна Друда, и Ветра, и аз си имаме грижи, така си е!

Аз, Страшо и Радота се втрещихме, добре, че четвъртият мъж, Търсен, се обади:

— Не плачете и нямайте грижи! Ето, спря дъждът, ви казвам! И след малко ще набера диви ягоди за всички да има!

Раздигнаха се мъгли, морски мътилки, ветрове и дъжд, показа се стреснато слънце, измъкнахме се от дупката си като зайци, погледнахме дългата равнина преди устието на нашата река. Дедите ни са вярвали, че от гората нататък почва Крайсвят. Вярвах, че отсам могат да разменят насъщни думи също като сечива и храни, а оттатък — не можеш да говориш, думите се вцепеняват в мълчание, в обречена немота... Не стъпвах откъд моите хора. Зло място, придебно. Разказвал ми е Радота как точно там, омагьосан, се е щурал-лутал с Агна... Страх го бе, че някой ден ще си спомни как е разговарял с мълчания. Някога Влас ми е говорил за там, за откъд, като за сетно блуждение — невярност към истинските богове. Там е примамила Агна Радота на блудопитие — пир, подбуждащ към блудство, шепнеше той за ужаса да познаваш в мълчание.

Мислех, че затова го посрещнаха като мразен нежелан гост боговете, както видях по-рано чрез Вишна — защото са решили, че с Агна са създали Ветра, в Оттатък Свят, за бунт и смут всред тях. Затова се държаха така с нас...

Цялата местност се наричаше Крайщник — краен земен скут, отвъд който е нищото, (а и заради залъка, който един древен бог някога изпуснал тук...). Щяхме да прекосим Крайщника за два-три дни, преценявах. Ако всичко беше наред с кораба на Сердан, той за ден щеше да стигне на място. Трябваше да тръгваме, но исках първо да си налеем изворна вода, да съберем гъби, да потърсим мед, да половуваме зайци и птици... Пък и исках през нощта да видим какво може Друда да направи за Тревна.

— Утре ще тръгнем — обявих, — сега да починем.

Аз и Страшо навлязохме в гората, Радота остана да пази жените и децата.

Намерихме пчелин в дънер, опушихме пчелите, взехме мед, намерихме после горски ягоди, хайде подир тях, пък гъби... А щом изхвъркна яребица, двамата със Страшо едновременно я уцелихме с лъковете... Ех, като в юношеството ни! Така се надпреварвахме тогава. Но най-често едновременно улучвахме.

— Страшо, помниш ли онези времена?

— Помня, Перо, за нищо не мислехме, мечтаехме само да си дойде татко Перун и да не е наоколо мама Дуда, че да ни хвърли той някоя и друга светкавица...

— И Влас ни даваше да яздим конете му...

— Ловувахме много, помниш ли моя пес Вихър?

— А моя Мурджо? И на татко Радота — верният Шаро!

Като отидоха всички на война, Шаро застана долу на пътя и не мръдна оттам, докато не се върна татко.

— Носехме му храна-вода там, хапваше-пийваше по малко. Едвам-едвам беше жив... Щом зърна татко ти, скокна, завъртя опашка, лавна по конете... То ни казваше какво е да си верен, хем безсловесно...

Всичко помним, Страшо, лошото сме го забравили, като войник, дошъл си от война... Поднесат му вино, той разказва весели случки, все едно наоколо му не е било смърт и болка.

— Имаше лошо, да. Когато тръгнаха боговете на война и останахме сами. Но пак хубавото беше повече!

— Да, промъквахме се да дърпаме на обърнатозъбия тигър опашката, че да се изфукаме на едни житомамници...

— После те ни откраднаха ножовете! За какво им бяха? Да откраднат нещо, ей така!

Двамата се заляхме в смях.

— А ето сега ще ставаме бащи... Ти си вече баща, ще се науча и аз. Като те гледам с четири деца, пълниш ми сърцето...

— Ех, Баган го изпуснах, а имаше още да го уча този въртомечник... Дано да е добре — на война е! Страшо, искаме ние да сме обикновени, да си гледаме децата, да си човъркаме земята, но не ни се дава то, не ни се дава лесно!

— Бате, я виж, я гледай натам! Ето ги, леле! Я ги виж нашите дружки, същите, от едно време!

Гледай ти! Сякаш през всичкото време са ни чакали тук! Стоят и ни се хият... Не руси, а жълти те... не усмихнати, а озъбени, уж гъвкави, а ходят накриво, патраво. Вярно казват, че лъжата с тия къси крака далече не може да стигне!

— Момчета, откога ви чакаме!

— Как разбрахте, че тук ще се появим!

— Тук ни оставихте последния път!

Тия, личеше си, набързо са ги смацафрацали, набърболескали и натирили да ни намерят: врява да вреват, смях да смехуват, лъжа да лъжуват... Потреперваха, усмивките им висяха като опашки на уплашени псета, хилеха ли се, устите им наистина до ушите стигаха, пък после не можеха да се затворят навреме... Едната, като се обърна, що да видим със Страшо — отзад не ги бяха тъкмили изобщо, нерендосана дъска се виждаше... Правехме се, че всичко е наред, изчаквахме.

— Ами хайде да дойдете с нас нататък, в гората... Мека трева има, сладки плодове...

— Че да дойдем... водете ни... — все нещо трябва да ни води из света, па ако ще и тази подигравка...

Те се ухилиха лакомо, обърнаха ни дъсчените си гърбове, затопуркаха пред нас кара-вара като че в кратуни стъпваха, щастливи,

че изпълняват задачата, че хей на колко хубаво са ни измамили... Тъжно беше.

Понякога и доброто е глупаво и грозно, но злото — винаги е такова. Злото винаги е жестоко, винаги се наслаждава на мъките ти. Злото не може просто да те убие, както доброто просто подарява, не, то иска дълго да се валяш в праха с избодени очи. Защо е така — не знам. Мерите са различни. Може би, за да се измамят очакванията ни докрай, да изживеем напълно разочарованието. Да повярваме, че светът ни е задънен, с нерендосан дъсчен гръб като техните...

Изобщо, почваше се. Защо така глупаво? Не можах ли нещо по-прилично на истинско да спретнат... Но карай да върви, тръгнахме след тези оживени плашила, да видим...

Колкото по-навътре отивахме в гората, толкова по-сенчести ставаха ливадите, толкова по-гъсти храсталаците, толкова по-заглушени звуците. Докато те изчезнаха, докато пристъпихме в пълното мълчание на злата магия, всред разискрените сенки на завистта и омразата. Колко ли дълго бродихме из преобразяващата се гора, колко ли изчакахме от гора да се превърне тя в кълчищна бърканица от стари сплетни, задрямали отмъщения, сгрешени вълшебства, къопави пророчества...

Почнаха да се обръщат към нас старите дружки, пламнаха зелено очите им, разчекнаха усти до ушите, вече и не опитваха да ги затворят, остри зъби щръкнаха като колове във вълча яма, замърмориха, дъхът им кисел, като клисав хляб. Как им се щеше да се втурнат стръвно да ни хапят, лакомо да смучат душите ни до нерадостна смърт! Тежкото и тъжното беше, че и ние ги лъжихме, че им вярваме, и майсторите им са ги лъгали, че са ей на толкова истински — кой няма да хване вяра! Със Страшо, също както с яребиците, но този път с криваците, изписахме еднакви тайни знаци по въздуха, житомамниците се сгърчиха, изтляха без пламък, без дим — косите им припращяха, те почерняха, стриша се, разпрашиха се на сажди край пъновете.

Но едва сега започваше. Коя бе силата, узнала, че толкова ще издържат тези две? Кому се щеше дълго да гледа как се борим и загиваме накрая?

— Страшо, да покажем кои сме, брате мой! — изревах аз, запратих огън по измамните дървета и престорените ливади.

Лумна всичко, разкриви се като озъбено, пропука като горени въшки. На свой ред Страшо със знак ливна яростна вълна, разпени се тя, сгъна се, търкулна се, смете лъжливите отломки, оттече се към истинската пропаст със зъбести канари по дъното, прикривана досега от измамна, престорена гора. Двамата знаехме какво е гора, която ти дава мед и боровинки, в която може мечка да те сръфа или вълци да те погнат — и такава, която престорено те мами към безчестна смърт.

Ето, чухме шепот на колдуни и чародеи, злата магия се счепкваше с нашата, по земята се търкулнаха сплитки от прозрачен лед и гранива лой, от майски цвят и сухи тръне, край нас жвакаше и прашеше, а се добави мрънкането на лакоми шептуни и баячки, мърмореха си и думите им се превръщаха в оси, стършели, щръклици, литнали изпод носовете им. Пърлех ги със светкавици. Страшо изтегли меча от Сварога и също както в двореца на Гореслав, страшен, леден, съсредоточен, устремен, със смразяващото си единствено движение пореше и цепеше на две, обезглавяваше и кормеше наобиколилите ни върколаци и караконджовци. Хвърляха се към него, той замахваше и се чуваше първо сухо метално свистене, после мокро и лигаво мляскане от съсечена мерзка плът.

Размахвах и аз меча си, цепех насмуканите с кръв като дървеници таласъми и плътеници, тя руковаше и пръскаше наоколо. Кървавите пръски стигаха лицето ми — не горещи като плиснала човешка кръв, а ледени, омагьосани в гънливите гърла. Обземаше ме ужас, че докато наемниците гъргореха, насечени от нас, докато мреше злото, то самото потичаше из жилите ни, защото причинявахме смърт и се радвахме, че оставаме живи и невредими, победители... Радвахме се на самата вражеска гибел. Право казваше вуйчо — някой път змеят ще е Радота, аз ще съм змеят... Права беше и злата Агна — доброто все изостава, крета подир злото... Пиявици като тия са винаги повече от пчелите-майки. И Мокра беше права: ограничиш ли свободата си, злото печели и се радва! Дори и когато справедливо унищожаваш злото, то пак прониква в тебе и така властва още...

— Страшо! Някой иска непрекъснато и все да убиваме!

— Да ги сечем, бате!

— Те ни мамят така... Искат да се озверим и да оскотеем, брате! Искат да се заличим!

— Какво сега?

— Да спрем!

— Ще те послушам, но...

Спряхме едновременно, застинахме в стойка с меч пред гърди, с криваци при нозе. Сганта ни наобиколи, приближи в кръг, усетихме зловонието на парено бъзе от дъха им... Спряха и те...

— Виждаш ли! Мамят ни да ги сечем... Искат сами да се прокълнем с кръв и злоба!

— Бате, сега какво?

Как да мислиш, наобиколен от свирепи демони, от зловещи кръвопийци?! Кръвниците и вампирите объркват човешките мисли, познаваш ги по гарвановия нокът зад ухото — с него се закачат за тебе, дуднат ти до умопобъркване. Чак после изсмукват кръвта ти. Върколаците с носове като хоботи, без хрущял... Какви алчни очи! Каква сополива гнус! Как да се опазиш добър, когато струи такава омраза! Когато чуваш думите на собствените си страхове и съмнения! Как да се освободиш и да опазиш свободата си! Ако си обикновен човек ти трябва нажежен шиш или кол от дрян да ги пронижеш, но хората не са готови винаги, погиват в скверните им ръце. Но и за чедо на Перун е трудно да се опази...

Злото е повече, това си е, все натежава на теглилката, доброто само понякога е по-силно — когато е малко и невинно...

Искам да се гледам спокойно с децата си. И с онова, което ще се роди. Не мога да им се усмихвам, а отвътре да съм пълен с отрязани ръце, крака, посечени глави, пък ако ще и на най-страшните чудовища и слуги на злото...

Че на нищо ли не са ме научили най-добрите деца на света, моите! Ето какво трябва да правя, сетих се, щом помислих за тях, че са тъкмо малки и невинни те!

Пристъпих хищно като леопард, изръмжах като Баган. Смердната сган отстъпи. Изобразих с лице грозник един, все едно съм присмехулната Меда. Той се стопи от яд, избяга, куц, сополив, гурелив, безсмислен... Как да си изтърпиш собственото пъпчасало убожество!

Почнах да се смея, било то лесно... Отприщих бездната на душата си, не по-малка от преизподнята на Тревна, любовта, която криех — и по-шеметно от кой да е свиреп огън попарих и уплаших тези всички човешки и вълшебни остатъци и огрибки... Оня, който не разпознава любовта, не знае какво да прави, когато я срещне, плаши го

тя като разчекнати земни недра, като възвряла оттам лава... Разбягаха се нашите глупави врагове, изкусители, огризки и тогава, щом се сетих за Търсен, добрината, на която бях способен, избликна и освети прогореното ни полесражение. Търсен, без да се замисли сееше добрина, както Тревна — любов и щом се сетих за това, изхлу навън каквото имаше в сърцето ми, разчисти всичко...

Пак сме си на горската полянка, гледаме се с братовчеда побратим Страшо, мокри от пот, със сплъстени коси, червени лица, смъдяща кожа. Уморени, огорчени, всичко ни боли. Злобата се отлепяше лигаво като недосъсирена кръв от нас, сълзеше като сукървица, теглеше се като борова смола.

Тръгнахме към нашите. Срецнаха ни безгрижно, набрали боровинки и те, Радота им пекъл яребици... Разказахме какво сме преживели, Ветра уплашено притисна децата при себе си, Вишна се озърна, извади прашката си, Друда стисна китка с билки...

Приготвихме се другата сутрин рано да потеглим. Радота застана на стража, ние с Друда и Тревна отидохме посред нощ до близко изворче. Вода ни трябваше, Друда затова искаше да има приготвена бъчва с вода на кораба... Мълчаната вода измива всичко, остава само истината, но истината иска да я разгадаеш и разчетеш, а това можеш, само ако кротнеш буйството ѝ, а то няма по-буйно от истината, няма брегове да я удържат...

Както ни беше предупредила, в мълчание се приближихме, взехме кратунки вода от извора. Друда пусна от своите разделни билки, седнахме, изчакахме Луната да изгрее. Друда тихо изрече:

— Който и да си, нищо мое не си — и поля с малко вода ръцете и краката на Тревна. Тя трепереше, горката, но се държеше, мълчеше...

— Добър ли си, таиш ли злоба — ела в моята тъмна доба...

И нататък се мярна сянка...

— Петък ли е, сянка рие, в дъб чепат се крие. Плътеник очи си трие, змей се мие, вълк си вие, кой от три е? — сянката наближи, Друда лисна от водата наоколо, ръсна с билките.

— Плътеник не е, вода не пие, вълк не е, ако не вие, змей май иска да се мие...

— Косъм змеев в тамбурата, на капата — опашка вълча от гората, плътенишко ухо в торбата, хич не става за чорбата! — се чу в мрака...

Тревна цяла подскочи, но нищо не каза, сложи ръка на уста да си спре вика. Ужасът ѝ прогонваше всяка надежда. Станах и прошепнах в тъмното:

— Излез, покажи се кой си, ако трябва, бий се, ако трябва поклони се, че ми вадиш душата на детето, а аз такова нещо не изтрайвам!

Задуха леден вятър, боднаха ни остри снежинки. Сянката се изсули от мрака с дреха, развяна към нас, Друда позна:

— Пееция!

— Аз съм — каза той спокойно и отиде при Тревна. — Не се бой, красавице, не се бой, Тревно моя, лошо няма никога да ти направя. И да бих искал, не бих могъл. Искам да ти служа. Но се крия, страхувам се да не ти навредя някак, че аз самият съм прокълнат. А ти си ми една на света, един лъч, гледам ли те, идат ми песните в главата, свирнята в ръцете. Няма ли те, онемявам — и ето ме в мраза...

Ние змей го мислехме, то какво излезе!

— Друдо, твоята магия надълбоко хваща, но до моето сърце отрова не праща!

— Пееция е прякор, а име имаш ли? — попита Друда.

— Казвам се Ордан. И на, виж каква вихрушка с мен редом върви!

— Защо се ти, Ордане, явяваш в съня на детето ми, та му мътиш главата? Като си дошъл пред вуйчо и вуйна, си пял и си казал, да ме пазят. За какво да ме пазят, ти да дойдеш да ме лъжеш? Вярвам знаеш какво преживяхме и какво ни чака тепърва. — И тогава се сетих! Ами че Ордан се казваше детето на Козьо, дете някога го отвлекли! Замълчах си...

— Не се гневи, Перо, не искам зло. Аз пях живота ти, както ми го шушнеха треви и цветя, но сега виждам Тревна в съня си, песните ми са тревожни, защото мисля за нея, откакто я видях, а вихрушката не спира да ме следва.

— Разбирам те, Ордане. Разбирам, че идваш не наяве, а в съня на детето, защото си прокълнат — това Друда остро му отвърна.

— А защо не ми говориш ти, Ордане, защо си криеш лицето? — попита Тревна с разтреперан глас, пълен с надежда, очакване, страх.

— Тревно, боя се, да не би да те изгубя, моят живот сега може само подир твоя да върви! — Тревна се изправи в цялата си неземна и

нетленна красота, протегна ръце към Ордан. Но Ордан се обърна към Друда.

— Истината боли, затова такъв леден вятър ме сподиря — ѝ отвърна и се превърна в кълбо пчели, които жужаха дебело малко време, бръмнаха и се разлетяха.

— Какво беше това, вуйно?

Друда гушна разтрепераната Тревна, успокои я, тя се отпусна, полека-лека заспа в ръцете ѝ. Поех я и тръгнахме при нашите.

— Твоето дете, дъщеря ти Тревна, пълни души, пръсва сърца, защото такова сърце, такава душа като нейната — няма никой! Това не беше истинският Ордан. Само душата му призовах. Но подир Тревна истинският Ордан, когото само веднъж съм видяла, ще върви, докато е жив. Откакто я е видял, ще пее за нея само... Нашето малко дете трябва да чака, то е видяло наречения в съня си, но — Ордан е прокълнат... Ще трябва първо да открием какво е проклятието, после да го освободим от него. Няма да е лесно, Перо.

Казах на Друда кой е Ордан. Отвлекли са го някога, но кой, защо? Как е бил проклетисван?

Вървах с Тревна на ръце, усещах дишането и тупкането на сърцето ѝ. Знаех, че не бих пожалил ни свят, ни небе, за да я спася и ощастливя, ако мога.

ЧАСТ IV

ГЛАВА 1

КРАЙСВЯТ. НЕРАЗБОРИИ

Потеглихме призори. Препуснахме малко, видях, че правим-струваме, гледаме децата да са заобиколени от нас.

Всички на коне, дори Търсен се кандилкаше гордо на дребно конче. Меда управляваше колата с товара ни, теглена от биволи. Движихме се раван, отидехме ли напред, някой се връщаше да е близо до Меда.

Това бяхме.

Напред се беше проснала дълга просторна равнина между нас и хълмовете. Зад тях беше устието на реката, където щеше да ни чака Сердан и където трябваше да изтеглим кораба от морето с вериги и въжа през плитчините на устието — в реката. Нагоре срещу течението скоро щяхме да стигнем езерото, от което тя изтичаше. То се пълнеше, заедно с други реки, и от нашето късо родно поточе, от изворчето до къщата на кака Дуда и моята...

Чакаха ни там каменната чутура с петте щуреца, дъбът на Дуда, Перун, Влас, прозрачните сенки на старите богове, обитатели на върхарите му, които се спускаха рядко надолу...

Чакаха ни там истините и предопределенията на нашите богове.

Чакаха ни самите ни богове — не знаехме кой с какво...

Чакаше ни обикновения привичен живот. Стрелихме се да го постигнем толкова дълго, с толкова приключения!

Чакаше ни смирението и очакването, че новото в живота ни ще е за добро и ще го продължим.

Чакаха ни хората с надежда да ги опазим от беди, да им помагаме.

Чакаха ни злите сили за поредна битка с надежда, че ще отстъпим назад и ще се спънем. Че ще сбъркаме да наказваме свободата си, вместо злото.

Чакахме нов живот и се надявахме доброто, ако и да не е повече, да надделява.

Чакахме вести от милия ни Баган и от битките между Димна и Гореслав.

Чакаше Ордан да го освободим от тайното проклятие. Дали щеше братовчеда Козьо да прегърне рожбата си?

Чакахме синове и дъщери.

Чакаше ни Крайсвят да ни погълне и смие-стрие...

Надявахме се.

Търсен, както се друсаше на кончето си, каза:

— Тате, слушам те за нашето място да разказваш, как там имало толкова боровинки, плодове, гъби, мед, зайци, птици, дивеч, цветя и какво ли не още — питам се и се чудя как ще ходим там! То няма де да се стъпи! Сигурно пък на кон съвсем няма да дават да се препуска!

Всички се засмяхме, а аз му викам:

— Търсене, изтърсак изтърсен, кога и ти порасна, кога взе шеги да се шегуваш!

Бих бил истински щастлив, да не мислех за войната на Димна, за Баган и за Сердан, за прокълнатия Ордан... Децата ме радваха, обичах ги и получавах от тях обич, каквато не съм предполагал, че има. Усещах се длъжен на всички и сигурно цял живот това щях да усещам.

След ден наближихме устието на реката, скрито от ниски хълмове и пясъчни дюни. Нетърпеливо се изкачихме по тях и викна Меда:

— Ето ги! Ето го кораба! — цялата светнала и засмяна до уши! Че като затанцува вътре в каруцата както тя си знаеше! Сердан беше слязъл на брега, очакваше ни.

Щом достигнахме, Сердан скочи към нас. Вече по обичая, Тревна приближи към него и го мило пита-разпитва:

— Дали не си гладен по това време, Серданчо? — чакахме неизменния отговор, че привично да се засмеем. Но Сердан ни изненада:

— Не, Тревно, не съм гладен...

— Бре, какво му е станало! — почуди се Меда.

— Станало е, татко Перо, мамо Ветро, че искам да взема медена Меда! Ето, Медо, какво се е случило! Не съм гладен, ами съм жаден за нея! През цялата буря за Меда мислех, нея виждах и тя ни спаси нас, бедните моряци, с любов и молитва! Много тежко беше, добре че слязохте! Ти ни беше звездата, Медо!

Как върви светът! Как всичко се променя, как ние вместо умни ставаме страхливи, вместо слаби — ведри, вместо силни — влюбени! Как важните събития за другите ти показват движи ли се собствения ти живот или дреме на дъното като шаран в тинята!

Как всичко се стича в дълбока пропаст и като надникнеш, видиш, че човекът е същият и не е вече същият, променил се е, а ти си спал, твоят час е бил в друго време, на друго място!

Меда, какво да ви кажа, замръзнала стои на крачка пред него.

Жена ми Ветра му каза:

— Ти си, Сердане, добър и умятен момък, помагаш на всички нас много. Ръцете ти всичко могат! Знаем какъв си морски капитан. Видяхме колко изкусно управляваш, как за всичко те бива. А за наша Меда можеш ли да се грижиш? Хей, Сердане, много свобода и внимание ѝ трябва на тази наша момичка! Възхищение и любоване! Тя в тях плува, нашето медоносно цветенце! Любов ѝ трябва всеки миг!

— Мога да се грижа за нея! Аз заради тая нейна свобода я искам, че дишам спокойно с нея! Заспивам с образа ѝ! Като заиграе!

— Как ще можеш, като все ще си на другия край на света, Серданчо? — попита съвсем смислено Меда. Виж ти, знаела си тя какво иска, не била тя само танци и представления... — Ти ще си там, на някой остров, на далечината в далечното далечен, аз ще съм тук и ще се чудя-тръшкам жив ли си! Само ще знам, че както винаги, си гладен!

— Медо, това е писано на моряка! Такава е неговата орис, да е в морето, в бурите, из далечните пристанища. Сега, в тази буря, не бяхме ли заедно двамата, макар далеч един от друг?

— Не питай! Изплакала съм си очите, не съм спала цялото време! Като знам, че се мъчиш! Затова е тя поговорката, че морячетата са орисани накрая да отплуват направо в най-хубавите небесни светове!

Сердан с големите уши замълча тъжно, пристъпи от крак на крак.

— В тихи заливи, в сетна буря... — добави той тихо, то беше песен на ония времена.

— Ама — не те питах и аз — наистина ли не си гладен, ти, Сердане! — и така щастливо се засмя наша Меда, така се засмяхме

всички от сърце, а Сердан последен се усети какво се случва и дойде да ни прегръща мен и Ветра...

— Ама дай му, како, нещо да яде, той все гладен! — тъжно проплака Търсен.

И се засмяхме отново. Чувствах се щастлив.

Казах на двамата червени-смутени:

— На който и да е остров Сердан, винаги ще можеш да си с него. Подарих ти малка пръчица, помниш ли? На, за тази работа е! — Меда си събра очите на носа, затанцува безредно с крака и ръце, направи десет муцунки, хвърли се да ме целува — толкова се зарадва, че чак викна на Сердан:

— Сердане, хайде сега вече може да заминаваш нанякъде!

— Чакай, Медо, кротни се, да ти кажа и аз! Слушай ме, и моята любов, където и да е, ще ви настигне двамата и ще ви помогне!

— Благодаря ти, сестро-майко! Да бяхме останали на старото място, нямаше да познаем живота си, нямаше да имаме съдба, нямаше да имаме истински души! Колко ни е широко сега! С тебе, мамо, с тебе, татко Перо, научихме, че добър ли си тук, докато Мора те вземе, че и после чак, долу при Влас, всички те тачат: и растения, и животни, и хора, и чародеи, и богове.

Обичам ви, мамо и татко, вуйно Вишно и вуйчо Страшимире, вуйчо Радота и вуйно Друдо! Търсене, братче мое! От всичките се научихме на свобода! — просълзи се наша Меда, но то благодарни сълзи, а нашите — от щастие.

Викна морякът от върха на мачтата:

— Задават се хора откъм хълмовете! Войска е! Войската на Димна отстъпва насам!

— Ех, почти у дома си сме — ядно се въртна натам Радота. — Но...

— Баган! Там ми е детенцето! — проплака Ветра.

Качихме се най-високо на хълма, видях в далечината армията на Димна да отстъпва къде с ред, къде без ред към единия край на равнината, като оставяше гората зад себе си. Войската на Гореслав се раздели на две, едната последва Димна, другата част, повечето конница, препусна в посока към нас. Разбрах, преграждаха им пътя към водата. Оставахме и ние отсечени от Баган и Димна.

Равнината надолу почерня от войски... Конни, пеши, на колесници, на слонове, на камили! Стотни и хилядни безчет! Колко хора! Сигурен бях, че в двете войски имаше кръвни роднини, които щяха да се изправят един срещу друг... Нали на едни богове се кланяме всички... Как не сме измислили друг начин да се борим за власт! Сетих се за Радота с неговия ечемик... Дали не беше това изход? Не, не беше, защото накрая пак сееш смърт и отчаяние... Заради ечемик, заради осолена риба... А аз? Който исках с детското добро да побеждавам? Но пак в ръцете ми трябва да има меч и кривак...

Сега-засега, за през нощта, огньовете на враговете хвърляха искри съвсем близо един от друг... сигурно и приказка някоя си подхвърляха.

А я виж оттатък, на другата страна! Какво сияние там!

Та това бяха богове! Дали и баща ми не беше там, завършил далечната си война!

Чувах страшните чукове на Сварога.

Да, там имаше чертог на боговете ни! И те май за война се гласяха!

Ами ние? Радота дойде при мен същото да пита.

— Какво ще правим? На татко Перун почервени яйца да носим? Уж не сме на нечия страна — но сега са тук всички... Перо, то сега, на тази равнина, се е сбрал целият свят — сметка да си дири! А ние от света си не можем да се делим! — Радота се взря мрачно към равнината, където се появиха светлини от огньовете и борини. Лицето му стана сурово, както си го знаех аз от дете — съдбата му беше да ме пази и той никога не забравяше това.

— Това тук не е война за стени, опасващи богат град, Перо! Не е война за кой на кого бутнал капата! Това е война за света! Димна ни каза, че злото се мъчи да изпълзи отвсякъде! Да се изсули от всеки процеп! Ако се бием за нея — дори не за едно наше дете, Баган, ние трябва да се бием за всичките си деца, родени и неродени!

— Вуйчо! Пази всички! Не могат да преминат през тебе... Но не забравяй, че и боговете са тук! Ние никога няма да разберем кой с кого е от тях... Те имат свой живот, ние само се досещаме...

— Поне да говорим с тях... Да ида ли?

— Може те да ни потърсят.

В това време Ветра викна:

— Мамо Друдо, Вишно! Търсенчо го няма!

Хукнах при тях. Но и двете казаха — огънят не е пребъден, мълчан е. Светът ни е в мъгла...

Наистина, откъм стана на боговете се спусна ледена влажна мъгла. А какво е станало с Търсен!

— Не е отвлечен — каза Вишна. — Но не виждам къде е.

Това не можех нито да приема, нито да понеса.

— Радота! — викнах — призови твоите хора!

Радота изписа знак с кривака си и от тримата се показаха двама — Качо и Страхил. С тях още двамата братовчеди от моите места, овчарите Козьо и Тельо, малко улови те, но свестни и добри.

— Качо, къде е онзи непрокопсан Захор!

— Не му се сърди, той за пръв път се гордее, че сам е измислил какво да прави!

— Казвай!

— Не можеш да го видиш като рипне: то капата ти пада! — обясни опулено Козьо.

— Взел е и се е напънал и подул... — Тельо пък дообясни с лице като че ли говори на деца. — Той голям като твоя кон! Обаче скакалец!

— Мене лъжа, тебе — истина!

Радота за малко да убие и четиримата с кривака си, но те викнаха стреснато един през друг:

— Скакалец! Скакалец е измислил да стане, колкото тебе голям! И още пет щуреца големи има до него също!

— И братовчеда Търсен го язди! — Страхил и той не беше много стока, ама рода нали... — На това чудно дете как да не угодиш! Промъкват се те през войската на Гореслав към Димна! Невидими за прозрения!

Затова не ги вижда така Вишна!

— Той Търсен твоята сбруя и седло си е нагласил, хич се не бой, бате Перо, няма да му убива! Ако речеш — да му помагаме и да го спасяваме всякак!

— Ох, богове, тъкмо сега ли дойде ред и на моя Търсен да му пробият рогца!

— Ние, ако не го опазим — то кой? Нас и змей ни не плаши!

— Че те по наше село змейове на тумби на тумби! И аз ги мамя: „Змеи, змеи, змеи, яла чичовите!“.

— Вярно ли бе, бате? — в един глас извикаха Страхо и Качо с възхищение и пълно доверие.

— Че като е змей душа не носи ли? Мамя го аз, припълзи, току изпърли някое парче сланинка... И аз доволен, и за него нещичко... Все се облажи, че то неговото живот ли е — в жеги и пустош, напукват се те целите, мазничко им дай...

— Опак човек! На, тебе змейовете ти сговорчиви, а кравите ти — бодливи! — Най-сетне Радота прати Качо и останалите при Търсен и Захор-скакалеца тайно да го вардят, но преди това ги разпита:

— Какво намерихте? Какво разбрахте?

— Тези двамата, Козьо и Тельо, научили, че майката на Агна разбрала по приликата, като е видяла Ветра, внучката си, на извора до Змейково; че ти си й баща. И казала на боговете... Така са се разбъркали игралните камъчета.

Козьо и Тельо, както бяха навикнали по ридовете, виком, почнаха един през друг:

— Там бяхме ние, ние сме си от Змейково! Ние ли ще пропуснем, дето има нещо засукано-пресукано! Че ние сме от самото Змейково, не сме, да кажеш, от някоя махала из чукарите, дето още се бръснат с брадви!

— Така си е както казва! От род сме и твоя рода също, знаеш баба Люта ти, няма сега да се излагаме я!

— Остави ти баба Люта, че да е тука, да ни е нашарила задниците с коприва!

— Така си е, за баба Люта няма човек, няма змей, няма бог — кара тя наред! Мен, ако питат, нея най-отгоре бих сложил, я наоколо коприва — не за един, за пет свята наскубваш!

— Видяхме ние, видяхме, ама бяхме улови и не разбрахме!

— Ние и сега сме улови, ама да помним — помним!

— Ти си улав, а пък аз вече не съм улав, само съм умислен!

— Да бе, пускаш си ти мислите на купчинки както овца — барабонки! А наоколо — гола поляна, това си ти, Тельо, не ми се докачай!

— А кой видя на Агна майката, на нашата Ветра баба й?

— Ти, ама ме е срам да кажа къде я гледаше!

— А кой я подслуша?

— Подслуша я — без да искаш, да не кажеш, че нарочно си се присламчил? Ти се беше заяпал, да не казвам къде, та се хлъзна в калта, спорина се, плъосна се в краката й!

— Обаче я чух какво говори: „Тая е наша, види се, и се види и баща й кой е!“ Така говореше тя и са я чули боговете. Там се скупчили богомолци и странници... Дума по дума — чак до бога стига глума!

— Тя да се покаже също, че е знатна и тя...

— Той моят дядо и той беше знатен!

— А моят не беше ли!

— И да беше, от баба Люта на агънце-багънце кротко повече мязаше!

— Ти, Радота, сега кажи, за кой змей ни питаш? Че са много те! От змей до змей е колкото от гарга до орел! Змеят — той е дебела работа... Моят ми пърли сланинката, па ми топли гърбинката, твоят — свят загърли, па цял го пърли!

Леле, тия нямаха спиране! Добри чичковци, не им се сърдех, че ме бавеха. И — вара-тута — важни неща казваха. Сетих се да питам Козьо:

— Козьо, братовчеде, ти за твоя син Ордан вест ли, кост ли — дали имаш?

Козьо се сви надолу като попарен, затрепери, взе с ръце да си удря главата... Тельо го прихвана, замоли:

— Не го питай, Радота! На колене ти се моля! Не виждаш ли, той само като чуе, онемява и докрай губи разум, такава му е голяма мъката — ни жена, ни дете, ни коте има... Сам-самотува и гладен да гладува, и болен да боледува... Сега ти гледай какво се задава отгоре на всичко!

... Дожаля ми за горкия Козьо... И на — в това време объркано моят Търсен тайно тръгнал при батко си Баган и при Димна през горите и вражеската войска... С тежко сърце ги пратих при Търсен... А и за Ордан си мислех...

Ветра се приближи. Беше плакала, но каза:

— Няма да си бягаме от съдбата, мъжо.

Дойдоха и другите за малко. Решихме да изчакаме до сутринта.

Вишна затвори очи, улови, както си беше свикнала, ръката на Страшо и изрече като човек, който се вглежда и проследява с поглед:

— Ето, виждам я... Тя ще излезе от земята, ще удиви чак боговете!

— Какво виждаш, Вишно?

— Утре ще видим всички. Почивайте сега! Не бойте се за Търсен! Ще ни прослави това момченце! И се засмя весело...

ГЛАВА 2

ПЪРВИЯТ ДЕН — ПЕРО

Събудихме се в мъгла, все едно топнати в мляко. Кой къде е, не се знае. Мислехме с Радота и Страшо да се промъкнем при Димна, да си вземем Търсен... ако е стигнал до там... Ех!

Вишна ме повика:

— Бате Перо, ела да видиш!

Отидох към навеса, дето седеше с децата и по билото на хълмчето над него що да видя — наредени човешки рошави глави! От тях идеше тих шепот:

— Бате Перо, бате Перо, ние сме!

— Кой сте вие, бре?

— От нашата дъбрава сме си, дето такова...

— Вас, репи, зелки, тикви такива, са тръгнали да ви продават по тържищата, ама кой да ви купи, кой да ви ще, един зелен, друг — презрял! — ех, че се зарадвах!

Всички се захилихме и запрегръцахме в мъгливата тъмница. Ето това исках, ето това мечтах в гроба, на небето, на земята: моите хора — и да сме заедно!

Приятелите, братовчедите, побратимите от детството, с които сме крали ябълки, били сме се с дървени мечове. Тези, които ме научиха да ходя бос, да ловя риба, да меря с прашка, да слагам примки за зайци и да не се боя от глутниците вълци. Когато се учиш така, после, когато и да срещнеш на земята или на небето, вече си знаеш дали да другаруваш с него или да си насочите меч.

Сега бяхме заедно в друго изпитание, само мечовете не бяха дървени.

— Ама няма само гламавите Козьо и Тельо при тебе да се размотават! И ние! Вържени сме, Перо! Разбрахме, че се случва велика бран тук, на равнината край устието и до Крайсвят! Ето ни, взехме косери и коси, сърпове и ласа, прашки и тояги, ха сега да видим можем ли ти помогна!

— Можете, щом сами сте избрали да дойдете и сте ми приятели и братовчеди, побратими и съвладетели.

Ветра дойде при мене с копието си:

— Перко, толкова щастлив — откак намерихме децата си не съм те виждала!

Разставихме постове, нагласихме стража.

— Ходили сме до Града. Чухме за тебе, радвахме ти се, но се надявахме да се върнеш у дома. Какво ще правиш сега? Ние сме с тебе.

— Ето ме почти у дома, но едно дете ми се загуби, друго е на война... — не мога още, хем почти съм си с един крак вкъщи...

Мъглата се раздигаше, видя се, че войските не са губили време: бяха заели позиция. А откъм десния фланг на Димна и левия на Гореслав стояха боговете ни. Взирах се да видя Баган, но къде ти.

Гореслав беше успял да притисне Димна към хълмовете, войската ѝ не стоеше добре... Пешите войни почнаха да блъскат с копия и мечове по щитовете си. Звукът се процеждаше глухо във влагата заедно с дъждеца. Бавно тръгнаха войските една срещу друга. Тропаха по щитовете, настройваха се да се мразят, че по-лесно да се изстребват, когато заповядат да се счепкат.

— Ще ида аз при боговете, Перо. Ти се промъкни до Димна и Баган, да са ни живи и здрави... Тук Страшо и Ветра ще пазят, Вишна ще е с децата. Ако трябва — да нападат и да убиват. Такова време е. И Друда с примиряващия нож е с тях. Да приключва, ако дойде ред. Две чеда пазим, три още чакаме да се явят... Сега за това живеем. И за другите две, пък и Търсен да броим, макар че него петима го пазят, ако и щурци-скакалци... Нашите хора също, нищо че шантави малко все... Нека Вишна се качи горе на хълма да гледа. Нека моята Друда следи огъня — ако е пребъден...

— Мисля като тебе, вуйчо. Тайните ще се явят също самички. Тайната знае всичко, но сега си мисля, че ако я знам, нищо няма толкова да се промени. Моите хора са тук. Това ми стига.

— Не искаш ти да си княз, Перо, също както майка ти не ще да е богиня! Искаш да гониш зайци и язовци с другите, да носиш вярна стража долу на далечното оброчище. Там ловиш риба, знам.

— Вуйчо, вече съм свободен, почти у дома, може би татко и мама са наблизил също, ти си тук! Хората са тук! Нека с тях бъда — ако трябва — да влезем в битката! Но ти ще решиш! Ти си най-мъдър!

— Порасна с децата си, Перо! Спокойна е вече любовта ми! За боговете само ме е страх сега...

Великият Радота се обърна, яхна великия си кон Белур и препусна към стана на боговете. Остави ме сам за пръв път! Обичам те, Раджиха Руенита Радота!

— Всички тръгват нанякъде — застана Ветра до мен. — За пръв път се делим.

— Не, заедно сме, като Меда и Сердан през бурята...

— Перо, наистина ли да сме спокойни за Търсен!

— Черна паричка все е у ръчичка! Не се страхувай! И ония четиримата шашави разбойници са край него! Надявам се да го видя скоро при Димна и Баган.

— Ох, дано... — хванах я за ръка.

— Страшо, ти, братко, оставаш тук и затова съм спокоен! Знам, такъв бент като тебе никой речен въртоп не може да продъни!

Страшо се засмя, както държеше Вишна за ръка, прегърна и мен с другата. Тъй четиримата постояхме хванати и приличахме на таен знак за подпора, та Вишна нарече:

— Така и небето да подпрем, да го удържим!

— Татко! Ами ние? — скокнаха пред мен Тревна и Меда.

— Ей, гледайте сега и вие да изчезнете нанякъде!

— Няма, тате — аз тук ще вардя Серданчо, а Тревна — Орданчо! С вуйна Друда ще го разпроклетисаме, нали, Тревно!

Красавицата само тъжно се усмихна и ме прегърна. И Меда се притисна. Както винаги, миришеха на хляб, тъкмо изваден от пещта и на цветя. Стана ми хубаво. Гордеех се с децата си, надявах се онова в утробата на Ветра да е като тях... Повървахме така прегърнати през рамене малко, искаше ми се всички да видят какви дъщери имам. Така прегърнати, приличахме тримата на един от магическите знаци.

Викнах моите хора, тупнах кривака о земята и се превърнахме заедно с конете на глутница вълци. Полетяхме по стръмнината на хълма, да избегнем колкото можем войската на Гореслав. Няколко пъти трябваше да завия по вълчи, за да предупредя моите хора. Спечелихме по някоя и друга стрела, но никой не пострада. Толкова беше. Кому до нас, честните вълци сега, като напред имаше битки, слава, смърт и плячка!

Разредиха се дърветата, ето, затичахме покрай десния край на войнството на Гореслав... Как леко се тича, когато си вълк! Нататък мярнах дори царската шатра — както всеки може да се сети — цялата в бисер, злато и отрязани вражески глави... Не виждах ясно, но изтръпнах... Промъкнах се колкото можеше по-близо... Нямаше го там... Един тъкмо надяваше с размах нова глава на кол, чухме мокър жвакащ звук, главата унесено загледа през нас с мъртви криви очи.

Не, пак не беше той... Исках да се втурна да прегриза гърлото на Гореслав по вълчи, но не бива, не бива, не бива...

И хайде нататък, летеше глутницата ни, ето вече първите постове долу, под нас, на другата войска, зъзнат в овчите кожухчета, взират се нататък...

Хайде още по-близо. Къде е на Димна шатрата? Багане, къде си? Търсене, тук ли си?

ГЛАВА 3

ПЪРВИЯТ ДЕН — РАДОТА

Тук първо срещаш сенките на старите богове... После, минеш ли покрай тяхното трепкащо мълчание, стигаш до другите, нашите, свойските богове. Ето го татко Перун с чорлавата къдрава глава. Гледа тежко, мътно, да убива ли е готов? Да наказва ли? Или все едно? Нататък Влас, с кривата усмивка, замислен и той. Защо държи пъдпъдъчи яйца в ръцете си — и небесата не знаят сигурно. И другите са там... До Влас е Мокра. Здравно държи човешките и божи съдбини и всички го знаят. Струва ми се щастлива. Има си го до себе си, пък, личи си, Влас се гордее с нея. Разбира се, и да го разкъсаш, няма да си признае... Даждбог е тук... Нататък кове Сварога...

Войската им от дългокоси стегнати влъхви и вълшебници. Стоят неподвижни, взират се надалеч, не се извързват към мен, замислени за неведоми нам съдби. Мълчаливи, неумолими, думите и заклинанията им стигат до последните предели на словото. И нататък вече и те като змейовете и таласъмните опират до мълчанието. Може би там, на предела, някой ден ще се срещнат за истинската си битка със злите сенки... Бих искал и аз да участвам в нея, ако ме назоват достоен...

Застанах пред Перун. Той ме погледна мрачно.

— Дето не те садят, там поникваш!

— Не може ли да видя теб и така Дуда?

— Може да избереш какво искаш по-точно!

— Не съм те лъгал никога, Перуне!

— Та инак отдавна да съм те изгорил със светкавици... Стой настрана! Дето само ти си ходил, оттам и всичкото зло дойде и иде! Ти ли го преведе през бързеите отсам?

— Не. Аз съм верен и свободен! Никой враг не съм повикал и никой не ме е последвал!

Тези думи ли са ми награда, дето се грижа за сина ти?

— Тези — каза мрачно Перун и в ръцете му почнаха да припламват светкавици. — Чакай настрана, не се ври в ръцете ми, че ме сърбят!

— Сестро и ти ли така казваш? — Додона ме изгледа продължително, просълзи се, отвърна се.

Разбрах. Не трябвах.

Обърнах се, тръгнах си. Не ме искаха, пречех им, идвах им в повече, бях им неприятен. Боговете си имаха план без мен. С какво им пречех — не знам! Бил съм тук, отвъд Крайсвят, бил съм с Агна, може аз да съм довял в нашия свят злото като краста. Но знам, че не съм. То се е приплъзнало по друг начин. Козьо и Тельо криво-ляво това разказваха... Може би това знаеха боговете, може би това предполагаха... Когато съм наоколо, хората не обичат да лъжат. Не знам за боговете... Мислех и за Ордан... Дали и него тук не са отвлекли, пък после пуснали да сее семената на злото? С това ли беше проклетисван? Щях да разбера — в битката, освен победа се явява и истината, всичко разбираш, изведнъж, чак ти гърми в ушите.

Повъртях се, пък смигнах на Даждбог.

Друго, ако не, заради сватовството ме превърна в грамаден орел, плеснах с крила, литнах право нагоре, в сините небеса, плувнах волно напред, дигнах се още, чак до чертозите на небесните хора, че да се насладя на летежа.

Ей, хора, дали сме някога знаели да летим, дали не сме се сетили да го искаме, дали сме можели, пък са ни забранили... Не знам. Летял ли си — разбрал си, че затова някога сме били създадени, в това ни е смисълът... Но на малцина е дадено. Казваме всичко с мечове, магии, музика, слова, молитви, жертви, приношения — а ти само литни, макар за малко, за да разбереш, че полетът ти изразява наведнъж всичко, сърцето ти се успокоява, животът ти се плъзва по посоката си и всички, които обичаш, са до тебе.

Ето равнината долу като на длан. Виждах и надалеч, оттатък устието по реката, чак до родното езеро, но гората скриваше скъпите родни долини, сънуваните местности... Долу под мен двете войски бавно се приближаваха една към друга. Дочувах приглушено тътена от ударите по щитовете, подигравателните крясъци и обиди, разменяни от войниците. Тук-там се биеха вече, старшите командири насъскваха останалите и даваха пример, като се нахвърляха върху близки противници. Така лъвовете нападат отделилото се животно. Обикновената бъркотия в началото на боя, докато войските се приближават една към друга, но още само се отъркват и престъргват.

Това е моментът, когато хората, които не се мразят — се смразяват и са готови да се трябва. Колкото и да прегракват десетници и стотници, редът съвсем накрая никога не може да се спаси. Тук и там с тъжен изненадан вик вече умира някой. Хем с амулет скъп бил, хем само началото е и той за по-нататък мислел какво ще бъде, но на, тъкмо сега го корми ухилената Мора. Ето нататък и конниците почнаха да препускат една срещу друга с подигравателни крясъци и насочени напред копия и пики. Едните си подхвърляха някакво отсечено ухо с хилене и кривене... Противниците не могат да се уважават, задевките и писъците приглушават страха от смъртта. „Ей, шуре, я кривни насам, това шкембе откога съм си заплюл да го пробия...“ Така си подмятат роднини и братя от двете страни. Пък съм си мислил колко ли са се избили, без да знаят, че са от една кръв. И аз съм го изпитвал, да видиш ти... Но след като наминах през нашите богове, сега цялата тази олелия и бъркотия ми се струваше жалка и безсмислена. Светът ни издребняваше.

Колкото повече се вдигаше мъглата, толкова по-ясно се виждаха двете извити като дъги войски, които полека се счепкваха една с друга.

Носех се над тях, прилични на два червея, преплетени от омраза или от любов; с острото орлово око забелязвах на много места безгрижните ухилени лица на плътениците. За тях това беше гуляй и навярно им беше все едно дали прегризват вратове на „нашите“ или на „ония“. Кръвта е с еднакъв вкус, знаят го това.

И вече беше непреодолимо. Неудържимо. Натрупаната ярост и жажда накрая никакви команди не можеха нито да спрат, нито да подкладат. Устните пресъхват, крясъкът е продран, двата червея се сплетоха-преплетоха. Започваше истинската битка. Новобранците се юрваха напред с разтреперани устни, старите поизоставаха малко, защото знаеха, че им трябва място да се развъртят и да огледат врага. Може да е такъв, дето по иде да го пропуснеш още назад и там вече твоите хора да го нагънат, но запазят жив. Знатните плащат откупи по-нататък. Два-три зъба може да ти изкъртят, но жив оставаши, да видиш ти, златото и тук добре воюва... Майсторлък се иска доста, разбира се.

Но се биеха, общите победни и предсмъртни крясъци се сливаха в едно и се чуваха като цвърчене и чуруликане, да видиш ти. Колко ли? — нищо не стига до небесата не приглушено, озверяло и отчаяно. Пристига като далечен ромон от битката и дали не се лъжат боговете

ни, че това е нещо спокойно и хубаво? Само Перун е бил на истинска война. Другите са били назад в тила, по-нужни там, като Сварога с чуковете и наковалните си... Дълго време се млатиха без надмощие, докато накрая една хилядна на Гореслав се вряза в строя на Димна кажи го откъм тила. Като трепне един, трепват всички: строят се люшна назад, а назад бяха хълмовете и храсталаците, спъваш се, дереш се из трънаците, идва ти на ум: „Край! Край!“. Става ти страшно, ставаш слаб. И ей ти Мора се хили пред тебе, от три човешки боя усещаш вонята ѝ на гноясала рана, крачи патраво към теб...

Радостни дни и часове са това за Мора Смъртовита.

Погледнато отгоре, ясно виждах как Гореслав притиска лошо Димна към хълмовете, стеснява и обездвижва войските ѝ, но те пък се сражаваха смело и ловко и не се предаваха, не можеше да ги огънат до край. Защо така? Ами така. Просто се случва. Правдата може и да беше на страната на Димна, но тя губеше. Трудно беше да ги победят, но и това щеше да стане в края на деня...

ГЛАВА 4

ПЪРВИЯТ ДЕН — ПЕРО

Да знаете, харесваше ми да тичам и вия като вълк. Чувствах се свободен, огласях радостта си, че съм с приятели и близки роднини. Кукуряк, лютиче, мак! И на тях им беше хубаво! Промъквахме се нататък с надежда да мернем Димна и още повече — Баган, но кой знай къде ги бяха скрили, добре ги пазеха.

И изведнъж ги видях и двамата. Ей ги — на два-три човешки боя! Като баща изпитах радост, остра като стрела, като влюбване, като ужилване!

Двамата вървяха право към мен, скрит в храстите — красиви като богове, със затворени спокойни лица, с праметнати през лъвски кожи лъкове, с островърхи хермелинови капи. На раменете им ловни соколи.

Моят Баган, моя гордост и радост, такъв гъвкав беше станал, овладяно властен, беше станал той — царствен! А около него като пролетния мирис на теменужки и момини сълзи се носеше пеперудената любов на нежната Димна, иначе толкова целеустремена и метална! Всъщност и тя се стремеше с все сили към някакъв свой тих залив, както ние към дъбравата си... Тя нарядко се обръщаше към него, но го поглеждаше с такава любов, че само дето не го разтапяше в нея! А той! Той също я поглеждаше, но със свенлива гордост. Богове! Радваше й се той сдържано, обръщаше радостта си от нея навътре в себе си, както му беше привичка. Още като дете е виждал той странната си съдба и е раснал тъй, че да я заслужи, да е достоен за нея. Затова някога обичаше да се вглежда надълбоко в себе си... Любовта на Димна, като се обърнеше и го погледнеше, ги очертаваше сякаш с искри от търкулната разжарена цепеница... Двама разискрени, така видях този мой син и цар и тази моя снаха и царица.

Пуснах зелен заек със сини уши, Баган се сепна, соколите се накокошиниха и заклатиха на раменете им с полуотворени крила, но той веднага се сети кой се шегува с него, надяна им калпачетата. Как

се зарадва! Прегърна ме силно, усетих жилавата му хватка, Димна ми се усмихна щастливо.

— Какво става?

— Искяхме да огледаме от хълма малко, но ти от там идеш... Ще ни кажеш ли какво си видял досега?

— Ще ви кажа. На зле ви отива работата, Димно! Насмнат ви към хълмовете и тесните валози, да ви смачкат там...

— Да, тате, виждаме. Но нали знаеш, у сгъната пружина — скрита сила за двамина!

— Хората си да пазите!

— Знам, тате. А ние тука помощници имаме...

В този момент посред бял ден чух „Чух-уу, чухуу!“ — от где тук чухали? Баган се засмя, от клоните като топки безшумно паднаха чухали, търкулнаха се към нас, скокнаха пъргаво на крака Друда, Ветра, Меда, Тревна и Сердан...

— Не ни се карай, Перо! — приближи ме Ветра. — Хем ни беше мъчно за вас, хем да помогнем тук, много хора могат да умрат...

— Ами Вишна и Страшо къде ги зарязахте?

Всички се засмяха.

— Ти на вълк си се направил, ама да душиш си забравил!

Двата сокола на раменете на Баган и Димна се размърдаха и хем закачулени да не беснеят, запляскаха с крила... Баган ги смъкна:

— Ето ти, тате, вуйчо Страшо, ето ти вуйна Вишна!

Ех, наизскачаха моите побратими-вълци, братовчедите ми единаци, прегърнахме се всички мои хора и — пак бяхме всички заедно...

— Само Радота го няма, ама тук долу, ей го там е, нависоко, орел... вижда ни сега...

Орелът сви крила, падна надолу като камък. Чак на педя от земята стана пак на човек, Радота и на кон, Белур...

— Събрахме се пак, както сме били, Търсенчо ни го няма само, ама сега дори още повече сме станали — с тези, дето са ми дошли и с тези, дето ще дойдат скоро — много сме...

Аз имах на ум децата, които чакахме да се родят и моите хора, но се сетих и друго.

— Вуйчо Раджиха Руенита Радота, най-мъдър тук, най-велик сред чародеите, най-бляскав сред войните, най-добър сред човеците —

ти кажи сега, че искам да сторя нещо.

Ето за това да измъдриш: като казахме и на Гореслав, и на Димна, че страна няма да вземаме, в битки няма да влизаме, не знаехме, че тази тяхна свада минава през нашите съдби, през съдбата на света... Ето я Димна сега, ето го Баган до нея. Ето ги двете войски, ето ги боговете оттатък... Тук и там посред хората просветват-припламват очите на жабалаци и таласъми, плътеници и нави, кой ли не! Оттатък, както си видял, божи влъхви са стегнати да воюват... Целият свят се е събрал на това място и всеки иска нещо свое от другите. Не можем ние сега да останем отвъд, колкото и да ни се иска за два-три дена преход пеша и с кораба на Сердан да се приберем у нас — из нашите гори да почиваме, из тучни тревы да полегнем, на бял камък да подпрем глава, чиста вода изворова да си пийнем, коне да разседлаем за волна паша, оръжията си да прогоним и приберем на скришно, щурците си да послушаме, че и да поплачем за всичко и всички... Но ти кажи, вуйчо мой велики, дали е прилично сега да търсим поляни и дебели сенки... Ако друг път най-млада и нова Вишна е започвала, в такъв ден ти говориш, другите мълчим...

И за пръв път видях великият кон на Радота, Белур, да се изправя на задни крака и да цвили гръмко! Че и Радота стреснато се задържа в седлото!

— Виждате, мои свидни, конят и аз отдавна сме едно и ето днес отговаря той, все едно съм аз! Прав си, Перо, да питаш и ние двамата, Белур и аз, вуйчо ти Радота, ти отговаряме: да, досега стояхме отвъд, но сега вече трябва да влезем в света, да го изпитаме и да се бием за него. От свят се не бяга! Който избяга от света сега, то го предава и вън от него остава.

И Белур се пак изправи на задни крака...

— Тогава, вуйчо; тогава, вуйно; побратиме, снахо, жено, деца; ето какво съм намислил, щом и ние ще влизаме в схватка...

Почнах да звъня като комар нахален и наоколо нападаха шарени сенки. Не спирах, докато не се препълни до кръгозор с червените, черните, жълтите небесни хора... Чакаха те доста време да ги призова, е, сега щяха да се поразкършат.

— Ето я моята армия! За нея на Гореслав казах, той ми се подигра. Сами дори — трудно е да ни победят, а с тези верни побратими, петимни да се поразтъпчат из нашия свят — кой да ни

излезе насреща! Пък и посестрими не малко са надошли! Да се опознаете любезно! — мина смях, тих ветреца из мъжете — и из земните, и из небесните... — Кой кому е длъжник я разберем, я не, знае се и от приказката, дето веднъж хората и боговете рекли да видят кой за какво кому е длъжен... Накрая, след много време, уж всички за всичко се разбрали, но пак за една капчица майчино мляко, останала по бузката на рожбицата й, не се разбрало дължи ли я някой и кой кому... И ясното уж, и то до край, чак до майчиното мляко, не се разбира винаги. Когато войските воюват, и те търсят длъжници, лошото е, че се бием, без да можем да опрощаваме дългове... внимавайте и когато трябва — въздавайте!

И още нещо има. Наша Мокра — като бях на небето — богиня-варна посестрима ми стана, ме помоли нещо. Ето сега ще изпълня молбата й. Тук има ли девойка Найда? Найда-Смарайда? Помоли ме тя, като слеза долу на нашата земя, да се грижа за някоя си Найда.

Едно жълто момиче напето се отдели от небесните хора.

— Ти коя си, момичке небесна, красива и сваятна?

Момичето се засмя и отвърна:

— Ей на, аз съм Найда! А къде е тук Търсенчо-Ненамеренчо? Търсенчо го искам, че добричък и самичък... Все си го гледам отгоре, от небесата, все му се радвам на добрината, накрая му взех тайно от леля съдбата...

Ха!

— Ама няма го сега, той се е нейде тук залутал, да дири брат си Баган и снаха си Димна... Търсим го и ние...

— Ти си чичо Перо, знам аз, като беше на небето, се криех у леля Мокра да те зяпам... — и тя се изкиска, но точно в това време се чу свирня на щуреца, ама силна!

— Щом ти е Мокра леля, дето знае всичко за всяка съдба, то ти, нейна племеннице, си малка съдба... Щом си Найда, Найда Смарайда, то ще го намериш наш Търсен, момичке, съдбата му като борина ще носиш пред него...

И що да видя, хора, син ми Търсен, яхнал скакалец, колкото конче, а след него пет щуреца — не по-малки: свита! — го следват отзад... Още по-назад бдят Качо, Страхил: шегобийците, Тельо и Козьо: добродушни, верни и улави... Това хем ме зарадва, хем ми бодна сърцето, хем толкова смешно беше, че се засмях с цяло гърло и

се хвърлих да си прегръщам свидното дете просълзен! Ето това е Търсен цял-целеничък — хем те трогне до сълзи, хем ти е смешно като от гъдел!

А Търсен, важен, запасан с къс меч, дето едно време, като го вдигнеше, тежестта му го повличаше напред, почти не ме забелязва, но се обръща към Димна:

— Како Димно, снахо; бате Багане, братко, да знаете, че голяма беда ви преследва, но аз ще ви помогна и спася!

Търсен беше толкова сериозен, че никой не се сети да се изкиска. Тогава се обърна той към мен и каза почтително:

— Чух сега, че искаш и ние, нашата рода, да се впуснем в битката. Аз искам да участвам също, тате и да помогна колкото мога! — извади и насочи меча си.

— А аз, Найда-Смарайда, може ли да ти помагам, Търсене? — смело се изстъпи напред онази момичка. То какво да й вардя аз на нея, както ме Мокра молеше? Че тя сама си опичаше всичката работа!

— Може, Найдо — аз търся, ти — намираш, двамата заедно можем подвижи големи да извършим! От небесата чак щом си дошла при мене, със съдбата ми във вързопче, то е това на хубаво! Ти пък яхвай щуреца! И ми пази съдбата! — Търсен и Найда — такава хубост насила не можеш я измисли!

Ветра се приближи до Търсен, яхнал скакалеца, сложи ръка на коляното му и каза:

— Сине-брате, досега не съм се гордяла с тебе като с воин, гордяла съм се с твоето сърце необикновено, но днес се гордея с тебе по нов начин! Макар че ми е и смешно, детенце мое любимо! — И тъй прихна Ветра, докато прегръщаше любимия Търсен и напетата Найда-Смарайда, че и цялата ни дружина се зарази и засмя до небето.

Човешката свита на Търсен се изстъпи и тя важно: държаха всичките грамадни наръчи листа от меча стъпка.

— Батко Перо, виж как се прикриваме тайно, готови да изненадаме всеки враг и да се жертваме за Търсен до крак!

— Без да ни видят и усетят! Защото ние хитри и престорени!

— Престорени на мечи стъпки, а главите — на цветни пъпки! — викна един братовчед и се засмяхме всички.

Козьо допълни за всички:

— Смейте се вие, ама ето ти Търсен, бате, цял-целеничък опазен, за змейовете запазен! — Почнаха пак да се смеят наоколо, но Качо и Страхо го изтикаха и обясниха:

— Запазен да трепе врага ни омразен!

После се огледа Козьо и вика на Тельо:

— От тези невесты тук дали пък не може по някоя за нас да се намери? Дето няма много-много да ни придирят? Ти с това лице, дете е като прекарвано през бързей — смела мома ти трябва!

— Дали ще се прелъже някоя? Ама не са ли те много черни бре, Козьо! Че тя нощем ще трябва да пляска с ръце и да свирка, че да я намера къде е!

— Не бой се, тя през деня може и да те срита, ама през нощта ще свирка и без някой да я пита! Аз черна искам, ако щеш ти вземи червена!

— Не, и аз черна искам, щом ми е черна съдбата, то си отива да ми е черна и жената!

Всички се кискаха, но после старите войни изведнъж, без да са се наговорили, се обърнаха към наш Търсен, взеха стойка с меч пред гърди, отдадоха му най-сериозно чест, почит и подчинение... Всички усещаха чудното в това почти дете, остави ти смехориите. Щом родите деца, ще разберете аз какво съм изпитвал тогава!

Пък в тоя миг като скокна нагоре на Търсен скакалеца, хайде пак всички прихнахме, земни и небесни хора, чародеи и съседи, превърнати кои на животни, кои на насекоми, кои на птици... Олекна ми на сърцето: сега всички, които обичах, бяха близо до мен. Можех да изпълня дълга си да ги пазя и защитавам. Идеше битка.

— А кой ще язди другите щурци? — попита Друда.

— Ще видите всички! — наум си рекох, че тия щурци са петте щуреца от нашето оброчище... Но си премълчах.

— Да вървим, тогава, хора! Нека проверим къде е правдата. Може би ние я носим в торбичките на рамо...

ГЛАВА 5

ВТОРИ ДЕН — ПЕРО

Развидели се, мъглата се вдигна, слънце щеше да свети — чуден ден за битка... Строи всички — небесните цветове, родните вълчета, близката рода — грабливи птици, и хайде напред, да отчекнем от войската на Димна войската на Гореслав... Пък щяхме после да видим какво да правим, как с боговете да се разбираме или тупаме... Бях щастлив, че сме заедно, бях радостен, че децата ми са до мене и се гордеех, че всички си знаят мястото и работата.

Потеглихме към двете войски. Преодолявахме стръмен хълм, тъкмо бяхме на плоската му глава, опитвахме да разберем какво се случва. Битката се беше разделила на много отделни схватки и кой кого пердашеше, трудно можеше да се разбере. Но войската на Димна все така беше притисната към хълмовете, не можеше да се обърне с лице към врага си, да напада и настъпва. Надалеч нататък станът на боговете сякаш спеше... Никакво движение там. Божя работа...

Намислихме с Радота къде да се врежем и помогнем, може да беше бойно юнашко щастие, че за слава се намерихме тъкмо с най-верните части на Гореслав, които пазеха самия него и свещеното му тяло...

Бихме се, клахме се, получих рани и удари, от които се разтърсих целият, дори нечий удар с боздуган в гърба ме свали на коляно. Радота отклони вниманието от мен, пак скокнах и се сбих с грозен храненик на Гореслав, когото познавах: събираше такси и мита по пазарите. Беше толкова лаком, че открадваше всичко. Ако в двореца броях какво им носи, то излязло би, че пазарищата и тържищата на града са пустиня! Но те всички живееха там по същия начин: така трябва! Е, плати си този за всичко надвзето, дори две-три вдовишки сълзи щеше да изтрие: порнах го — цепнах го, тук и там, където трябва; тласнах го назад при моите хора, да плаща откуп, всичко да си даде, че да остане жив.

Един ме постресна с напора си, стори ми се, че ще ме прати на Мора, но можах да го пронижа. И аз си имам лъжливо движение,

подобно на Страшовото. Чувах дълго, млатейки нататък, ругатните и клетвите му.

Колкото успях, видях и другите. За Радота и Страшо хем всичко знаех, но друго е да ги видиш в истинска битка! Радота правеше сякаш бразда, врязан във вражата тълпа, Белур помиташе врага като вълна. Страшо стоеше почти на едно място, скоро около него опустя, защото всички разбраха, че не можеш да се приближиш до него, без да те убие с един удар... Вместо да тичат към него, те от него бягаха! И хукна да ги гони Страшо! Търчаха като попарени-изоглавени, на кой да му е изпила чавка ума, та да приеме насочения му меч.

А, виж, около моята Ветра тълпа се беше сбрала, но аз за нея не се страхувах... Виждаше им се лесна плячка тази хубавица, и да я убият искаха, и да я пленят за откуп, и за робиня... Но моята Ветра ги косеше с копие и с къс нож. Беше дала на Друда свирепия лък, който Сварога беше направил за нея... И Друда често-често трябваше да вади примиряващия нож от Влас.

Моите деца... Кога се беше дори Тревна научила да скача навън и вътре в света — на друго място! Стреляше една след друга стрели. Устните ѝ стиснати, както правеше някога, преди да заплаче. Но не плачеше. Изстребваше най-противните таласъми и караконджовци, смесени във войската на Гореслав. Меда се плезеше, разбира се, вбесяваше злите сили с подигравки за грозотата им и докато ги имитираше, мятеше с прашка не по-лошо от Вишна. Сердан майсторски въртеше канджа със заострен край, катурваше врага на земята, овардалваше го в прахоляка и го каралопваше в един дол наоколо. Търсен и Найда, с насочен меч се хвърляха в най-голямата гмеж и се биеха там яростно и успешно, сякаш цял живот това бяха правили заедно! Децата ми се биеха сериозно и тъжно.

Чудно беше да се гледа как изведнъж скокваха нагоре със скакалеца и щурците, кацваха нататък, избягвайки опасността. Потъваха в отвъдното за миг, появяваха се, където не ги чакаха, косяха пак с мечовете...

Тези грамадни насекоми плашеха всички.

Загубих двама от моите хора, братовчеди, със стрели ги пронизаха лошо... Козьо и Тельо, ако те и улови малко, но много хора от битката извлякоха, рани измиха, с вода поиха... Без хвалби не минаваха:

— Те ме пратиха отзад малко да поизстина, понеже отпред ги косях както коса трева! То за другите не оставаше!

— Аз ги млатех с тъпото на бравата — щом ги цапнех, то им излизаха цицини, ще кажеш — втора глава!

Тъй помогнахме. То малко се иска, за да се обърне битката. Тя е все на везни... Димна и Баган вече можаха да поведат хората си да нападнат така, че да пробият в простора на равнината, да се престроят, да се сражават от по-изгодно място, че и да настъпват.

Скоро видях Баган и Димна в боя.

Да, беше пораснал Баган. Ако се гледаха като влюбени, приличаха на две невинни деца, но тук, в боя, двамата, рамо до рамо, на пръв поглед изглеждаха обезумели... Бяха тези мои деца обзети от неистово желание да победят и да възтържествува тяхната правда... Оръжията, силата не можеха да спрат напора на яростта им. Димна видимо беше заразила Баган с правдата си и двамата се вдъхновяваха от нея. Истината ги тласкаше напред, носеха се срещу врага, той се разбягваше в ужас и страх. Навярно им изглеждаше, че ще трябва да се бият с връхлитаща вълна. Баган и Димна просто напредваха и сякаш само с присъствието си и с волята си подчиняваха хода на битката. Дали губеха или, както сега, напредваха и изтласкваха, те двамата бяха свършени и спят като ловуващи леопарди. Красиви са моите деца, макар че го осъзнавах в миг на яростна злоба и порив за унищожение! Е, не ми стига, че ние сме за правото, вярното, необходимото. После щях да чуя и да мисля.

Имаше миг, когато ние, всичките от нашата дъбрава, бяхме заедно и напредвахме през смъртта към ужаса на победата, когато унищоженото зло за втори път те дебне да се поотпуснеш, че да те залее с натрупано разочарование, отчаяние, всички питання без отговор, които си имал. Аз си мисля, че такива питання някога са засмукали от мъката самите ни богове, а после вече са им дали живот, като са ги дарили с доброта, милосърдие и памет.

Цветето ми, перуниката, прякорът ми, Перо Перуниката, някак изразява всичко това и ще дойде ден, когато ще разпитам Влас за себе си и тези мои мисли. А може пък Сварога да ми изкове в небесната си ковачница ново сечиво — да пронизвам мъката в сърцето и да се отпускам в радостта от лова, земеделието, овчарлъка, бащинството, градежа на къщи, кули и кораби. Добре че се уверихме в правотата на

Димна, инак унищожението, което предизвиквахме, щеше да ни залее... Правдата е вожд, по-велик и от Радота.

Но ето ти го сам Гореслав насреща, в златни доспехи, наярен и безпощаден, тича със седем великана към мен да ме смачка и скълца с меча си! Затичах се и аз, сбихме се люто, но отзад изкрещя Димна да ѝ го оставя.

Пристъпи Димна като горда тигрица, която защитава малките си. Мечовете им кънтяха, звъняха, стържеха. Напредваше Димна и притискаше Гореслав, а той, с презиращо лице се отбраняваше и внезапно нападнаше с малки подли движения и промушващи удари. Не беше останал само красив свирец и пастир той, не, беше се учил да предизвиква с омраза, презрение, подлост. Така си беше зачертавал миналото, което Димна цял живот му беше припомняла.

Беше ѝ трудно на Димна, но успя тя да изтощи Гореслав, падна той на едно коляно, свирна на пазителите си. Веднага дотърчаха! Баган ги спря всичките! Би се наведнъж със седем души, бях готов да се втурна също, но се оказа, че няма нужда. Докато Димна притискаше Гореслав към дънера на грамаден дъб зад него, то Баган изкла тези груби диваци, които изпитваха удоволствие от убиването и мъченията, прати ги да разговарят с жертвите им.

Гореслав, останал сам, паднал на коляно, потръпна и без да моли за прошка-милост, се разбра, че прегазва гордост и царственост и стиска в шепа живота си да го пренесе на другия, хлъзгавия бряг.

ГЛАВА 6

БИТКАТА — ДЕН ВТОРИ. ПЕРО

ЗМЕЙ ОТ ДЪЛБИНИТЕ, ЗМЕЙ ОТ НЕДРАТА

Провиждахме надмощие и победа вече... Тогава чухме странен шум. Озъртахме се, без да можем да разберем от какво е. Мен ми се чуваше, че пращят откършвани клони. Идеше прашенето откъм равнината, където още се биеха войските, но по-близо до нас. Засили се този шум, започнахме да чуваме грохот от търкалящи се камъни, накрая Вишна ни посочи далечния край на равнината:

— Гледайте там!

Взряхме се, видяхме как цял хълм се повдига, рукват сипеи, корени на дървета се сцепват, чупят се, дърветата падат, камъни помръдват и се блъскат...

Какво беше пък това? Скоро разбрахме...

Там бавно си проправяше път и пробиваше изпод земята главата на едноглав змей. Огромна змия, на дебелина три-четири човешки боя, се изтегляше от пръстта, по тялото ѝ налепени: пръст, корени, листа, но бляскаха жълто-червените люспи и тя сякаш нямаше край...

Дали имаше триста или четиристотин човешки боя?

Змията пореше земята пред себе си като лодка и се носеше към нас.

Полека долу битката замря... Ние се вцепенихме също. Всички гледахме безпомощно това огромно нелепо чудовище, което вдигна на възбог свирепата си съскаща глава и се плъзна напред с къдрави змийски движения. Заораваше в земята, поваляше дървета, мачкаше хора и обози, пълзеше по фронта на двете войскове линии. Конници и пешаци се втурнаха кой накъдето види. Враг и свой се смесиха, но сега не да се бият, а да се спасяват както могат.

Не беше никой виждал такова чудовище, а навярно и притихналите богове отгът не знаеха, че може да има такова. То беше истинска сумрачна рожба на влажните и огнени земни недра.

И нов шум чухме! Като размахваш бързо тънка върбова пръчка, такъв шум чуваш... Още едно чудовище, триглав змей, оня дето

видяхме като зародиш в утроба от морска капка! То летеше право към земния змей и кацна срещу него с гръб към стана на боговете. Вдигна глави и победно изхлу от пастите си пламъци до сто човешки боя...

Нямаше човек или вълшебен същество по Крайщника, което да не изпита отчаяние и ужас: как да се спасиш, щом ще гинат свят и небеса? Сякаш всички познати ни стихии се бяха съединили в тези виещи се същества, готови да унищожат всичко наоколо така стръвно, че зло и добро изсветляха и се обезсмислиха и на човек му идеше да се совне оттатък в отвъдния свят, където в мълчание да оплаква съдбата си.

С Радота и Ветра се запускахме по хълма, после препуснахме право срещу чудовищата.

Човек разбира, че е дошло най-важното в живота му по неочакваното, смълчано, сериозно уважение на най-близките. Любимите ми хора се подредиха в стегнат боен ред зад мен. Соколите Вишна и Страшо стъпиха на раменете ми. Строя завършвах Търсен, Найда, Меда и Тревна. Един щурец беше без ездач. Уж скакалци и щурци, но не изоставах, напротив, сдържаше ги Търсен да не скокват до върхарите на дърветата...

Покрай нас тичаха насреща ужасени хора, доскорошни смели воители, готови да умрат в битката, да бъдат мушкани и клани, да се търкалят насечени по земята и да вийт от болка — но дори и в смъртта има порядък и смисъл, който, изгуби ли се, лишава и живота ти от смисъл и е страшно и непоносимо да разбереш, че приживе си бил сянка и понесено есенно листо. Тези отвъдни чудовища, процедили се през земните и морски недра, зачертавах всичко със знака на нищото.

Като другите изпитвах ужас, че всичко си е отишло, че са се свършили изпитанията, борбата и животът, че мен ме няма, че няма цел и че вечното винаги се размива като буреносен морски хоризонт.

Препусках напред и не мислех за смърт или спасение, за подвиг или за изкупление... Искях да се бия. Тези нямаха място тук, трябваше да си се приберат отвъд или да умрат. Не можех да си представя света ни завзет за заден двор на злото.

Наближихме. Мястото беше почти опустяло и само някой и друг запилял се из шубраците воин се щураше и се отразяваше многократно в огледалните змейски люспи.

Двете змии се движеха с бавната удовлетвореност на съвършената сила. Те излъчваха непобедимост. Те вече живееха в света ни, бяха го приобщили към бляскавата злоба на победилото нищо.

Но имах свободата да насоча меч и кривак и да използвам силата си против тях. Препуснах към змията, спътниците ми се обърнаха към триглавия змей. Докато извие главата си, успях да я ръгна с меч и с движение на кривака да се появя от другата ѝ страна. Вдигнах пак меч, но двата сокола, Вишна и Страшо, ме изпревариха, вдигнаха се от рамото ми и се стрелнаха към грамадното око. Змията се сви и изпъна по цялата си дължина, насмете камънаците от половината равнина в единия ѝ край, после пак се сви на кълбо и докато се гърчеше от болка и яд, можах да видя наблизко как Радота сече главата на змея, Ветра отблизо ръга с копие то на Сварога шията на другата глава. Светкавично сменя копие то с лъка и праща стрела тъкмо в зиналата паст на другата глава. Задаваше се и не можеше да хвърля огън. Друда втъкваше костения мамутски нож между люспите, без да чака прошката на смъртта и го развърташе, докато не бликнеше врящата змейска синя кръв. Той врътваше тяло към нея, тя ловко отскачаше, Търсен и Найда го нападаха като оси от другата страна... Бяха усетили те, че той е безмерно силен, но бавен, неповратлив... Използваха това и дори за малко препускаха по люспестата му гърбина, преди да отскочат пъргаво нагоре. Морският змей имаше и глас, ревът му превиваше върхарите на дърветата, по рева се чувстваше, че не успяваше отведнъж да се отърве и отърси от нахалните ни ужилвания и боцвания, напротив, повече ставаха, ставаха още по-настойчиви, смели и болезнени. Моят пък змей нападнаше с мълчалива закана, рязко се изхвърляше като всички змии, и само когато вдигнеше олюляна глава да огледа накъде да удари, от разчекнатата му паст идеше съсък и хлипащо преглъщане.

Засега с нашите ужилвания и убождания причинявахме само раздразнение и досада у чудовищата. Не толкова ги нападахме, колкото крепяхме достойнството си на човеци срещу тях, но това беше недостатъчно и сигурно отстрани сме изглеждали смешни като дребосъчетата от приказките на бабите ни. След всеобщата уплаха, посред ужасяващото стрясване, поне споделяхме помежду си готовност за жертва.

Но ето: наоколо избуяха перуниките на татко Перун и моята рода... Двете попилени войски се бяха събрали, сега и боговете влизаха в бой начело с къдравокосия си водач. Светът ни се съедини. Чу се теменужената му песен и се провидя наблизко гранитното му чело, каменното му лице на неумолим бог. Велик като върховен господар, горд като непобедим воин. Перуниките му се вцепениха като железни и каменни и сковаха движението на гърчещото се туловище.

Първо стегнатите благи влѣхви с умните очи се изстъпиха. Острите им профили на хрътки се обърнаха към змията; запяха ли, заклинания ли занареждаха, но Змията се сепна и като че ли застина в прозрачен кристал. Но малко остана така вцепенена. Огънят на Змията изкоруби отвътре лъскавите стени на кристала и тя тупна пак на земята. Магиите на влѣхвите бяха недостатъчни за нея. И все пак известно време през нея минаваха вълни и тръпки, които я оттласваха назад.

Змията прохъхри доволно, насочи огъня си към виолетовите светкавици на баща ми, но не можеше да ги преодолее. Първата светкавица удари бляскавото жълто-оранжево тяло на змията и тя се сгърчи, пронизана от перуники, поломявайки борове и букове, катурвайки камъни, побити от времето на началата в леглата си. Перун застана огромен колкото нея и запрати втора светкавица.

Тя уцели главата на змията и я лашна настрани и надолу. Змията се дръпна назад, блъсна се в един хълм и го сравни със земята. Но се съвзе и отново се плъзна напред.

В това време другият змей се опитваше да нападне в гръб татко Перун, но всички от нашия род, цялата небесна и човешка войска, го удържаха. Сгъсти се от въздуха Влас, застина леден пред чудовището, пусна пѣдпѣдъчните яйца на земята. Те се счупиха, излетяха невиджани птици с убийствен грак и криви клюнове, размятаха крила, скриха небето, покриха земята, накацаха да кълват змея. Забавиха го...

Перун извлече от самите недра на божествената си душа мълния, която мигом изсветли и проясни света, заби се право в гърлото на нечовешкото зло. То тежко се килна настрани върху безбройните перуники и гърчът премина като вълна от прибой през тялото му. Потреперваше и потръпваше тѣй, сякаш отвътре беше изпълнено с паздра и пихтия. Татко Перун започна да се топи и чезне, орловата му свита се спусна надолу, еленът му наближи, татко го яхна и

препусна... Влѣхвите наближиха змея и примириха така, както правеше Друда с ножа си, измърмориха думичките за началото и края, змията се отпусна и изпъна, а те се разлетяха, ято щъркели.

Обърнах се и аз тогава към другия змей. Едната му глава се влачеше мъртва по земята на дългата шия, но другите две ни притискаха, колкото и да се разбягвахме. Гинеха небесни и земни хора. Валяха се наоколо хиляди мъртви черни птици. Ужасявах се от мисълта, че мога да видя някое от децата си да изгаря в мъки...

Биехме се. Змеят усети, че светът ни е по-голям скъпоценен камък, отколкото е мислел в началото... Не трепна и не отстъпи той, в дивата му глава победата и унищожението бяха едно с омразата и нямаше тук или оттатък мисъл за друго. Затова го и ядосвахме толкова много.

Биех се със заслепението на отчаяния, биех се с надеждата на изгубилия всичко останало, биех се като баща, биех се като син...

Нападаха всички и така ми помагаша: земните и небесните хора, устремените влѣхви-щъркели се врязваха от небето, оцелелите от двете войски, сега редом, сега забравили наложената им вражда, слети от общото велико зло, боговете мятаха вълшебни стрели, люти заклинания, децата ми се спускаха от въздуха надолу...

Все пак змеят разпознаваше в мен врага си: изхвърляше огъня си към мен, обръщаше се към мен, когато нападахме от всички страни. Той знаеше, че не ме ли премахне, няма да се спра, няма да свършат светкавиците ми, няма да може да тържествува, победил на тази негостоприемна земя.

Беше този змей по-силен от мен, а аз бях по-бърз и се тревожех за децата си, затова никой не побеждаваше, никой не се отказваше, никой не отстъпваше... Не можехме да се спрем и сякаш ей тъй щеше да се промени и остане светът: във вечна битка между нас във вечното винаги...

Тогава чух звук от гайда, ей тук, наред бойното поле! Та това бяха Ордан, яхнал свободния щурец и Тревна до него! Ордан надуваше гайда и звукът ѝ накара змея да се сепне. Да, чудно, отстъпи той! Моята Тревна скочи от щуреца и заигра ръченица както си знаеше... Мина тръпка по всички земни и небесни редици. Чу се и смях лек даже, чуха се радостни възгласи и еха! — ръченица заиграхме!

Сега прозрях прокълнатата съдба на Ордан. Тъкмо тези безредни разбъркани чудовища го бяха отвлекли с надеждата да схванат онова, което им е предстояло да обземат и присвоят. Те са го карали да страда, за да изври от сърцето му мъката като музика и са се надявали да унищожават и трябва чрез нея. Мислели са, че музиката е непознато им оръжие. Е, научиха какво е... За тях — оръжие! За тях — задушаваш клуп!

Любовта на моята Тревна му беше показала излиза от мълчаливите дебри... да се освободи от проклятието... да запрати сега музиката си право и дълбоко в жизнетворната семка на злото, което не познава реда и не разбира хорова, с който редим и нагласяме живота си. Бяха изгубили властта си над него и сега ръченицата, музиката насичаха змейския живот, смиваха магиите, строшаваха предопределенията...

Няма меч, няма магически кривак, който така скопосно да катурне злото! Порядъкът е вярната люта отрова за тях. Змеят почна да се коруби, да се топи като свещ!

Кой хоро, кой — ръченица... кой как може. Ей, такива хора не сте видели, хиляди извиха дъги, затропаха щастливо! Отчаяният рев не можеше да заглуши звуците на ръченицата, все по-ситна и бърза, толкова, че повечето се отказаха и само моята Тревна ситнеше и играеше още и още по-бързо, така, както листата на трепетликата играят при силен вятър.

И с нейните движения и стъпки, все по-буйни, все по-неудържими, със свирнята на Ордан, все по-волна и всепроникваща, двамата сплескваха дни и дни, години и времена, както в приказките светът се затварял в орехова черупка, която можеш да сложиш на длан, а змеят оставаше без време, разстлан-попилян, смаляваше се, тънеше надолу, вгъваше се в себе си, страхът от него отстъпваше на надеждата, тя пък се превръщаше в радост.

Ех, трябваше ни време да се съберем всички на едно място, близо до тъмния скашкан куп, останал от змея. Не можеше да издържи порядъкът на жилавия ни живот той, не можеше да понесе подредбата на смисъла ни, надеждата, с която редуваме радост и жал...

— Този змей много прост излезе! — Козьо се смееше щастливо — един хороход го обърна, една ръченица го съсипа тъй зле, че кожа за тъпан не остана от него...

Приближи се Ордан, до него Тревна.

— Татко Козьо, знаеш ли, аз съм твоят син Ордан... Отвлечен бях някога надалеч, но се върнах!

Настъпи тишина пълна по целия Крайцник. Козьо протегна ръка към сина си и се разплака:

— Аз си знаех, че какъвто съм улав, когато най трябва, то думи няма да ми идат на ум, и на сега, на най-важното главата ми — празна!

— Тате, ето Тревна, дъщерята на Перо, тя ме спаси от проклятието и от отвъдното, което ме теглеше!

— Гледайте, аз на моя син една бъзова свирка съм сколасал да направя само и ми го взеха, друго не можах да му дам, а вижте той каква почит има! И каква е красавица жена му!

— Тате, от таз свирка всичко тръгна и чак сега свърши! Беше за лошо, свърши за хубаво!

Козьо се замисли, после лицето му светна:

— Хора, на мене може и да ми се смеете, ама със сина ми трябва да се гордеете!

Тельо му вика:

— Как да му се смеем! Той на лице на тебе мяза, само че е хубав, а на ум е взел от баба Люта, хвала на Перун!

— Ти такъв син не си ни виждал, ни чувал, побратиме! Нямах нищо, а сега изведнъж всичко имам! Ама, ела сега да си оплачем двама младините, че пък да се радваме на дъртините си! — Чичовците се прегърнаха и разридаха като деца.

Тревна опря глава отзад на рамото на Ордан — както и на мен обичаше да се опира — Ордан затвори очи, извади бъзовата свирчица, дето нявга татко Козьо му бил издялкарал и като засвири, всички зърнахме мечтите си, припомнихме сънищата си, научихме бъдещето си, всички — от бог до човек — се върнахме в родните си домове, целунахме ръцете на майките и бащите си и те всички бяха живи и обични както в детските ни времена, когато още няма зло, а само ласки и любов.

ГЛАВА 7

БИТКАТА — ПОСЛЕДНИЯТ ЗМЕЙ

— Небеса се проясниха, бури се разнесоха, чудовища се смиха и сплуха... А сега не е ли вече време да тръгваме у дома. Ей го де е! Скокваме и сме там! — Радота доволен се усмихваше. — Мисля аз и с боговете да се сдобря. Бог като те нарочи — нещо ако не изскочи...

— Как можаха тебе да нарочат — промърмори Друда...

— Сега ще ме пилиш за Агна, нали?

— Не, Радота, Агна е отдавнашна пролет. Аз се ядосвам, че за нищо те нямат!

— Моята жена и на боговете кусур ще намери!

— Вуйчо Радота, а защо са се държали така с тебе в стана си?

— Мислели са, че тия всичките злини са дошли и идат чрез мене. Мислели са и за тебе, Перо...

— Те са ни пресели всички като брашно за баница...

— Уж са богове и всичко виждат, леля Мокра поне не видя ли?

— Много ядове ги мъчат, много червеи ги гризат, кокалите ги въртят като стари дядовци и баби... Остави ги, Друдо, нека гледаме нашето си. Ветра, както помниш, сам Сварога дойде да я огледа...

— И с мене Мокра приятелка и посестрима стана, макар и истинска...

Вишна се засмя.

— За добрите хора все повторни изпитни има, все не могат да им повярват, че не щат я да крадат, я да правят мръсотии... Татко Радота, да не беше ти, а друг някой, то още щеше да проверяваш коя съм и откъде съм — и моя Страшко още нямаше да съм го намерила...

— А ако не беше Перо, аз още щях да се чудя кой ми идва в съня...

— Ей! Аз пък и сама щях да се оправя с моя Серданчо!

— Аз пък, Найда от небето, Търсенчо си го намерих чак тук долу на земята, но то лесно, защото аз съм му съдбата!

Колко ми беше леко на душата! Всички заедно и пред нас — само пътят у дома...

Димна и Баган ги чакаше царствено възшествие в оня град, но първо искаха да са с нас... Гореслав не беше заслужил да умре, беше заслужил да живее дълго-дълго. Затова го пратиха надалеч из пасищата на младостта му, където русалките толкова били харесвали него и свирнята му. Львовете бяха ревали за Димна, а за него — не, а дори и на царете малко любов им трябва. Малко, но ако я имат, са готови на велики дела.

А какво да кажа аз с моите деца! Повече и от цар съм... Само ме беше страх, както всичко се беше наредило, да не се объркаме пак, да не затънем пак в още някоя злоба.

Че то винаги така става, на и сега!

Хайде пак рев и гъргорене! Сепнахме се всички и какво да видим: хей нататък, от разчекнатата мъртва уста на първата подземна змия изпълзва още една — не толкова голяма, но веднага виждаш, че два пъти по-свирепа и безмозъчна — тя иска само да прегризва, да изпива кръв и да убива. Тя даже желаниа няма, а така живее...

И препуснах пак. Видях след мен Търсен и Найда да пришпорват скакалеца и щуреца си и исках да им кажа да се върнат, да ме оставят сам, но не идеше да ги спирам...

Отблизо това последно чудовище беше още по-гнусно и отвратително. Но нямах много време за мислене. Исих всичко да свърши бързо, веднага! Хвърлих се в боя — този звяр беше много по-пъргав — само на едно мигване с клепач бях пред него и го изпреварвах, а какво ли щеше да е, когато ме надвиеше умората... Но отново, както и преди, разбрах — и чудовището също го разбра с дивия си ум — че може да се бием тук вечно, без да се надделеem и че аз съм готов за това, а то не е! Злото иска наведнъж и веднага всички блага, ей! А когато любовта е наистина много голяма, то можеш да жертваш всичко на куп, на едно! Да знаеш какво губиш, е много повече от това да знаеш какво желаеш да имаш.

Биехме се все по-яростно. Настъпвах. Змията надигна нависоко глава, аз се приближих още, подхлъзнах се, залитнах, змията се плъосна върху мен с жълтия си корем и аз за втори път бях притиснат да бъда смачкан в земята... От далеч чух вика на Търсен: „Сухото корито, тате!“. Да, имаше такъв един пресъхнал ручей до мен, успях да се търкулна в него, докато тялото на змията ме вбиваше в пръстта. Това ме спаси, останах в улея, а змията се точеше над мен в желанието си да

ме смаже. Започнах да си вадя ръката с меч; опитах с кривака, но лявата ми ръка не можеше да мръдне, никакъв знак не можех да начертая. Ей тъй щеше да ме джурка гадината. Но вдигнах меч нагоре, а тя внезапно тръгна назад, като се нанизваше и разпаряше о меча ми. Врялата ѝ синя кръв ме попари, изсипващите се вътрешности ме задушаваша, но можах и ръката с кривака да освободя. Преди да го размахам и изскоча от друго място, змията се катурна и сгърчи, аз можах да лумна светкавиците си вътре в нея, да поразя мерзкото ѝ сърце... Изскокнах встрани. Прорезът от меча ми се отвори повече, блъвна още димяща синя кръв, змията метна опашката си на възбог.

Търсен, моят Търсен я беше ужасил и стъписал! Не можеше тя да се движи напред и да ме смаже, плъзна назад и се освободих от хватката ѝ. Моят Търсен ме спаси и помогна да изкормя последния пратеник. Не знаех как, но ето го, малък и смешен на скакалеца си, с късия си безполезен меч, върната Найда-Смарайда малко по-назад на щуреца... И змията, поразена и от мен, тръпнеше разпрана и прогорена, издигаше нагоре отчаяна глава, ревеше отчаяние, свършек, последна омраза...

Какво беше направил моят Търсен?

Всички мои тичаха насам, викаха радостно, смееха се, първите прегръщаха Търсен, слязъл от скакалеца си...

— Ти ме спаси, сине!

— А ти победи това чудовище, тате! Дори любовта на моята Найда, дори твоята любов не стигат. Но като се сетих, че можахме да станем тук на Крайсвят всички хора и богове съвсем за малко братя и сестри, то силата ми се умножи и спря това подземно същество, помогнах ти. Все съм си мечтал да ти помогна...

Ние братството и сестринството сме го забравили...

Прегърнах си сина, най-малкият, с най-голямото сърце. То винаги щеше да побеждава...

Радота загледа тъжно трупата на змията и всички нас и каза:

— Свърши се. Да не се радваме този път, а да вървим у дома. Злото за днес свърши.

Качихме се на конете си всички, построихме се зад скакалеца на Търсен и щуреца на Найда, препуснахме към устието на реката и кораба на Сердан. Бяхме щастливи, но не бяхме весели и приказливи както друг път. Толкова мечтахме за нашите си места, но сега, заради

преживяното, всички разбрахме, че те са станали по-малки и затворени...

ГЛАВА 8

НАПОСЛЕДЪК

Пристигнахме на брега при устието. Сердан отиде да приготви кораба и да се върне да ни вземе. Застанахме останалите на брега, разговорихме се и почнахме да си припомняме изминатия път. Всеки беше имал своите горчивини и щастие, споделени, отпуснаха сърцата ни, позасмяхме се. Ето я и лодката, с която щеше да ни товари Сердан.

Ето, в това време, на брега се появиха пред нас татко ми Перун, Влас и Сварога. В пълния си божествен блясък, в доспехи и златошити дрехи, със светкавици, пастирска гега и чук в ръцете... „Това пък какво е — и на хубаво ли е?“ — помислих и поздравих баща ми и двамата други.

— Хубаво ви срещам, но да бяхте ми дошли у дома, наблизко, че да ви почета както е речено за богове и роднини.

— Ще ти дойдем, Перо, сватби има да се вдигат, деца да се раждат, празници да се празнуват, за хората радост, за боговете — удоволствие! — усмихна се ледено Влас. — Но сега за Радота сме дошли...

Друда искаше да каже, но Радота я спря и стъпи напред.

— Ето ме, Власе и татко Перуне, ето ме, Свароже! Ако сте рекли да ме прибирате, то мястото е хубаво, близо до дома...

— Искаме да те вземем, Радота — пак се усмихна ледено Влас. — Но не долу при мене и моите хергелета, да си говорим за живота, за смъртта и за звездите.

— Радота, доста си бил юнак ти — отцеди навъсеният Перун. — Знаеш, че колкото и да си юнак, то е разправия и караница все пак... — Перун се подсмихна. — Юнаците все не могат да си премерят юначеството, все се дърлят, все се мразят... Пък ти не си какъв да е юнак... И не си само юнак...

— При нас те викаме, Раджиха Руенита Радота! — изстъпи се Сварога. — Къде е Раджиха, а къде е Божиха! — и тримата ни главни богове, дето им се молба молахме, жертви принасяхме и служба

служехме, се разсмяха като млади-зелени момци край момите на селски кладенец...

За бог го призоваваха вуйчо Радота и сърцето ми се изпълни с радост и мъка — друг щеше да тече живота ни заедно нататък... Зад мене чух да си шепнат Козьо и Тельо:

— Тия врева ли вреват, Тельо, или правда правдят?

— Тъй както гледам — правда си правдят, бог се не глуми с празни думи!

— Абе той се не глуми, вярно, но божя дума докато падне от небето на място, от дума и на глума може да стане... Както знаеш, дъжд тръгне, пък градушка ни стигне!

— Ама гледай де, гледай, не видиш ли, на крака са дошли и на място тези, щурако...

— То колко му е да дойдат, ама нарядко идват, я овцете болни... Не могат ли те няколко работи на куп да свършат?

— Нямат си те работа — свят да оправят, ще дойдат те твоите метиляви овце да спасяват!

В това време замисленият Радота прегърна Друда Билковита и каза тихо:

— Ей, богове, ей, хора, от живота си не се отричам, че в него много неща обичам! А на моята Друда и като бог ѝ се вричам!

Позасмяхме се всички първо плахо, че боговете често си менят думата... после — повече се развикахме и разскачахме!

Настана радост и празненство, как да не надуе Ордан свирката си, как да не рипнат Тревна и Меда да играят, как да удържат като ги гледат останалите, как да не запее Вишна за ръка със Страшимир, как да не вземе за поздрав при нозе копие моята Ветра, просълзена и горда с баща си, как другите ни деца да не я последват! Царствените Баган и Димна ниско се поклониха на Радота, Търсен се мушна както когато беше малко дете в него, Сердан и Найда му целунаха ръка.

— Радота, Радота, Божиха Радота, на такива дялани камъни се крепи светът ни! — Радота ми смигна хитро и изпъна кутре — като ходехме на лов и стискаше лъка, това беше знак „Внимавай да не изплашиш фазана!“.

Баща ми ме дръпна за ръката.

Отстранихме се с него към брега и татко каза:

— Пази всичките, сине, както те те пазиха кой както можа...
Идат трудни дни, идат дни на немощ и незнание...

— Какво казваш, тате?

— Ей на, виж! — и посочи към ясния морски кръгозор.

И видях там наредени хора в бяло, високи до небето и облаците, крилати, разперени, в плътна редица, стъпващи по водата и вълните — към нас... Идеха те спокойно и бавно и ако сега само аз ги виждах, то разбрах, че скоро ще ги виждаме всички, без повелята на татко Перун.

— Ето ги, сине, тези крилати великани са само началото, те оглеждат само, а после иде друг и ние всичките трябва да си вървим.
— Лицето на татко стана още по-гранитно и угрижено. — А къде отива бог някой, когато трябва да си иде? Не се и питай, сине...

Татко Перун ме прегърна, вгледа се в мен дълбоко и заръча:

— Взехме Радота, сега си ти за всички един. Пази ги, давай им грижа, голяма колкото любовта ти. На любов, сине, си като майка си Додона, от нея си я взел, а от мене си взел свобода и перуники, прави добро с тях, сине!

Грамадните крилати човеци бяха наближили, видях, че имаха благи замислени лица. Докато татко Перун се разтапяше във въздуха, разбрах, че се завъртат времената на света ни и ако не го погълна злото отвъд Крайсвят, то може да го залее непознато добро, дошло кой знае откъде.

* * *

Нашите дъбрави трудно се променят, само шубраците стават по-гъсти, а върхарите се източват по-високо. В гостоприемните ни места заживяхме щастливо до времето, когато ще ни потърсят нови изпитни. Водех биволиците на Мокра към далечния край на езерото, те се поклащаха бавно като доволни съдбини, сподиряха ме я Търсен, я Вишна, която понякога тъгуваше за времето, когато е била самотна пастирка. Със Страшо ловувахме и ловяхме риба, с Ветра обучавахме децата на лов и бой. Засичахме се из ливадите с Козьо и Тельо, да се поднесем с по някоя смехория. Черните им жени ги бяха нагласили с нови дрехи. Красотата на Тревна разцъфна толкова, когато се взе с Ордан, че песни за нея извадиха-запахна из нашите места и надалеч.

Меда току изчезваше, последвала в мъката и любовта си Сердан из далечните моря. Димна и Баган взеха Търсен и Найда при себе си в града. Там Търсен тъй съдеше и въздаваше, че разплакваше и най-коравите разбойници и угнетители. Радостно го обичаше жълтата Найда, не даваше косъм от главата му да падне, все си го гледаше тайно и му се любуваше, малка, но благосклонна съдба...

Ветра ми роди Вречен — снажен хубавец, силен и сериозен като дядо си. От дете вдигаше като изпитан воин копието на майка си... Вишна и Страшо родиха Смутен, прорицател още от дете. Пророчествата му тревожеха, оставяха възелче в душата. Радота и Друда си родиха усмихнатата Бреза, свежа като пролетно цвете.

Вино не мерено са тия наши деца! Ето ги тримата пред мен на поляната: усмихват ми се отдалече, махат ми с ръка. Не ме забравят, обичат ме, но си имат свой живот, свое време и свое място в нашия свят.

Имат си своя посока тримата — Бреза, Смутен, Вречен. Пуснали сме тези три стрели, а те сега имат свой летеж.

Ето, запрашиха напред заедно, прегърнати през раменете. Пееха си нещо.

Така, преплели ръце през раменете си, ми приличаха на обърнат надолу с главата таен белег за „планина“ — като че ли трите й върха се забиваха в долния свят и промушваха там всяко зло, опитало се да избие като троскот по благословената ни земя.

СЛЕДИ ОТ СЛЕДИ

Малко е останало от знанието за старите ни богове, от преди християнството — славянски, български, тракийски. Или други...

Какво се е знаело-помнело-вярвало-предавало преди 200 години, ако би могъл човек да се разходи из чаршиите на градовете и поговори с дедите ни? А преди 700 години? Преди 1000, преди 10000 години? Още назад?

Следи от следи са останали.

В песните ни, в езика ни, във фолклора ни, в поговорките, гатанките, пословиците, обичаите. Ще ги намерим в наименования на планини, реки, местности, в имена, в думи. Има ги в нашето поведение. В гените ни. В общуването ни. Дори в нашата самота, мълчание, сънуване и опомване може внезапно да изври или да се просмуче-просълзи онова общо... Наистина като от просъница, замислим ли се, извира в нас и може да бъде сверявано с „общото“ на другите.

Има ги къде ли не.

И ако от всичко са останали следи от следи само, то свободата си можем да изследваме винаги и всякога. А любовта? Същото и с нея.

Търсен, любимият ми герой, е моята лична мечта за добросърдечност. „Свободата и равенството“ ги има, ето че и „братството“ препуска на скакалец... Добро сърце — та това е талант и дар от палеолита до днес, какво друго по-велико духовно сме открили? Защо доброто винаги е малко наивно и смешничко — не знам. Според мен злото и доброто в света не са симетрични, злото е повече и по-силно, доброто — си е добро...

Затова и най-младият, Търсен, повтаря най-възрастния, Радота. Харесва ми това качество и ми беше приятно да пиша за него. Може и подсъзнателно да съм го „удвоил“.

Докато пишех, забелязах, че и без да съм чел тук-там из дебелите книги за разните наши древности, онова, което измислям, все пак го

намирам после там. Направи ми силно впечатление. Поразително е, че уж откриваш и фантазираш, а то отдавна си е описано из книгите...

Откъде го знам? Навярно у мен, както и у всички нас, има заровено всичко, което някога сме преживели или бихме могли да преживеем, поотделно или заедно, онова, което сме възпявали, забравяли, забранявали, променяли „сявга, всявга, нивга, нявга“.

Дъщеря ми е била още в началните класове (сега е млада жена) и за празник ми е подарила показалец за книги (учеше в руско училище и беше надписала с руска дума: „Заклатка за татко“. Вместо „т“ там трябва да има „д“, но, както и да е — така е даже още по-автентично).

Та на „заклатката“, на показалеца ми за книги, нарисуван от любимата дъщеричка с пастелчета, има лодка, все едно направена от осминка жълта диня. В нея, леко сплескан и като перспектива, и като телосложение, гребе човек, шапката му е с помпонче. Отдолу има поразителен надпис: „Моряче отива в Рая“.

През годините съм мислел, че някъде е чула подобни думи, но сега схванах, че сигурно и то е нещо дето сме знаели, а забравили и затова го споменах като песен в приказката. А сега и в отделен „додатък“ тук. Не можах да разбера Вишна ли, Тревна и Ордан ли, Меда ли я пеят, затова реших да я изпея аз.

В книгите времето е задържано и спряно нарочно — за да може животът ни след тях отново схванато да се раздвижи и да закрачи нататък с нови сили. На добър час, читателю! Да поемаме по своите пътища и странствия! Прощавам се и с тебе, и със себе си — какъвто съм сега. Нататък — видим ще. Свикнах да си пиша тук и да си харесвам написаното. Все си въобразявах, че взело, та и на тебе ти харесало, да видиш ти, братко мой.

СТАРА ЮНАШКА ПЕСЕН

ВЪЗНАГРАЖДЕНИЯ

*Морячето направо в рая
отплува с лодчица последна,
че приживе — все мъка с
въртопи из далечните моря, с
вълни, свирепи морски зверове,
пристанища негостоприемни.
И надалеч останали — сърца разбити.
А тези тук — по две за мида...
Затуй: морячета, накрая право в рая!
В тихи заливи, в последни бури...*

* * *

*Войничето, и то към рая бие крак.
И него пускат го, свободно влиза...
Все тъй, безплатно, както цял живот го пускат...
Живот, ръка, око е жертвал в боевете
и, без сърце останал, със надежда
седи пред пивницата с патерица
вместо с меч. Продал е меча си отдавна
в страна незнайна, нечувана от нас,
където е спасявал рода и свободата ни.
Готов е да разказва, ако го почерпят.
За битки, подвизи, за пламенни царкини.
Как копие то си изгубил, как
скъсала се тетивата —
но —*

царския живот спасил! За
всичко той разказал би, но
нищичко — за майка си. За
майка си с коси чак доземи.
Не знае тя коя е и къде е. Сиротува.
Очаква да я срещне в рая най подир —
лазурна, светла, ясна като ласкава богиня,
каквито майките са винаги и всичките...
Той като нас е търсил истина и правда,
но трудно, трудно, трудно, трудно!
Страшно е боляло... Вземи ме, мамо, в твоя skut!
Те, майките — те всичко обясняват и прощават!

* * *

В рая боговете пускат волно.
Навеки на дворец привичен
присядат в сенчестите дворове.
Възнесени.
И в следващите вечности из тез градини
един слуга стар управляват само
и казват му кога да вади луковиците.

* * *

И мен ще пуснат в Рая
без просби и застъпници,
да видите вий, братя мои.
Защо ли мисля си така?
Хем знам си, че не заслужавам!
Ами ей тъй, приятели, ей на!
Ей тъй ще бъде, ето тъй — ей тъй на!
Животът ми ей тъй вървя си и премина!
Към Рая, Романе, ето така, направо,
Тарам-паджик, към Рая, Романе —

тумбур-лумбур, топуркай из тревите,
край кротките му извори;
събирай неочаквани цветя!
Като моряк, войник и бог —
каквито не си бил, но пък
най-искрено си искал!
Ще кажат: Заповядай
в най-слънчевия Рай,
в най-сенчестия заповядай,
търси в тръстиките
истории, любов и музика
и отговори чрез цвъртеж и ромон —
какво ли няма в Рая, Романе!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.